

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Andreja Kovšca Gruden

Naslov naloge: Položaj kmečkih žena v Zgornji Vipavski dolini

Kraj: Ljubljana

Leto: 2010

Število strani: 151

Število slik: 0

Število tabel: 81

Število grafov: 35

Število virov: 52

Število prilog: 3

Mentorica: doc. dr. Vesna Leskošek

Deskriptorji: kmečka družina, kmečka ženska, socialna varnost, feministično socialno delo, feministično svetovanje

Povzetek:

Naloga prikazuje socialni in ekonomski položaj kmečkih žensk v Zgornji Vipavski dolini. Namen raziskave, ki je bila izvedena na vzorcu šestdesetih kmečkih žena, vključenih v Društvo kmečkih žena Zgornje Vipavske, je prikazati delitev dela in odločanja v okviru kmečkega gospodinjstva in gospodarstva, ekonomsko in socialno varnost kmečkih žensk, opremljenost kmečkega gospodinjstva in gospodarstva s tehničnimi napravami oziroma kmetijskimi stroji ter vključenost kmečkih žensk v javno življenje.

Title: Position of farm women in the Upper Vipava valley

Descriptors: farm family, farm women, social security, feminist social work, feminist counselling

Abstract:

The diploma thesis shows social and economic position of farm women in the Upper Vipava valley. The purpose of the research, which has been done with a sample of 60 farm women that are included in the Society of farm women of the Upper Vipava, has been to show the division of labour and decision-making in the frame of farm household and housekeeping, economic and social security of farm women, equipment of farm households and farming with technical gadgets or farm machinery, and how farm women are included in public life.

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**POLOŽAJ KMEČKIH ŽENA V ZGORNJI
VIPAVSKI DOLINI**

Mentorica: doc. dr. Vesna Leskošek

Andreja Kovšca Gruden

Ljubljana 2010

PREDGOVOR

Najpomembnejši razlog za mojo odločitev, da sem svojo diplomsko nalogo posvetila prav kmečkim ženskam, je ta, da tudi sama izhajam iz kmečke družine in že vse življenje opazujem, kako težko je življenje moje mame, babice ter drugih žensk v moji soseski, ki se ukvarjajo s kmetovanjem. Pomemben razlog, ki je moja odločitev, da bom pisala o kmečkih ženskah, še podkrepil, je ta, da sem, ko sem začela brskati po knjižnicah in spletu, ugotovila, da obstaja zelo malo raziskav, ki bi omogočale vpogled v družbeni položaj in življenjske razmere kmečkih žensk, čeprav te sodijo v eno najbolj ranljivih in marginaliziranih družbenih skupin.

Teoretični del naloge je razdeljen na tri dele. Prva dva dela govorita o kmečki družini in kmečki ženski v dveh različnih časovnih obdobjih, in sicer do druge polovice 20. stoletja ter od druge polovice 20. stoletja do danes, tretji del naloge pa govori o feminističnem socialnem delu in feminističnem svetovanju. V empiričnem delu so predstavljeni rezultati ankete, ki sem jo izvedla na vzorcu šestdesetih kmečkih žena, ki so vključene v Društvo kmečkih žena Zgornje Vipavske. Zanimalo me je predvsem, kakšna je delitev dela in odločanja v okviru kmečkega gospodinjstva in gospodarstva, kakšna je ekonomska in socialna varnost kmečkih žensk, kakšna je opremljenost kmečkega gospodinjstva in gospodarstva s tehničnimi napravami oziroma kmetijskimi stroji, kako so kmečke ženske vključene v javno življenje, kako ocenjujejo svoje lastno življenje v primerjavi z življenjem njihove matere, stare matere in delavke ter ali bi se, če bi imele možnost odločanja, ponovno odločile za življenje na kmetiji.

Svojo raziskavo sem omejila na kmetice, ki so članice Društva kmečkih žena Zgornje Vipavske, medtem ko drugih kmetic nisem mogla zajeti v vzorec, saj nisem imela seznama vseh kmetic, ki živijo v Zgornji Vipavski dolini. To, da so bile v raziskavo zajete samo članice društva, bi lahko bila ena od pomanjkljivosti raziskave, vendar vseeno menim, da lahko na podlagi ugotovitev raziskave zaznamo, kakšen je dejanski položaj kmečkih žensk v Zgornji Vipavski dolini.

Za pomoč pri izdelavi diplomske naloge se zahvaljujem mentorici doc. dr. Vesni Leskošek, svetovalki za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti pri Kmetijsko svetovalni službi Nova Gorica gospe Lindi Kogoj, vsem članicam Društva kmečkih žena Zgornje Vipavske, ki so odgovarjale na anketni vprašalnik, možu Goranu in hčerki Lari, staršem, bratu in sestri, tašči in tastu ter vsem prijateljem, ki so mi v času študija in pri pisanju diplomske naloge stali ob strani.

KAZALO

1. TEORETIČNI UVOD	9
1.1. KMEČKA DRUŽINA IN KMEČKA ŽENSKA DO DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA	9
1.1.1. Kmečka družina	9
1.1.2. Delitev dela	13
1.1.3. Socialna varnost	18
1.1.3.1. Dedovanje kmečkih žensk	18
1.1.3.2. Preužitek – način zagotavljanja preživetja ostarelih družinskih članov	21
1.1.3.3. Skrb za samske ženske z otroki ali brez	22
1.1.3.4. Zaščita žensk v času nosečnosti, poroda in poporodnega obdobja	23
1.1.4. Izobrazba	24
1.2. KMEČKA DRUŽINA IN KMEČKA ŽENSKA OD DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA DO DANES	25
1.2.1. Kmečka družina	25
1.2.2. Delitev dela	32
1.2.2.1. Produktivno delo	32
1.2.2.2. Reproktivno delo	34
1.2.3. Socialna varnost kmetic	36
1.2.3.1. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje	36
1.2.3.2. Zdravstveno zavarovanje	39
1.2.3.3. Starševsko varstvo in starševski dopust	40
1.2.4. Vodenje kmetij	41
1.2.5. Izobrazba	42
1.2.6. Kmetice v javnem življenju	44
1.2.6.1. Prosti čas kmetic	44
1.2.6.2. Članstvo v društvih	46
1.2.6.3. Kmetice kot članice političnih strank	48
1.2.7. Družbeni ugled	49
1.3. FEMINISTIČNO SOCIALNO DELO IN FEMINISTIČNO SVETOVANJE	51
1.3.1. Feministično socialno delo	51
1.3.2. Feministično svetovanje	55
2. PROBLEM	60
3. METODOLOGIJA	63
3.1. Vrsta raziskave in spremenljivke	63
3.2. Merski instrument in viri podatkov	64
3.3. Populacija in vzorčenje	64
3.4. Zbiranje podatkov	64
3.5. Obdelava in analiza podatkov	65
4. REZULTATI IN RAZPRAVA	67
4.1. Lastništvo kmetije, kjer živijo anketiranke	67
4.2. Tip kmetije, na kateri živijo anketiranke	69
4.3. Družinski člani, ki so zaposleni izven kmetije	70
4.4. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje	71

4.5. Oseba, po kateri so anketiranke zdravstveno zavarovane	73
4.6. Možnost koriščenja porodniškega dopusta.....	73
4.7. Oseba, ki pretežno opravlja naslednja gospodinjska opravila.....	74
4.8. Oseba, ki običajno skrbi oz. je odgovorna za posamezne zadeve in opravila, vezana na gospodinjstvo ali posamezne člane.....	75
4.9. Oseba, ki običajno odloča o stvareh, ki zadevajo vse gospodinjstvo	76
4.10. Oseba, ki pretežno opravlja posamezna opravila na kmetiji	77
4.11. Oseba, ki običajno odloča o posameznih nakupih.....	78
4.12. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru gospodinjstva	79
4.13. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru kmetije	79
4.14. Povprečno trajanje delovnika v urah	80
4.15. Povprečno trajanje delovnika moža oz. partnerja anketiranke v urah.....	81
4.16. Lastni dohodek	82
4.17. Vir lastnega dohodka.....	83
4.18. Ocena lastne ekonomske samostojnosti in neodvisnosti	85
4.19. Mnenje o ustreznosti plačila za delo na kmetiji	85
4.20. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela kmetic s strani družine.....	86
4.21. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela kmetic v družbi.....	87
4.22. Razpolaganje gospodinjstva s tehničnimi napravami.....	88
4.23. Zadovoljstvo z opremljenostjo gospodinjstva s tehničnimi napravami.....	89
4.24. Razpolaganje s kmetijskimi stroji.....	90
4.25. Zadovoljstvo z opremljenostjo kmetije s kmetijskimi stroji	91
4.26. Prosti čas.....	92
4.27. Zadovoljstvo s količino in kvaliteto preživljanja prostega časa	93
4.28. Aktivnosti v prostem času in pogostost.....	94
4.29. Članstvo v društvih.....	95
4.30. Aktivno sodelovanje v Društvu kmečkih žena Zgornje Vipavske in/ali v drugih društvih	96
4.31. Članstvo v politični stranki.....	97
4.32. Ocena lastnega življenja v primerjavi z življenjem matere, stare matere in delavke..	98
4.33. Ponovna odločitev za življenje na kmetiji.....	98
4.34. Pogoji, pod katerimi bi se anketiranke ponovno odločile za življenje na kmetiji	99
4.35. Kraj odraščanja	100
4.36. Osebe, s katerimi kmetica živi v skupnem gospodinjstvu.....	100
4.37. Poreklo.....	101
4.38. Splošni podatki	102
4.39. Preverjanje hipotez	108
5. SKLEPI.....	121
6. PREDLOGI	126
7. LITERATURA IN VIRI.....	128
8. POVZETEK	132
9. PRILOGE	134
9.1. Anketni vprašalnik.....	134
9.2. Zbirna tabela.....	143
9.3. Odgovori na 34. vprašanje.....	154

SEZNAM TABEL

Tabela 1.1. Status delovne sile na slovenskih kmetijah po spolu.....	33
Tabela 1.2. Izobrazbena raven vsega prebivalstva in gospodarjev na slovenskih kmetijah po spolu	42
Tabela 1.3. Izobrazba vseh žensk v prebivalstvu in kmetic, starih 25 do 44 let	43
Tabela 1.4. Ugled poklicev.....	50
Tabela 4.1. Lastniki kmetije	67
Tabela 4.2. Lastniki kmetije po spolu	68
Tabela 4.3. Lastniki kmetije – združeno.....	68
Tabela 4.4. Socioekonomska struktura kmetij.....	69
Tabela 4.5. Družinski člani, ki so zaposleni izven kmetije	70
Tabela 4.6. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje	71
Tabela 4.7. Zaposlitveni status	72
Tabela 4.8. Zdravstveno zavarovanje.....	73
Tabela 4.9. Izraba porodniškega dopusta	73
Tabela 4.10. Gospodinjska opravila	74
Tabela 4.11. Skrb za posamezne zadeve in opravila vezana na gospodinjstvo ali posamezne člane.....	75
Tabela 4.12. Odločanje o stvareh, ki zadevajo vse gospodinjstvo	76
Tabela 4.13. Opravljanje del na kmetiji	77
Tabela 4.14. Odločanje o nakupu	78
Tabela 4.15. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru gospodinjstva	79
Tabela 4.16. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru kmetije	79
Tabela 4.17. Trajanje delovnika pozimi	80
Tabela 4.18. Trajanje delovnika poleti	81
Tabela 4.19. Trajanje delovnika moža pozimi	81
Tabela 4.20. Trajanje delovnika moža poleti	82
Tabela 4.21. Lastni dohodek	82
Tabela 4.22. Vir lastnega dohodka	83
Tabela 4.23. Ekonomska samostojnost in neodvisnost	85
Tabela 4.24. Mnenje o ustreznosti plačila za svoje delo	85
Tabela 4.25. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela v družini.....	86
Tabela 4.26. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela kmetic v družbi.....	87
Tabela 4.27. Razpolaganje s tehničnimi napravami	88
Tabela 4.28. Zadovoljstvo z opremljenostjo gospodinjstva s tehničnimi napravami.....	89
Tabela 4.29. Razpolaganje s kmetijskimi stroji.....	90
Tabela 4.30. Zadovoljstvo z opremljenostjo kmetije s kmetijskimi stroji.....	91
Tabela 4.31. Število ur prostega časa pozimi	92
Tabela 4.32. Število ur prostega časa poleti	92
Tabela 4.33. Zadovoljstvo s količino in kvaliteto preživljanja prostega časa	93
Tabela 4.34. Prostočasne aktivnosti	94
Tabela 4.35. Članstvo v društvih	95
Tabela 4.36. Aktivno sodelovanje v društvu/ih	96
Tabela 4.37. Članstvo v političnih strankah	97
Tabela 4.38. Ocena lastnega življenja v primerjavi z življenjem matere, stare matere in delavke	98
Tabela 4.39. Ponovna odločitev za življenje na kmetiji	98

Tabela 4.40. Kraj odraščanja	100
Tabela 4.41. Osebe, s katerimi kmetica živi v skupnem gospodinjstvu	100
Tabela 4.42. Poreklo	101
Tabela 4.43. Starostna struktura	102
Tabela 4.44. Mlajše in starejše kmetice	103
Tabela 4.45. Zakonski stan	103
Tabela 4.46. Število otrok	104
Tabela 4.47. Izobrazba	105
Tabela 4.48. Izobrazba (nižja/višja)	106
Tabela 4.49. Velikost kmetije	106
Tabela 4.50. Velikost kmetije (manjša/večja)	107
Tabela 4.51. Lastniki kmetije	108
Tabela 4.52. Izračun teoretičnih frekvenc	108
Tabela 4.53. Izračun hi-kvadrata	108
Tabela 4.54. Lastniki kmetije	109
Tabela 4.55. Izračun teoretičnih frekvenc	109
Tabela 4.56. Izračun hi-kvadrata	110
Tabela 4.57. Zavarovanje	111
Tabela 4.58. Izračun teoretičnih frekvenc	111
Tabela 4.59. Izračun hi-kvadrata	111
Tabela 4.60. Zaposlitev izven kmetije	112
Tabela 4.61. Izračun hi-kvadrata	112
Tabela 4.62. Zaposlitev izven kmetije	113
Tabela 4.63. Izračun hi-kvadrata	113
Tabela 4.64. Dolžina delovnika pozimi	114
Tabela 4.65. Izračun hi-kvadrata	114
Tabela 4.66. Dolžina delovnika poleti	115
Tabela 4.67. Izračun hi-kvadrata	115
Tabela 4.68. Lastni dohodek	116
Tabela 4.69. Izračun hi-kvadrata	116
Tabela 4.70. Aktivno sodelovanje v društvu/ih	117
Tabela 4.71. Izračun hi-kvadrata	117
Tabela 4.72. Število otrok	118
Tabela 4.73. Izračun hi-kvadrata	118
Tabela 4.74. Število otrok	119
Tabela 4.75. Izračun hi-kvadrata	119
Tabela 4.76. Stopnja izobrazbe	120
Tabela 4.77. Izračun hi-kvadrata	120

SEZNAM GRAFOV

Graf 4.1. Lastniki kmetije.....	67
Graf 4.2. Lastniki kmetije po spolu	68
Graf 4.3. Lastniki kmetije – združeno	69
Graf 4.4. Socioekonomska struktura kmetij	69
Graf 4.5. Družinski člani, ki so zaposleni izven kmetije	70
Graf 4.6. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje.....	71
Graf 4.7. Zaposlitveni status.....	72
Graf 4.8. Zdravstveno zavarovanje.....	73
Graf 4.9. Izraba porodniškega dopusta.....	74
Graf 4.10. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru gospodinjstva.....	79
Graf 4.11. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru kmetije.....	80
Graf 4.12. Lastni dohodek	83
Graf 4.13. Vir lastnega dohodka.....	83
Graf 4.14. Ekonomska samostojnost in neodvisnost.....	85
Graf 4.15. Mnenje o ustreznosti plačila za svoje delo	86
Graf 4.16. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela v družini	86
Graf 4.17. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela kmetic v družbi	87
Graf 4.18. Zadovoljstvo z opremljenostjo gospodinjstva s tehničnimi napravami	89
Graf 4.19. Zadovoljstvo z opremljenostjo kmetije s kmetijskimi stroji	91
Graf 4.20. Zadovoljstvo s količino in kvaliteto preživljanja prostega časa.....	93
Graf 4.21. Članstvo v društvih	95
Graf 4.22. Aktivno sodelovanje v društvu/ih	96
Graf 4.23. Članstvo v političnih strankah.....	97
Graf 4.24. Ponovna odločitev za življenje na kmetiji	99
Graf 4.25. Kraj odraščanja.....	100
Graf 4.26. Osebe, s katerimi kmetica živi v skupnem gospodinjstvu	101
Graf 4.27. Poreklo	102
Graf 4.28. Starostna struktura.....	102
Graf 4.29. Mlajše in starejše kmetice	103
Graf 4.30. Zakonski stan	104
Graf 4.31. Število otrok	105
Graf 4.32. Izobrazba	105
Graf 4.33. Izobrazba (nižja/višja)	106
Graf 4.34. Velikost kmetije	107
Graf 4.35. Velikost kmetije (manjša, večja).....	107

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. KMEČKA DRUŽINA IN KMEČKA ŽENSKA DO DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA

1.1.1. Kmečka družina

Katja Boh (1986: 130) ugotavlja, da je imela družina v tradicionalnih, pretežno agrarnih družbah, osrednji položaj v družbeni organizaciji. V družinskem gospodinjstvu so pridelovali dobrine in opravljali storitve, in ker tržišče še ni bilo razvito, je družina izdelovala za svojo porabo. Vsi člani družine so, vsak po svojih zmožnostih, sodelovali v domači proizvodnji. Življenje se še ni delilo na zasebno in javno, marveč se je oboje tesno prepletalo. Vse, kar je človek delal in doživiljal, se je dogajalo v domačem gospodinjstvu, kar je še zlasti veljalo za ženske.

Za kmečko gospodarstvo je bila značilna predvsem enotnost proizvodnje, porabe in družinskega življenja. Na kmetiji so živeli in delali mož, žena, otroci ter tudi drugi sorodniki (predvsem bratje, sestre ter starši kmečkega para). Šlo je za »družinsko naravnano« organizacijo dela, zgrajeno na dopolnjujočih se in spolno razdeljenih vlogah moža, žene in otrok. V dolgem teku svoje zgodovine pa kmečko gospodarstvo Evrope ni moglo shajati samo z delovno silo skupnosti staršev in otrok. Idealno tipsko lahko razlikujemo tri oblike njene dopolnitve s širšimi delovnimi močmi:

- oblikovanje zelo zapletenih oblik družine, ki so zaobjemale več skupin staršev in otrok in zatorej večje število delovnih rok (predvsem v predelih osrednje Rusije in jugovzhodne Evrope),
- dopolnitev s samskimi posli, ki so bili socialno in hišnopravno vključeni v kmečko gospodinjstvo in so jih zato večidel prištevali h »kmečki družini« (značilno za velike dele Nemčije, Avstrije, Švice in Francije) ter
- dopolnitev z dninarji, ki so živeli zunaj kmečke hiše, si sami ustvarili samostojna gospodinjstva in zato niso spadali h kmečki družini (značilno za pokrajine v severni Nemčiji in vzhodno od Labe ter na Madžarskem, v severni Italiji in v Franciji).

Kmečka družina se je torej izoblikovala z osebno vezjo vseh članov kmečkega gospodinjstva. Za pripadnost kmečki družini je imelo podrejeno vlogo, kdo je bil s kmečkim parom v krvnem sorodu in kdo ne. Rodovna skupina starši-otroci je tvorila jedro kmečkega skupnega gospodinjstva, ki je imelo glavno besedo pri odločanju o reprodukciji delovnih sil, vodenju gospodarstva ter tudi o dopolnitvah z dodatno delovno močjo. Poleg razširitve genealoškega jedra z dodatnimi delovnimi silami, ki so bile z domačimi v sorodu ali ne, je na sprejemanje oseb vplivala tudi preskrba.

Do 19. stoletja je večina kmečkih gospodarstev proizvajala v glavnem za lastne potrebe, saj so le redke presežke kmetijskih proizvodov menjavali ali jih nosili naprodaj na trg. Kmečko gospodarstvo ni bilo usmerjeno v dobiček, temveč v zagotavljanje lastnega obstoja. Njihovo delo je moralo prehraniti družino. V času, ko ni bilo kmečkih opravil, so kmečke družine same izdelovale potrebno orodje, blago in oblačila. Kmečka družina je tvorila v širših predelih zahodne in srednje Evrope predkapitalistično samooskrbno gospodarstvo (Sieder 1998: 14-15).

Poroka je bila v kmečkih krogih nujnost oziroma brezpogojna predpostavka, če je hotel kdo preiti v posest kmečkega imetja ali ohraniti kmetijo, ki jo je prevzel od staršev. Položaja kmeta in kmetice sta morala biti vedno zasedena. Ker pa je bila umrljivost žensk zaradi nevarnosti ob porodih visoka, povprečna življenjska doba pa nizka, je pogosto prihajalo do situacij, ko se je kmet oženil dvakrat ali trikrat. To se je dogajalo predvsem takrat, kadar dedič kmetije še ni bil dovolj star ali pa je bilo pri hiši preveč otrok, ki ne bi mogli biti preskrbljeni v preužitku, ne da bi preobremenili gospodinjstvo. Med zakoncema je zaradi vnovičnih porok prihajalo do velikih starostnih razlik. Pogoste so bile zlasti druga in tretja poroka občutno starejših moških z mlajšimi ženskami. Obratni primeri so bili redkejši. Do njih je prihajalo zlasti takrat, kadar je ovdovela kmetica izrabila pravico do vnovičnega prevzema in se še enkrat poročila z namenom, da bi kmečko gospodarstvo vodila naprej. Ker pa se je kmetica pogosto odrekla pravici do prevzema ter namesto tega po smrti moža prepustila kmetijo enemu od naslednikov, so bile druge in tretje poroke moških pogostejše kot vnovične možitve žensk (Sieder 1998: 53-54).

Da so se možje po ženini smrti hitreje ponovno poročili, je mogoče razložiti tudi s trditvijo, da je bila delitev dela med spoloma zamenljiva le v eni smeri. Ženske so v primeru, da pri hiši ni

bilo moške delovne sile, opravljale vsa potrebna dela, zato je bila nujnost ponovne poroke žensk manjša. Moški pa nikoli niso opravljali del, ki so v okolju veljala za tipično ženska (Destovnik 2002: 203).

Verginella (1990: 22) ugotavlja, da so bile v družbi, kjer je visoka smrtnost pogosto rušila družinsko ravnovesje in oteževala preživetje družinskih članov, sprejemljive tudi poroke med najstniki in starejšimi vdovami. V navadi so bile tudi zaporedne poroke vdovcev in vdov, saj je nepopolna družina le s težavo preživela. Starost pri poroki ni bila odločujoč element. Pomembnejši dejavnik od starosti in vdovstva je bila posest oziroma delovna sposobnost, ki jo je posameznik prinašal v novo družino. Če je bila nevesta revna in v družino ni prinesla dovolj velike dote, je morala biti vsaj telesno odporna, da je lahko družini pomagala pri delu doma in na polju.

V kmečkih vrstah je morala poročna zveza še vedno ohranjati družinsko ravnovesje, ugled, blagostanje, ko pa tega ni bilo, vsaj preživetje. Hčerka dobro stoječega kmeta se ni poročila z dninarjem ali meščanom, temveč le z mladeničem istega stanu (Verginella 1990: 24).

O poročnih obetih moških in žensk so odločali: zemljiška posest staršev, ki se bo nekoč dedovala, osebna delovna zmožnost (telesna moč in zdravje) in dota, na katero je bilo mogoče računati iz gospodinjstva staršev. Na te kriterije so vplivale še lastnosti, kot je telesna privlačnost in osebno izžarevanje, a te odlike niso bile odločilnega pomena. Izbira partnerja pri kmetih ni bila nikakršna »osebna« zadeva, ki bi bila le stvar dogovora med dvema partnerjema, ampak se je dotikala usode celotne gospodinjske skupnosti, staršev, bratov in sester, pa tudi služinčadi. Okusu posameznika prepuščena izbira partnerja, ki bi bila osvobodjena gospodarskega preračunavanja, bi v dobršnem delu kmečkih družin vodila v oseben in gospodarski polom (Sieder 1998: 54-55).

Vsak posameznik se je pri izbiri zakonskega partnerja dobro zavedal, da je kmečka družina v najširšem smislu ne le zanj, temveč tudi za druge, predvsem delovno manj sposobne družinske člane, temelj preživetja. Svoj odnos do izbire življenjskega partnerja so uravnavali na način, ki ni ogrožal kmečkega produkcijskega in reprodukcijskega ritma ter ga s svojimi izbirami in obnašanjem še utrjevali (Destovnik 2002: 201-202).

Tudi Angela Vode (1999: 111) ugotavlja, da zahteve kmečke človeka »niso toliko notranjega, osebnega značaja, marveč imajo tudi zunanji vzroki važen vpliv: volja staršev, dota, javno mnenje. Pri njem je vprašanje poroke vedno zvezano s prevzemom gospodarstva.

Individualna ljubezen, ki se osredotoči na določeno osebo, prihaja pri kmečkem fantu le redkokdaj tako močno do izraza, da bi stopile v ozadje gospodarske koristi. Večinoma je to tudi nemogoče, ker je s tem zvezano eksistenčno vprašanje družine, včasih pa govori tudi tradicionalno samoljubje in koristolovstvo.«

Kmečka družba se z otroki ni ukvarjala v današnjem pomenu besede. Kmečki starši so svojim otrokom posvečali le malo časa. Otroci kmetov so bili v očeh svojih staršev obravnavani predvsem kot delovna sila in bodoči dediči. V 18. in 19. stoletju kmečka družina še ni bila osredotočena na naloge reprodukcije, še posebej pa ne na naloge socializacije. Vzgoja otrok je potekala kot sestavni del vseh delovnih in življenjskih procesov znotraj gospodinjstva. Kadar je mati morala delati, je dojenčka odložila v kuhinjo ali ob rob njive. Dojenčki in majhni otroci so bili pogosto prepuščeni v varstvo svojim starejšim bratom in sestrām. Njihova umrljivost je bila zaradi pomanjkljivega nadzora, nesreč, slabe nege, pogostih infekcij ter napačne prehrane (otroke so hranili s kašo in kravjim ali kozjim mlekom, kar je povzročalo želodčna in črevesna obolenja) visoka. Odnos do majhnih otrok je bil fatalističen. Otrok je bodisi preživel ali pa je umrl. Smrt otroka je bila z rojstvom novega otroka nekako izravnana (Sieder 1998: 34-38).

Destovnik (2002: 162) pravi, da je šlo v obdobju kmečkega načina gospodarjenja za prepletanje dveh med seboj izključujočih se odnosov do otrok, in sicer na eni strani sledi tradicionalnega življenja, ki temelji na skupnem bivanju in delu ter brez posebne ločnice med otroki in odraslimi, na drugi strani pa sta bila svetova otrok in odraslih zaradi moralnih razlogov povsem ločena. Otroke je bilo treba obvarovati pred umazanostmi življenja, zlasti pred spolnostjo, otroštvo pa okrepiti z razvijanjem značaja in razuma.

V skoraj celotni zahodni in srednji Evropi se je v 18. in 19. stoletju zelo povečalo število nezakonskih rojstev. Med predeli z visoko stopnjo nezakonskih rojstev je bila na prvem mestu Koroška. Koroško, ki je imela od sredine 19. stoletja do začetka 20. stoletja tudi take predele, kjer je bilo med vsemi živorojenimi otroki kar 80 odstotkov nezakonskih, sta obkrožali deželi, ki sta imeli v primerjavi z evropskimi povprečji nizko stopnjo nezakonskih rojstev, Tirolska

in Kranjska. Na vzhodu pa je Koroška mejila na Štajersko, ki jo primerjalne statistike gibanja prebivalstva uvrščajo takoj za Koroško, vendar je bila visoka stopnja nezakonskih rojstev značilna le za njen severni del (Žnidaršič 2000: 97-100).

V nobeni tradicionalni družbi visok delež neporočenih ljudi obeh spolov in visoka stopnja nezakonskih rojstev ni rezultat individualne izbire, temveč posledica kulturnih, ekonomskih in družbenih sprememb. Nezakonski otroci v času kmečke ekonomije niso znak nemoralnega življenja, temveč so bili predvsem posledica takšnega načina gospodarjenja, ki je na eni strani iz ekonomskih razlogov določenemu delu prebivalstva onemogočal sklenitev zakonske zveze, na drugi strani pa zaradi potreb po delovni sili samskim ženskam in njihovim otrokom omogočal pogoje za preživetje. Nezakonski otroci so bili sicer sramota tudi za kmečko družbo, a je bilo za večino poskrbljeno znotraj kmečke družine, v kateri so kmalu postali pomembna delovna moč (Destovnik 2002: 169-170).

Tudi Angela Vode (1999:131-132) ugotavlja, da so vzroki nezakonskega materinstva v prvi vrsti gospodarske razmere. Kadar imajo ljudje manj gospodarskih pogojev za ustanovitev družine, število nezakonskih otrok narašča, pada pa, če se razmere toliko izboljšajo, da omogočajo sklepanje zakonov. To velja tako za podeželje kot za mesto.

Da je nezakonsko materinstvo na podeželju tesno povezano z gospodarskimi razmerami, je priča sama nezakonska mati. Če zanosi premožno dekle, se »sramota« pokrije s poroko. Revno dekle pa ostane samo s svojim otrokom, ljudje pa se nad njo zgražajo, kako je lahkomišelna. Če pa bi imelo revno dekle doto, bi jo fant poročil in o njeni lahkomišelnosti ne bi bilo sledu.

1.1.2. Delitev dela

Praviloma je na čelu kmečkega gospodarstva na poljedelsko in živinorejsko usmerjenih kmetijah stal poročen par. Kmetu so bile podrejene moške delovne moči (sinovi, hlapci, gostači, dninarji), kmetici pa ženske delovne moči (Sieder 1998: 25).

Še posebej dosledna je bila delitev na moška in ženska dela po poroki. Poroka je namreč pomenila tako za moškega kot za žensko (po rojstvu otroka) prehod v najvišjo raven spolne

diferenciranosti. Medtem ko so dekleta pred poroko opravljala različna dela zunaj domačega posestva, so bila po poroki bolj tesno povezana s hišo in posestvom. Kmetje so se do konca druge svetovne vojne poročali izključno znotraj kmečke družbene skupine, saj sta le kmečki ženin in nevesta hitro in brez posebnih težav poprijela za delo na kmetiji (Krnal Umek, Šmitek 1987: 34).

O delitvi dela med moškim in žensko na splošno lahko rečemo, da so bila moškim prej dodeljena opravila, ki so bila povezana z njihovo oddaljitvijo od hiše, z večjim tveganjem in večjo telesno močjo. Delovno področje kmeta so bile njive, travniki, gozd in vprežne živali (Sider 1998: 25). Kmetica je bila pristojna za kuho, nošenje vode, peko kruha, čiščenje hiše, pranje. Skrbela je za obleko, otroke, perutnino, molžo, predelavo mleka, konzerviranje hrane, vrt. Nosila je hrano žanjicam, koscem in oračem ter prodajala pridelke na trgu. Poleg skrbi za gospodinjstvo je opravljala tudi precej drugih del, ki so bila vezana na gospodarsko potrebo, a se niso nujno izvajala v hiši. Delala je tudi:

- v hlevu (rezala krmo za prašiče, kidala gnoj, čistila in hranila konje, krmila krave),
- v gospodarskem poslopju (mlatila rž in ajdo),
- na polju (vodila vole pri oranju, orala z voli in kasneje s traktorji, pobirala črve pri oranju, branala oves, žela ječmen, rž, kosila oves, vezala snope, okopavala koruzo, korenje, plela krompir, stročnice, peso in zelje, trosila gnoj),
- na travniku (kosila, grebljala, delala kopice, nosila seno na glavi, prala in belila platno),
- v gozdu (nabirala borovnice, maline in gobe za prodajo, spravljala steljo in jo nosila v rjuhah in koših, podirala manjša drevesa, nakladala hlode) (Ramšak 2001: 93-94).

Destovnik (2002:45-46) pravi, da so bila vsa dela v predindustrijskem času ne glede na to, kdo jih je opravljal, spolno obeležena. Ženske so opravljale vsa dela, same ali skupaj z moškimi, moški pa ženskih del niso nikoli opravljali. Večjo družbeno vrednost jim je dajalo, tako v svojih kot v tujih očeh, ukvarjanje z deli, ki so bila obeležena kot moška.

O večji družbeni vrednosti moškega dela govori tudi dejstvo, da so prekoračitve spolno določenih delovnih področij močno sankcionirane, če jih zagreši moški, saj posegajo na področje časti. Ženske so v primeru prekoračitve deležne celo priznanja (Destovnik 2002: 52).

Negativne sankcije, povezane z ugledom, ki bi jih bili deležni moški ob opravljanju predvsem ženskih del, bi lahko pojasnili tudi s pomočjo prepričanj o naravi žensk. V zvezi s tem obstaja zanimiva povezava spola s skrbjo za posamezne živali. Za ovce naj bi v glavnem skrbeli moški, za koze pa ženske. Ovce so čiste, pametne, priučljive in vzdržljive. Bile naj bi božje živali, njihovi pastirji, ustvarjeni po njihovi podobi, pa plemenita bitja. Ženske so zaradi posebnosti čustvovanja primerjali s kozami. Koze so namreč nesposobne mirno prenašati bolečine, so prekanjene in nenasitne, kar naj bi bile tudi hudičeve lastnosti. Vse to pa izhaja iz podmene, da je ženska s svojo seksualnostjo, ki škoduje moški časti, izvajalka hudičevih načrtov (Destovnik 2002: 53-54).

Kranjc (1986: 17) pravi, da so se dela v kmečkem okolju delila tudi na »bolj pametna« in »neumna«, slednjih se moški v družini nikoli niso lotevali. Da ne bi škodovala njihovem ugledu, so se jim dosledno izogibali ali jim, če je bil to potrebno, celo nasprotovali. Ne bi se namreč spodobilo, da bi se gospodar plazil po kolenih in ribal v hiši. To je opravljala za družino žena, ker se je tako »bolj spodobilo«. Spadalo je k njenim opravilom, ki so bila njena zato, ker je bila po položaju v družini mnogo nižje.

Alenka Puhar (2004: 96) ugotavlja, da je na Slovenskem obstajal vrednostni sistem opravil in del. Lestvica nujnosti je bila sestavljena v skladu z njihovim pomenom, za gospodarstvo oziroma pridobitnostjo. Prednost so imela poljska dela in oskrba živine, nekje na sredini je bila kuha, na dnu pa opravi, kot so pospravljanje, pranje in podobno.

Ženske so tista dela, ki so bila izključno ženska, opravile zvečer ali ponoči, oziroma takrat, ko so bila druga dela, ki so bila pomembnejša in so spadala na področje produkcije, že opravljena (Destovnik 2002: 53).

Moški se nikoli niso spraševali po tem, ali bodo njihove žene poleg poljedelskega dela kos gospodinjenju ter skrbi za otroke. Tudi ženskam ni prišlo na misel, da bi moške zaprosile za pomoč pri gospodinjenju in negi otroka, ampak so takšno stanje sprejele kot neogibno (Rožman 2004: 86).

Daša Krnel Umek in Zmago Šmitek (1987: 55-56) ugotavljata, da so ženske, kar se tiče delitve dela, pokazale večjo prožnost in prilagodljivost kot moški. Moški so se pogosteje

zatekali po pomoč k sosedam in sorodnicam kot ženske k sosedom in sorodnikom. Strog sistem delitve dela je v skrajnem primeru dopuščal osamljeni ženski samostojno življenje, medtem ko je samskega moškega silil v odvisnost. Moški je brez pomoči ženske (bodisi žene, matere, sosede ali sorodnice) le težko živel. Poroka je bila torej nujen pogoj za uspešno gospodarjenje na kmetiji.

Produksijska (delovna) ter reprodukcijska (gospodinjska) vloga se v času kmečkega načina gospodarjenja nista medsebojno izključevali. Zaradi specifične organizacije dela je bila ženska lahko hkrati delavka in mati. Kljub visokemu moralnemu pomenu materinstva, na katerem je gradila katoliška cerkev, pa je bila ženska v tem obdobju zaradi delovne nepogrešljivosti v realnem življenju, pomembnejša kot delovna sila. Ženske so, če ni bilo nikogar, ki bi otroka varoval, le-tega vzele s seboj na polje (Destovnik 2002: 48-49).

Opravičljiv razlog za odsotnost z dela ni bila niti nosečnost, porod ali varstvo dojenčka, saj je bilo delo za preživetje nujnejše kot nadaljevanje rodu. Da bi bil zaradi poroda čim manj moten potek življenja, so porodnice v prvi porodni dobi hotele postoriti še to in ono (speči kruh, poribati tla). Mnoge so ob prihodu babice še delale. Po porodu so otročnice ležale največ dva do tri dni, nato pa so vstale in začele z gospodinjskim delom (Rožman 2004: 85).

Ženske so rojevale doma, saj je bilo predrago potovati do bolnišnice in v normalnih razmerah, so menili, celo popolnoma nepotrebno. Da ženska rodi doma in mimogrede postori, kar ima postoriti, je narekoval ideal močne, pogumne, delovne in sposobne kmečke ženske. Ta ideal je bil v nasprotju z idealom gospodinje iz srednjega razreda. Te so bile označene kot fizično šibke, pasivne, nežne in čustvene, njihovo poslanstvo pa je bilo v zakonu in materinstvu. Če bi prevzemale ideal kmečkih žensk, bi postale možače. Kmečke ženske pa so obratno bolj cenili po delu, kakor po sposobnosti zadovoljevanja družinskih čustvenih potreb (Rožman 2004: 113-114).

Na splošno lahko za spolno delitev dela rečemo, da:

- čim bolj je neko delovno področje v središču ekonomskega interesa, čim bolj so ga dojemali kot poklic in čim bolj je bilo naravnano na trgovanje onkraj regionalnih meja, tem večji je bil delež moških pri glavnih opravilih ter čim tesneje je bila neka

dejavnost povezana z gospodinjstvom, tem bolj verjetno je bilo, da jo bo opravljala ženska;

- čim bolj zapletene so bile naprave in stroji, ki so jih potrebovali za delo, tem bolj pomemben je bil delež moških;
- čim več uporabe moči je zahtevalo neko delo, tem bolj verjetno je bilo, da ga bo opravljala moška delovna sila;
- čim bolj natančno je bilo neko delo, čim več spretnosti je zahtevalo in čim bolj je bilo enolično, tem bolj verjetno je bilo, da ga bodo opravljale ženske;
- čim večje je bilo gospodarstvo in čim več delovnih moči je imelo na razpolago, tem bolj je bila diferencirana organizacija in delitev dela po spolu in tem prej so osrednja opravila izvajali izključno in edino le moški (Sieder 1998: 27).

Vendar so bile prisotne tudi izjeme in prelomi. Ženske so bile vedno znova prisotne pri delu na travnikih in poljih: rahljale so grude za plugom, ruvale plevel, kosile svežo krmo, grabile seno ter pomagale pri njenem spravilu. Ženske so bile pogosto soudeležene pri mlačvi – sicer edinem resnično »deljenem« delu v kmečkem gospodarstvu. Po drugi strani pa so v predelavi lana, kar je vedno veljalo za »žensko« delo, posebej naporno opravilo trenja lana vselej prevzemali moški. Toda na splošno lahko rečemo, da so ženske prej vskočile pri za neko področje značilnih moških opravilih, kot pa so moški opravljali tipično ženska opravila (Sieder 1998: 27).

Tako kot je bilo področje kmečkega dela jasno segmentirano po spolih, so bili tudi prejemki iz kmečkega gospodarstva v veliki meri spolno porazdeljeni. Kmetu je pripadal dohodek od prodaje drv, živine, svinj, medtem ko je imela kmečka gospodinja pravico do izkupička od jajc, orehov, sadja, zelišč in moke. Možje so pričakovali, da ima žena gospodinjski denar, s katerim nabavlja gospodinjske potrebščine (sol, sladkor, kavo), obleče in obuje majhne otroke ter zadosti kako svojo potrebo. Ker je bilo služenje denarja za preživetje in oskrbovanje gospodarstva domena moških, so le-ti redko opravljali dela za plačilo v naravi. Ženske iz plasti kmečkega proletariata so hodile na dnino, a so domov le redko prinesle plačilo v denarju. Delale so za plačilo v naravi, to je za pridelke in jestvine in za povračilo (oranje, branje, drva za kurjavo). Ženske so bile, kljub temu da so materialno sodelovale v produkciji, materialno odvisne od moža. Na eni strani zato, ker so za opravljeno dnino prejele plačilo v naravi, ki se je sproti porabilo v gospodinjstvu in zato ni imelo prave vrednosti, na

drugi strani pa zaradi tega, ker so bili možje lastniki posestev, ki je družini z razliko od gospodinjstva zagotavljalo preživetje. To dejstvo je tako kmetice kot ženske iz kmečkega proletariata potisnilo v podrejen položaj (Rožman 2004: 85-86).

Destovnik (2002: 57-58) ugotavlja, da je bilo preživetje družine v času kmečkega načina gospodarjenja najbolj odvisno od spretnosti in strategij posameznih žensk, da so znale zniževati tiste stroške, ki so bili nujni zaradi reprodukcije v najširšem pomenu besede. V času, ko je bil denar v družinski ekonomiji nekaj bolj ali manj neobičajnega, je bilo treba s čim manj stroški poskrbeti za potrebe posameznih družinskih članov v zvezi s prehrano, obleko, bivanjem, šolanjem, zdravjem. Med različne strategije in načine varčevanja spadajo vsa drobna ter na neki način neopazna, nepriznana in samoumevna dela, ki so jih vedno in povsod opravljale izključno ženske vseh starosti, so pa, če niso bila ali pa če so bila slabo opravljena, globoko zarezala v samo preživetje kmečke družine. Prav na teh nevidnih delih temelji rek, da so »ženske podpirale tri hišne vogale«. Nič ni pomagalo, če je gospodarni mož imel ženo, ki ni znala gospodariti. Ljudje so bili prepričani, da so propadle predvsem tiste kmetije, na katerih ni bilo ženske delovne sile oziroma so bile ženske na njih slabe gospodinje.

1.1.3. Socialna varnost

Destovnik (2002: 108) pravi, da se je v 19. stoletju in začetku 20. stoletja socialna varnost kmečkih žensk kot tudi varnost večine družinskih članov zagotavljala pretežno s pomočjo »družinsko-gospodarskih strategij« oziroma »s solidarnostjo neposrednih socialnih mrež«. V tem obdobju je družba sebe še razumela kot mrežo odvisnih razmerij.

1.1.3.1. Dedovanje kmečkih žensk

V kmečkem načinu gospodarjenja, ki je temeljilo na lastnini zemlje in na njej ustreznemu številu za delo sposobne delovne sile in kjer primarni vir preživetja ni bil lastni zaslužek, je bila dediščina temelj za poroko in lastno samostojnost (Destovnik 2002: 73).

Glede na prevladujoča pravila dedovanja, velikost posesti in načine gospodarjenja so se razlikovale »sistemske prisile«, ki jim je bil izpostavljen posameznik. V predelih s prosto delitvijo je bila poroka možna le, če sta za to zadoščala dedna deleža obeh zakoncev, medtem

ko je v predelih, kjer je bilo uveljavljeno načelo nedeljivosti kmetije, teža večinoma ležala na dediščini moškega in redkeje ženske. Primer, na katerem lahko nazorno prikažemo povezanost izbire partnerja in strategij varovanja posesti, so predeli s prosto delitvijo, v katerih so se razdrobitvi gospodarstva izognili z večkratnimi porokami med dediči dveh družin tako, da sta se izguba posesti zaradi »odžnitve/omožitve« in pridobitev posesti zaradi »priženitve/primožitve« med seboj izravnali (Sieder 1998: 55-56).

Destovnik (2002: 73-76), ki piše o socialni varnosti žensk v času kmečkega gospodarjenja, ugotavlja, da je bilo za Koroško vse do konca 20. stoletja značilno načelo nedeljivosti oziroma pravo enega dednega prevzemnika. Način dedovanja je bil podrejen družini in ohranitvi kmetijskih površin, na katerih je temeljilo kmečko gospodarstvo. Zemlja ni imela le ekonomske vrednosti, temveč je bila tudi temelj družbenega ugleda kmeta in njegove družine. Za dediča kmetije je bil tako določen le eden od otrok, praviloma najstarejši od sinov, ki je moral po prevzemu lastništva izplačati odpravljene dediče, to je brate in sestre. Zaradi takšnega načina gospodarjenja se je v okolju, v katerem so prevladovali lastniki z majhnimi kmetijskimi površinami, izoblikoval raznolik podkmečki prebivalstveni sloj (posli, dninarji, gostači), ki jim vir preživetja ni bila lastna zemlja, temveč so za preživetje obdelovali zemljo drugih kmečkih lastnikov.

Kdaj bodo nasledniki dedovali, je bilo precej odvisno tudi od delovnih sposobnosti staršev. Če sta bila oba starša še sposobna za delo, se je čas dedovanja lahko zavlekel, še posebej, ker so se stari kmetje dobro zavedali, da bodo z mesta gospodarja padli na mesto preužitkarja, sin pa se bo iz svoje podrejene vloge povzpел do vloge gospodarja. Prišlo je tudi do sprememb v statusu bratov in sester, ki so, kadar so ostali pri hiši, postali hlapci in dekle, kadar pa so se zaradi novega razmerja sil odločili oditi, so s svojo odločitvijo družini nakopali težave zaradi zmanjševanja delovnih moči (Destovnik 2002: 86).

Hčere so skoraj v vseh primerih dedovale le tedaj, ko ni bilo moških potomcev. Ženske so v lastninskem pravu nastopale le tedaj, če moški ni imel enakih pogojev. Destovnik nadalje ugotavlja, da so vse v zvezi s premoženjem, dedovanjem in socialno varnostjo poročenih žensk urejali z ženitnimi in dediščinskimi pogodbami. Moški in ženske so vse v zvezi s premoženjem določili tik pred poroko ali takoj po njej. V ženitnih in dediščinskih pogodbah je bila navedena vrednost dote, ki jo je žena prinesla k hiši v gotovini ali stvareh ter višina

zaženi, ki ga je k doti dodal mož. Določeno je bilo, da se dota in zaženi vrneta ženi, če mož umre pred njo. Če je žena umrla pred možem, je bilo določeno, da možu ostane zaženi, dota pa gre v njeno zapuščino. Kadar je zakon ostal brez otrok, je preživeli zakonec dedoval tri četrtine premoženja, za četrtino, ki je pripadala nujnim dedičem, pa so zakonci določali različne rešitve. Kadar pa so se v zakonu rodili otroci, je dobila žena – če je mož umrl pred njo, za dediča določen otrok pa je bil še mladoleten – v užitek in upravljanje celotno možovo premoženje vse do polnoletnosti za dediča določenega otroka pod pogojem, da je v tem času dobro skrbela za premičnine in nepremičnine, hišo varovala pred ognjem, plačevala davke in druge prispevke ter ni obremenjevala naslednikov zapuščine s terjatvami. Če je posestnik umrl brez testamenta, je bilo že vnaprej določeno, da bo dedič najstarejši sin, če pa sinov ne bo, pa najstarejša hči. Če je ženska ovdovela, ko je bil vnaprej določen naslednik že polnoleten, je lahko takoj začela uživati vdovščino, to je pravico do dosmrtnega stanovanja in naturalnega preužitka (Destovnik 2002: 88-89).

O prebivalkah Brega, območja jugovzhodno od Trsta, in dednem sistemu, ki je tam veljal v 19. stoletju, govori Verginella (2006: 11). V družinah, kjer ni bilo sinov, so hčere postale neposredne dedinje. Ko pa je bila zagotovljena moška nasledstvena os, so ob sklenitvi poroke prejele nekaj premoženja v obliki dote. Čeprav je z njim pogosto upravljal mož oziroma moževa družina, je v končni fazi dota vedno prišla v roke ženi in njenim potomcem. Če je mož umrl pred ženo, je ta kot vdova prejela vdovnino. Podedovala je lahko tudi del moževega premoženja ali pa postala upraviteljica njegove posesti, dokler otroci niso odrasli.

Za razdelitev svojega premoženja so ženske v Bregu uporabljale oporoke. Za ta civilnopravni akt so se poleg samskih žensk in vdov odločale tudi poročene, ki so kljub navzočnosti družinskega poglavarja odrejale s svojo zapuščino, dajale navodila za upravljanje domačega gospodarstva, določale število zadušnic, obliko pogreba in podobno (Verginella 2006: 11).

Poglavitne dediče so vse do šestdesetih let 19. stoletja breške oporočiteljice izbirale praviloma med sinovi. Hčeram so odrejale odpravščino v denarju, zemlji ali premičninah. Velikokrat so, ne glede na dednopravne norme, privilegirale izključno moško nasledstveno linijo. Na ženske v družini niso povsem pozabile, vendar je težko trditi, da je med oporočiteljicami in njihovimi hčeram, sestrami, materami, snahami obstajala privilegirana nasledstvena os, kot je bila pogosto vidna v oporokah žensk iz višjih slojev. Večina oporočiteljic je izkazovala

naklonjenost hčeram, vnukinjam, nevestam, materam in sestram s poklanjanjem obleke (Verginella 2006: 39-40).

Položaj Brežank v družini pa ni bil pogojen le z dotalnim in dednim sistemom, ampak je bil odvisen tudi od njihovega dela. Glavnina ženske populacije se je namreč ukvarjala s krušarstvom – peko in prodajo kruha. Krušarstvo je bilo v Bregu pomembna pridobitna dejavnost žensk. Iz oporok je razvidno, da so oporočiteljice z lastnimi sredstvi dopolnjevale doto in odpravščino, ki so jo dobile od staršev. Kupovale so zemljo, posojale denar ter pri tem zaračunavale obresti, ne da bi rabile možev denar ali denar družine, v katero so se preselile po poroki. S kreditno dejavnostjo so se ukvarjale tako poročene ženske kot vdove, kar pomeni, da v breških družinah prisotnost moža ni preprečevala ženskam, da bi samostojno upravljale z denarjem, s katerim so razpolagale (Verginella 2006: 40-42).

1.1.3.2. Preužitek – način zagotavljanja preživetja ostarelih družinskih članov

V času kmečkega načina gospodarjenja kot družinsko organizirane ekonomije, ki je proizvajala za lastne potrebe in ni temeljila na denarnem gospodarstvu ter je bila hkrati družinska in ekonomska samooskrbna enota, je bila družina edini prostor, kjer je bilo možno poskrbeti tudi za preživetje vseh svojih za delo nezmožnih družinskih članov. Edini način zagotavljanja preživetja ostarelih kmetov in kmetic je bila institucija preužitka.

Po izročitvi lastništva je moral prejemnik vse do smrti skrbeti za preživetje ostarelega kmeta in njegove žene, prejšnjega gospodarja in gospodinje, ki sta se preselila v zato določen del kmečke hiše ali celo v preužitkarsko hišo (paštbo).

Ženske, ki niso bile lastnice posestev, so postale preužitkarice hkrati s svojimi možmi, kadar so le-ti nasledniku izročili posest pred svojo smrtjo. Kaj jim pripada v primeru, če mož umre pred njimi, je bilo ponavadi določeno že v ženitnih pogodbah. Preužitek jim je bil zagotovljen tudi v primeru, ko so bili njihovi možje ob svoji smrti še lastniki kmetije (Destovnik 2002: 91-94).

Pogodbe o preužitku, ki so jih predvsem od 18. stoletja naprej pisno sestavljali in overjali pri notarju, so podrobno urejale skupno življenje starih in mladih vse tja do vprašanj, če sme stari

kmet v hišo vstopiti od spredaj ali pa le skozi zadnji vhod, natančno določale količino živeža, ki je moral biti starim na razpolago itd. Vse to je sicer vselej izražalo le »previdnostne ukrepe« kmeta, ki je izročal kmetijo iz rok, vendar pa dopušča sklep, da je moralo biti v takratnih podeželskih družbah gotovo marsikaj znanega o primerih trdega in nepravičnega ravnanja z vse bolj nemočnimi kmeti. Po drugi strani pa vzroke za napetosti v generacijskih odnosih lahko iščemo v takšnih zahtevkih starih kmetov, ki so kmetiji prizadejali gospodarsko škodo. Ne glede na to, ali so vzroki za konflikte ležali pri mladi ali stari generaciji, nikakor niso bili v interesu zemljiškega gospostva (Sieder, 1998: 62).

Tudi Destovnik (2002: 93-97) ugotavlja, da sklepanje izročilnih pogodb, v katerih je bilo natančno določeno, na kakšen način naj mladi gospodar poskrbi za ostarela starša, kaže na to, da so se kmečki ljudje zavedali korenite spremembe svojega statusa po predaji posestvi, hkrati pa so se želeli zavarovati pred pomanjkanjem, če bi med staršema in mladim parom prišlo do konfliktov.

1.1.3.3. Skrb za samske ženske z otroki ali brez

V obdobju, ko kmečke družine ni bilo mogoče obravnavati ločeno od kmečke ekonomije in so bili ljudje razdeljeni na starostne razrede s predpisanimi vlogami, so bili med najbolj ranljivimi člani družbe samski ljudje, saj še ni obstajal družbeni prostor za od družine neodvisno preživetje (Destovnik 2002: 85).

V družinah je bilo poskrbljeno tudi za usodo samskih žensk z otroki ali brez, čeprav je bilo njihovo življenje odvisno tudi od odnosov v posameznih družinah. Ob prihodu mlade gospodinje v hišo so bile usode samskih gospodarjevih sester odvisne od odnosov, ki so jih z novo družinsko članico vzpostavile v družini. Njihove občasne odhode od doma si lahko razlagamo tudi s konfliktnimi odnosi v družini (Destovnik 2002: 101).

Samske ženske, ki so ostale na kmetijah svojih bratov, so imele med samskim stanom doma zapisano stanovanjsko pravico, ki je bila ob izročitvi ustrezno ovrednotena. Za njihovo oskrbo so novi lastniki uporabljali njihove dedne deleže, ki so jih morali izplačati ob poroki ali dokončnem odhodu od doma. Kljub temu da so nekatere ženske odhajale na krajša ali daljša

dela, pa so se, če so ostale samske, prav zaradi zagotovljenega bivališča ali lažjega preživetja vračale domov (Destovnik 2002: 103).

1.1.3.4. Zaščita žensk v času nosečnosti, poroda in poporodnega obdobja

Zaradi organizacije dela v kmečkem gospodarjenju, v katerem je bila ženska kot delovna sila nepogrešljiva, je prevladujoči družbeni diskurz, ki ga je oblikovala cerkev, kot eno največjih vrednot poudarjal delavnost ženske ter njeno pripravljenost skrbeti za druge. Ker ženska kot delovna sila v tem času še ni bila odvisna od nihanj povpraševanja in ponudbe na trgu delovne sile, na družbeno konstrukcijo ženskega telesa medicina še ni imela vpliva. Družbeno zaželeno telo še ni bilo fizično šibko žensko telo. V nosečnosti so ženske opravljale težka fizična dela vse do poroda in takoj nato z njimi tudi nadaljevale, ne da bi bile deležne kakršnekoli zaščite (Destovnik 2002:107-109).

V preteklosti so na podeželju vladali patriarhalni odnosi, v katerih je bila zakoreninjena delitev dela po spolu, ki je pogojevala vedenje celotne družine ter določala položaj žensk. Ne glede na razumevanje med možem in ženo je bila žena ob porodu prepuščena sama sebi. Mož pri njem ni sodeloval. Porodnicam so največkrat pomagale tašče in matere, pa tudi neizprašane in izprašane babice.

Ženske so praviloma rojevale doma, porodni položaji pa so bili predvsem sedeči ali stoječi, v razvitejših vaseh tudi leže na postelji. Ženske so rojevale sedeč na klopi ob peči ali stoje nad škafom, ker so tako najmanj umazale posteljo oziroma porodni prostor. Za prestrezanje porodne vode in krvi so uporabljali stare cunje ali pa ličkanje, ki so ga nato oprali in posušili, saj je služilo kot živinska krma.

Iz teh časov izhaja tudi izraz, da mora nosečnica »jesti za dva«. Dejansko gre za težnjo, da bi noseča ženska imela dovolj hrane, saj so nosečnice vseskozi strdale, njihova kvaliteta prehrane pa je bila slaba.

Pomembno funkcijo je imel tudi t. i. institut nečistosti otročnic, ki je mlade matere od dveh do šestih tednov po porodu varoval pred težkimi fizičnimi deli, saj je okolje menilo, da je mati po porodu nečista, njena kri pa strupena. Otročnice celo niso smele v cerkev. Do obreda

vpeljevanja, ki je takšno stanje prekinil, so ostajale doma, kar je nekako nadomeščalo današnji porodniški dopust.

K dolgemu ohranjanju slabih razmer na podeželju je bržkone vplivala tudi neizobraženost kmečkih žensk. Porod je na slabo razvitem podeželju od nekdaj predstavljal tabu. Kmečke ženske se do sredine prejšnjega stoletja o njem niso niti pogovarjale, zato tudi niso povsem razumele načina zanositve, poznale časa nošenja plodu in preventivnih ukrepov v nosečnosti, ki so jih regulirale zgolj vraže, ki niso imele vedno pozitivnih posledic.

Ko so se začele kmečke ženske bolj pogumno odločati za porod v bolnišnici, ta zanje ni bil lahko dostopen. Problem je predstavljal prevoz, saj rešilnih avtomobilov še ni bilo, morda pa so bili zaradi dela pogosto odsotni z doma ali pa jim utečeni način ravnanja ni dopuščal pomoči ženam. Te so si morale prevoz iskati same, a so bile na svojem »romanju v Rim« nemalokrat zavrnjene, saj so bili prevozniki z vprežnimi vozovi ravno tako namenjeni po svojih opravilih in si tovrstnih voženj niso mogli privoščiti (Roth 2005: 37-40).

Imperativ rojevanja v porodnišnicah in boljšega položaja matere in otroka na slovenskem podeželju so postavili strokovni delavci in ne matere same. Kmečke ženske se niso eksplicitno borile za pridobitev pravic in ustvarjanje boljšega položaja zase in za svoje otroke, za razliko od nekaterih drugih zaposlitvenih skupin (denimo učiteljic, ki so dosegle ukinitvev Zakona o celibatu, ki je veljal med 1869 in 1938), čemur so lahko botrovali različni dejavniki, predvsem pa trdno ukoreninjena togost nerazvitega okolja, kar je stroka pravilno zaznala in zastavila pravilne ukrepe, ki so povzročili popolno preobrazbo v kvaliteti življenja na podeželju (Roth 2005: 7).

1.1.4. Izobrazba

Za večino kmečkih otrok v Sloveniji je bila možnost izobrazbe praktično nična vse do uvedbe osnovnih šol v sedemdesetih letih 18. stoletja. Iz vrst kmetov je izšlo neprimerno manj duhovščine kot iz drugih družbenih plasti. Kmečki otroci so se le izjemoma lahko usposabljali za duhovnika, če so bili zelo nadarjeni in posebej izbrani (Hribernik 1994: 45-46).

Da bi kmečki otroci hodili v šolo, je velikokrat preprečevala tudi potreba po delovnem prispevku kmečkih otrok. V splošnem je veljalo pravilo, da so pošiljali otroke v šolo le tedaj, ko doma ni bilo dela. Za kmečko družbo je značilno, da so potrebno znanje in tradicionalne moralne vrednote prenašali z vzorom in s posnemanjem iz generacije v generacijo (Destovnik 2002: 190).

Sestavni del tradicionalne kmečke kulture je bila tudi miselnost, oblikovana v naslednjem stališču: šolo naj obiskuje le tisti, ki bo študiral, ne pa tisti, ki bo ostal kmet. Takšna miselnost za intergeneracijski prenos socializacijskih vsebin, pomembnih za življenje, ne potrebuje posebne institucije, še najmanj takšne, ki je vsiljena od zunaj. Kmetje so se spraševali, čemu šolanje, ko pa je kmetovanje dejavnost, katero se lahko naučiš le tako, da pri njej fizično sodeluješ. Menili so, da je najboljša šola kmečkih otrok na njivi, travniku, v hlevu in v gozdu.

Zaradi močno ukoreninjene tradicionalne miselnosti je bilo na deželi kmečke starše še težje prepričati, da bi tudi dekleta znala brati in pisati. Razen kmetijsko-gospodinskih šol, ki so se pojavile na prehodu iz 19. v 20. stoletje, in delne vključenosti v še nekatere poklicne šole, so bile njihove možnosti izobraževanja vse do začetka druge polovice 20. stoletja zelo omejene. Na tretjestopenjskem nivoju se je še leta 1952 na 10.000 prebivalcev šolalo le 5 deklet kmečkega izvora. Skupen delež študentk kmečkega izvora je med vsemi študentkami predstavljal v študijskem letu 1952/53 9,2 %. Med fakultetami so imela kmečka dekleta pomembnejše mesto le na višji pedagoški šoli ter na agronomsko-gozdarski fakulteti (Hribernik 1994: 48-56).

1.2. KMEČKA DRUŽINA IN KMEČKA ŽENSKA OD DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA DO DANES

1.2.1. Kmečka družina

Kmečka družina je družbena skupnost, določena z družbenimi običaji, etičnimi in moralnimi pravili, ki ima ustrezne naloge in funkcije (First 1991; po Šmajgl 1993: 4). First Dilič (1973; po Bahor 1991: 8-9) kot kmečko družino opredeljuje družino, kjer odrasli in delovno sposobni člani skupaj delajo na družinskem posestvu. Značilnosti kmečke družine so:

- kmečka družina je proizvodna skupnost,

- v kmečki družini se delitev dela izvaja na osnovi generacijske pripadnosti vseh delovno sposobnih članov družine,
- družinska skupnost omogoča eksistenco vsem članom družine,
- kmečka družina predstavlja vseobsežno skupnost življenja.

Čebulj (1997: 30) ugotavlja, da našete značilnosti vsaj do neke mere veljajo še danes za kmečke družine na čistih kmetijah, nikakor pa ne za družine iz mešanih in dopolnilnih kmetij, katerih člani pridobivajo dohodek tudi iz nekmetskih dejavnosti. Tudi v Sloveniji delitev dela ne temelji le na generacijski pripadnosti članov, temveč je vezana tudi na njihov spol.

H kmečkemu gospodinjstvu se štejejo vsi člani, ki živijo na družinski kmetiji in trošijo skupaj vsaj del dohodkov ne glede na njihov izvor. Lahko so med seboj v bližnjem ali daljnem sorodstvu ali pa med njimi sploh ni nikakršnih sorodstvenih vezi. Nasprotno pa kmečko družino tvorijo le starši in njihovi otroci (monogamna družina), bodisi v družinski skupnosti živi več generacij (razširjena družina). Kljub razlikam med pojmom kmečka družina in kmečko gospodinjstvo jih mnogi avtorji uporabljajo kot sinonime, saj so danes člani kmečkih gospodinjstev praviloma med seboj v sorodu, v nasprotju s kmečkimi gospodinjstvi v Evropi v 19. stoletju, ko so bili poleg družinskih članov vključeni tudi najeti služabniki (dekle, hlapci) (Barbič 1990: 14).

Danes kot družinsko kmetijo opredeljujemo vsako kmetijo, na kateri se s kmetijsko pridelavo ukvarjajo člani kmečke družine ali kmečkega gospodinjstva ne glede na to, ali pridobivajo dohodek samo s kmetovanjem ali tudi iz drugih dejavnosti. Gre torej za socialno in gospodarsko skupnost, katere člani si delijo delovne in druge obveznosti s ciljem ustvariti potreben dohodek in zagotoviti zadovoljevanje drugih potreb svojih članov. Kmečka družina ali gospodinjstvo ustvarja s kmetijsko dejavnostjo vsaj del dohodka v denarju, ki ga dobi s prodajo pridelkov ali s pridelki za samopreskrbo (Barbič 1990: 13). Zgolj višji dohodek kot rezultat učinkovite tržne pridelave pa ni več končni cilj sodobnih družinskih kmetij, temveč je njihov cilj optimalno razmerje med dohodkom in kakovostjo življenja, ki jo označujejo številne nematerialne dobrine, kot so medsebojno razumevanje, ljubezen, prijateljstvo, zdravje, zadovoljstvo v poklicu itd. (Mlakar 1992: 4).

Kmetija brez kmečke družine torej ne more delovati ali zelo težko deluje kot učinkovita produkcijska enota. Člani kmečke družine praviloma predstavljajo edino delovno silo na kmetiji, če zanemarimo občasno pomoč ali izmenjavo moči. V okviru družine se na podeželju odvija tudi večina socialnih stikov. Želja kmečkih fantov in deklet, da si ustvarijo družino, je zato življenjska nuja in ne le zgolj posnemanje prevladujočega vzorca skupnosti partnerjev različnega spola (Mlakar 1992: 1).

Po podatkih raziskave Kmečka družina (1991) gre pri ustvarjanju družine na kmetih predvsem za samoobnavljanje in ne za obnavljanje kmečkega sloja. Kmetje in kmetice oziroma nasledniki in naslednice si praviloma najdejo partnerja oziroma partnerico znotraj družbenega sloja, ki mu sami pripadajo.

Podatki o poklicni mobilnosti kmečkega sloja na podlagi podatkov o sedanjem poklicu anketiranca ter poklicu obeh njegovih staršev kažejo, da gre predvsem za odliv iz kmečkega v druge poklicne sloje, medtem ko ni opaziti nasprotnih poklicnih gibljivosti, to je iz nekmečkih poklicev v kmečki poklic. Odliv iz kmečkega sloja pospešujejo določena dogajanja znotraj kmečkega poklica kot privlačnost drugih poklicev.

Način življenja in dela na družinski kmetiji ima svoje posebnosti, ki so pripadnikom drugih družbenih slojev težko razumljive. Na kmetijo se praviloma poročajo le mladi, ki so odraščali na kmetiji ali vsaj živeli na deželi ter dobro poznajo prednosti in pomanjkljivosti kmečkega oziroma podeželskega življenja. Poleg tega pa v slovenski družbi še vedno prevladuje vrsta v preteklosti utemeljenih stereotipov o »trdem in umazanem delu«, nizkem dohodku ter življenju brez dopusta in razvedrila. Res je, da imajo nekateri pomisleki do dela na kmetiji in življenja na podeželju še vedno objektivno podlago (pomanjkljiva socialna, izobraževalna, kulturna infrastruktura, slabe možnosti za oddih in zabavo), vendar je marsikatero od njih mogoče obvladati (graditev in izboljšanje prometnih in komunikacijskih povezav).

Mladi, ki ostajajo v kmetijstvu, to počenjajo vse manj iz emocionalnih razlogov ter vse bolj iz ekonomskih razlogov. Ti so bodisi povezani s primerno veliko in strojno dobro opremljeno kmetijo, ki mladim daje upanje v boljšo prihodnost, bodisi so na kmetiji prisiljeni ostati, ker nimajo možnosti zaposlitve v mestu. Njihova odločitev o tem, ali bodo ostali na kmetiji ali ne, je odvisna tudi od možnosti, da si ustvarijo družino in ji omogočijo kakovostno življenje. To

pa že dolgo ni odvisno samo od gospodarske učinkovitosti in individualnega kmečkega gospodarstva, temveč predvsem od možnosti zadovoljevanja vrste potreb neproizvodne narave, torej od razvitosti najrazličnejših infrastrukturnih omrežij, v katere je konkretna podeželska skupnost umeščena.

Procese (samo)obnavljanja kmečkega sloja v Sloveniji torej določajo tako dejavniki, ki mlade silijo, da zapustijo kmetijo in vas, kot tudi dejavniki, ki jih v kmetijstvu in na podeželju zadržujejo. Od prisotnosti oziroma motivacijske moči enih in drugih dejavnikov je odvisna odločitev vsakega mladega človeka, h kateri pa lahko veliko prispeva prav možnost, da si ustvarijo družino na lastni kmetiji.

Kmečki sloj se v Sloveniji verjetno ne bo več bistveno zmanjševal. Glede na geografske značilnosti slovenskega prostora, kmetijsko strukturo in navezanost na zemljo se bo verjetno ustalil pri približno 5 % aktivnega prebivalstva. Na slovenskih kmetijah bodo postopoma ostajali tudi šolani člani kmečkih družin, ki pa bodo v okviru matičnega gospodinjstva vse bolj kombinirali dohodek iz kmetijstva z dohodkom iz drugih gospodarskih dejavnosti (Barbič 2005: 267-269).

Ana Barbič je skupaj z Andrejem Šmajglom leta 1993 opravila raziskavo o tem, kakšne so možnosti, da se delavke poročijo na kmetijo. Prišla sta do ugotovitve, da bi se na kmetijo pod določenimi pogoji poročila le dobra tretjina (35,8 %) neporočenih delavk, medtem ko se skoraj dve tretjini (64,2 %) vprašanih neporočenih delavk pod nobenim pogojem nista pripravljeni poročiti na kmetijo. Pogoji, pod katerimi bi se bile neporočene delavke pripravljene poročiti na kmetijo, so: enakopravnost z možem, mehanizirana kmetija, ločeno stanovanje od stanovanja moževih staršev, solastništvo kmetije, zagotovljena socialna varnost, možnost zaposlitve, primerne cestne in avtobusne povezave, kmetija blizu mesta ter bližina šole, vrtca in zdravstvenega doma.

Po podatkih raziskave neporočene delavke in kmečka dekleta odvrčajo od poroke na kmetijo predvsem naslednji razlogi: kmet ima malo prostega časa, težko delo in življenje na kmetiji, kmetovanje ob službi pomeni veliko obremenitev, kmet nima letnega dopusta, možje ne pomagajo v gospodinjstvu, manjše možnosti za zaposlitev v bližini kmetije, slabo razvito družabno življenje ter slabše možnosti za kulturno delovanje na podeželju.

Neporočene delavke v občutno večjem številu kot kmečka dekleta odvrtaajo od poroke na kmetijo predvsem tradicionalni odnosi v kmečki družini. Neporočene delavke tako večji pomen kot kmečka dekleta pripisujejo naslednjim razlogom: kmečki fantje si ne iščejo le družice, pač pa tudi delovno moč, podređitev »ta mlade« hišnim pravilom in navadam, življenje na kmetiji skupaj z moževimi starši, podrejena vloga ženske, skrb za ostarele moževe starše, lastniki kmetije so tudi po poroki moževi starši, na kmetiji je malo časa za ukvarjanje z otroki, lastniki kmetije ostanejo možje in ne prepíšejo dela kmetije na ženo, previsoki prispevki za invalidsko in pokojninsko zavarovanje, kmečki fantje so preveč plašni in težko navežejo stike z dekleti, slabe cestne in avtobusne povezave na podeželju.

Problemi, ki jih kmečka dekleta v večjem številu kot neporočene delavke vidijo v poroki na kmetijo, pa so: kmetice nimajo ustrezno urejenega porodniškega dopusta, kmečki poklic v družbi ni cenjen, premajhen zaslužek od kmetijstva, izšolale so se za drug poklic, kmečki fantje nimajo časa in priložnosti za sklepanje znanstev, na deželi ni zasebnosti.

Tako neporočene delavke kot kmečka dekleta si najbolj želijo razumevajočega, ljubečega, delavnega, zdravega, spoštljivega, poštenega, dobrega po srcu in pridnega partnerja, ki bo skrben oče in gospodar ter nealkoholik. Manj pomembne ali celo odbijajoče pa so lastnosti, da je fant veren, bogat, nedolžen in doma s kmetije. Od njega ne zahtevajo, da ima kmetijsko izobrazbo, želijo pa, da se ne podreja odločitvam staršev. Kmečka dekleta večji pomen kot neporočene delavke pripisujejo še temu, da je partner pripravljen delati na kmetiji, se podrejati obstoječemu redu na kmetiji ter da je mlajši od 30 let, medtem ko je za delavke pomembnejše, da je partner zaposlen (Barbič 1994: 61-66).

Černič Istenič (2000: 7-17) pravi, da k prepoznavanju dejavnikov, ki odvrtaajo mlade ženske od poroke in življenja na kmetiji, lahko prispevajo tudi razlike v življenjskih razmerah kmečkih žensk in žensk iz drugih poklicnih skupin. Pri ugotavljanju razlik so bili uporabljeni podatki iz raziskave Kakovost življenja v Sloveniji – retrospektivna študija 1974-1994 ter Allardtov model blaginje, ki razlikuje med imeti (materialni pogoji), ljubiti (odnosi z drugimi ljudmi), biti (potrebe po osebnem razvoju) ter (ne)zadovoljstvi na različnih področjih posameznikovega življenja. V raziskavo je bilo zajetih 67 žensk, starih 18 let in več, katerih dohodek gospodinjstva v celoti ali delno izvira iz kmetijskih dejavnosti, ter 295 žensk iste

starosti, katerih dohodek gospodinjstva izvira izključno iz nekmetijskih dejavnosti. Rezultati so pokazali, da se življenjske razmere kmečkih žensk bistveno razlikujejo od življenjskih razmer žensk iz drugih poklicnih skupin, kar še zlasti velja za sferi imeti in biti.

Razlike v življenjskih razmerah kmečkih žensk in žensk iz drugih poklicnih skupin Černič Istenič predstavlja po posameznih sferah Allardtovega modela blaginje:

- Imeti: delo kmečkih žensk je fizično bolj naporno, toda psihično manj obremenjujoče kot delo drugih žensk. Kmečke ženske se počutijo deprivilegirane tudi zaradi nižjega družinskega dohodka ter slabše dostopnosti do različnih storitev, kot so frizer, šivilja itd.
- Ljubiti: kmečke ženske imajo več otrok kot nekmečke ženske, le-ti pa jim povzročajo več težav kot nekmečkim ženskam (šibkejša zdravja, šolski problemi). Kmečke ženske imajo bolj pogoste odnose z njihovimi sosedi, prijatelji in sorodniki kot ženske iz drugih poklicnih skupin, ko pa se znajdejo v finančni stiski, prejmejo manj pomoči kot druge ženske. Pogosto poročajo tudi o pomanjkanju razumevanja s svojimi partnerji. Gospodinjstva pogosto opravljajo same, iz česar bi lahko sklepali, da so odnosi v kmečkih družinah tudi danes še precej patriarhalni.
- Biti: kmečke ženske imajo manj prostega časa ter so zaradi tega tudi manj vključene v aktivnosti društev kot ženske iz drugih poklicnih skupin. Manj uspešne kot druge ženske so tudi v uveljavljanju svojih lastnih interesov. Vzroki za takšno stanje so brez dvoma dolg delovni dan, pomanjkanje pomoči drugih družinskih članov v gospodinjstvu, pomanjkanje razumevanja s strani partnerjev ter redke priložnosti za rekreacijo in kulturne dejavnosti. Kmečke ženske pa bolj pogosto kot druge ženske zahajajo v cerkev.
- Ne(zadovoljstvo) na različnih področjih življenja: kmečke ženske so manj zadovoljne s svojim zdravstvenim stanjem in s količino prostega časa ter se bolj pogosto kot nekmečke ženske čutijo nesposobne rešiti svoje probleme. Bolj pogosto kot ženske iz drugih poklicnih skupin čutijo, da ne morejo kontrolirati lastnega življenja. Manj zadovoljne so tudi z razmerami v družini ter z odnosi s partnerjem.

Čeprav je kmečkim fantom in dekletom, ki bodo prevzeli kmetijo, težko najti partnerja, ki bi bil z njimi pripravljen deliti usodo slovenskega kmeta, pa podatki o izjemno majhnem številu razvezanih kmetov in kmetic opozarjajo na izredno stabilnost kmečke družine, kar bi morda

veljalo izpostaviti kot prednost poroke s kmetom ali kmetico. Seveda pa takšna »prednost« lahko hkrati tudi pomeni, da se je kmetu in kmetici težje razvezati kot njihovim delavskim vrstnikom, ki živijo v mestu in ne na deželi, kjer tradicionalne vrednote in katoliška cerkev razveze ne odobravajo. Poleg vrednot pa razvezo zakonske zveze med kmetom in kmetico ovirajo tudi objektivni razlogi, med katere sodi predvsem problem delitve premoženja (Barbič 1989: 114).

Da je statistično najmanj razvez med zakonci na kmetijah in v kmečko-delavskih družinah, ugotavlja tudi Makarovič (1995: 239-240). Trditev, da med njimi vlada večje razumevanje in ljubezen kot med zakonci iz nekmečkih družin, bi lahko bila ohlapna in hkrati neresnična. Vzrok temu, da je ločitev manj, pa so lahko vera, otroci, mnenje sosedov in navsezadnje tudi kmetija ter skupno opravljanje kmečkih opravil. Pri ohranjanju zadovoljivih medsebojnih odnosov v kmečkih družinah pa ima velik pomen tudi vrednotenje partnerjevih pozitivnih osebnih lastnosti. Med takšnimi lastnostmi so omenjene zlasti delavnost, poštenost in skrb za otroke.

Hribernik (1995: 6) ugotavlja, da v generacijah, rojenih po prvi svetovni vojni, samo še kmečke ženske zagotavljajo biološko reprodukcijo svoje socialne skupine.

Kmečke družine imajo v povprečju enega člana več, kot je povprečje za vse družine na območju Republike Slovenije. Po podatkih Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002 je bilo v Sloveniji leta 2002 skupaj 684.847 družinskih in nedružinskih gospodinjstev s povprečno 2,8 člana, po podatkih Popisa kmetijskih gospodarstev leta 2000 je bilo kmetijskih gospodarstev 93.344 s skupaj 322.981 družinskimi člani s povprečno 3,8 člana na kmečko družino (Barbič 2005: 207).

V zadnjih nekaj desetletjih se je zunanja in notranja podoba slovenske kmetije in kmečkega gospodinjstva močno spremenila. Vrednote, ki jih vsiljuje »zunanji« svet, ne vstopajo v kmečko družino le s pomočjo močnejšega vpliva sodobnih informacijskih sredstev in sredstev množične zabave, temveč jih prinašajo tako zaposleni člani kmečkih gospodinjstev kot šolajoči se otroci. S tradicionalnimi vrednotami inkulturirane starejše generacije so se le težko podredile številnim novostim, ki nezadržno vdirajo v nekdanj povsem trden in neprepusten kmečki družinski svet. Zaradi tega se ne tako redko porajajo konflikti med generacijami in

med spoloma. Avtoritarnost in patriarhalnost kot dominantni karakteristiki tradicionalnih odnosov med prebivalci na podeželju ter zlasti med člani kmečkih družin se bolj ali manj hitro umikata demokratičnim in enakopravnim odnosom. Od tega, kakšna je socialna klima v kmečkem gospodinjstvu, je v marsičem odvisno, kakšna je njegova ekonomska uspešnost in kakšne so razvojne možnosti kmečkega gospodarstva. Z vidika socialne varnosti pa so nekonfliktna socialna razmerja tudi trden temelj medgeneracijske solidarnosti, ki v moderni družbi dokaj hitro izginja, skrb za starejše in onemogle pa se vse bolj institucionalizira (Hribernik 1995: 209).

Podaljšano izobraževanje tudi kmečkih otrok in iskanje zaposlitve v nekmetijskih dejavnostih sta vnesla v družinska razmerja nove kvalitativne elemente, ki bolj ali manj usodno determinirajo (dez)integracijske procese. Ekonomska samostojnost odraslih mlajših družinskih članov daje zadostno osnovo za njihovo povsem samostojno odločanje. V primeru nerešljivih medgeneracijskih konfliktov (zlasti med nosilci kmetovanja in nasledniki) se lahko pretrga že predvidena intergeneracijska kontinuiteta. Odhod mladih s kmetij pomeni v večini primerov posledično tudi zaton ne le socialne, temveč tudi njene ekonomske funkcije. Ponovna vrnitev na kmetijo po tem, ko si je »pregnani« potomec že uredil lastno življenje drugod, pa je manj pogosta (Hribernik 1995: 210).

1.2.2. Delitev dela

1.2.2.1. Produktivno delo

Značilnost populacije na sodobnih slovenskih kmetijah je večstranska in/ali različna gospodarska aktivnost posameznih članov družine. Vse manj je kmetij, na katerih se vsi člani družine ukvarjajo samo s kmetovanjem, saj vse več kmetij pridobiva dohodek iz različnih virov. V tem pogledu so kmetije vse bolj podobne drugim skupinam gospodinjstev in vse bolj izgubljajo svoje avtarkične značilnosti. Značilno je tudi, da vse več proizvodnega dela v kmetijstvu prevzemajo upokojenci in da zaposleni zunaj kmetije kmetujejo ob službi (Perpar: 2005: 27).

Po podatkih Popisa kmetijskih gospodarstev iz leta 2000 je med vso delovno silo na slovenskih kmetijah 48 % žensk. Med ženskami vseh starosti, ki živijo in delajo na kmetijskih

gospodarstvih, jih je 30 % zaposlenih v drugih dejavnostih. Skoraj polovica (46 %) aktivnih žensk na kmetiji dela do največ dve uri na dan. Le 13 % žensk je vključenih v proizvodnjo na kmetiji za polni delovni čas (osem ur ali več). Ženske na slovenskih kmetijah opravijo 47 % vsega delovnega časa (Černič Istenič 2002: 3). V kmetijskem sektorju se v povprečju opravi 48,7 ur na teden, v nekmetijskih dejavnostih (razen storitvenih) pa 37 ur. Poraba časa v kmetijski dejavnosti je tako nadpovprečna (Černič Istenič 2002: 19).

Tabela 1.1. Status delovne sile na slovenskih kmetijah po spolu

status	moški	ženske	vsi	število
kmet, kmetijski podjetnik	15,0	13,0	14,0	35182
delo opravlja izven kmetijskega gospodarstva	43,0	30,0	37,0	92634
brezposeln	6,0	5,0	5,5	13554
gospodinja	0,0	16,0	7,0	19600
otrok, učenec, dijak, študent	10,0	11,0	10,5	26600
upokojenec zunaj kmetijstva	19,0	16,0	18,0	44903
upokojenec iz kmetijstva	6,0	10,0	8,0	19977

(Statistični urad Republike Slovenije 2002)

Anketa Podeželske ženske v Sloveniji iz leta 2002, ki je razlikovala med podeželskimi ženskami, ki živijo na kmetijah, ter tistimi, ki ne živijo na kmetijah, starimi 20 do 50 let, je pokazala, da se mlajše kmečke ženske po svojih produktivnih aktivnostih pomembno razlikujejo od celotne populacije kmečkih žensk. Med ženskami, starimi 20 do 50 let, ki so odgovarjale v anketi, jih je le 8 % kot glavni vir dohodka navedlo kmetijsko dejavnost. Iz iste skupine je izven kmetije zaposlenih kar 64 % žensk. Poleg njih sta v tej skupini še 2 % podjetnic. Drugim ženskam iz vzorca so glavni viri dohodka razna nadomestila (5 %) in štipendije (6 %), 13 % žensk pa nima nobenega samostojnega vira dohodka. Videti je, da so mlajše ženske, ki živijo na kmetijskih gospodarstvih, precej manj dejavne v kmetijski produkciji kot starejše ženske in njihovi možje oziroma partnerji. Iz tega lahko predpostavimo, da jih kmetijska dejavnost manj priteguje in zanima na račun drugih možnosti zaslužka in samopotrditve, ki se jim ponujajo oziroma jih iščejo v svojem okolju, pa tudi zaradi statusa, ki ga imajo na kmetiji, saj so le redko lastnice kmetije. Večinoma se imajo za pomagajoče člane in le redko za partnerko ali gospodarico kmetije. To nakazuje tudi razmeroma šibka identifikacija žensk, katerih glavni vir dohodka je kmetijska dejavnost, z

vlogo kmetice. Ko je govora o poklicni pripadnosti, se veliko pogosteje kot kmetice opredeljujejo za gospodinje (60 % žensk) (Černič Istenič 2002: 7-8).

Kljub temu da je velik del mlajših žensk vključenih v druge zaposlitve izven doma, je večina med njimi dejavnih tudi pri proizvodnem delu na kmetiji. Podatki ankete kažejo, da je delitev dela pri kmetijskih opravilih med spoloma izrazita. Ženske opravljajo predvsem ročna dela v zelenjavnem vrtu in na polju ter dela, povezana z oskrbo domačih živali, kot je molža krav, skrb za perutnino, krmljenje prašičev in čiščenje svinjaka. Delo, ki ga opravljajo moški, pa je največkrat povezano s stroji tako na polju kot na travniku ter z oskrbo sadovnjaka in pridelavo vina. Pogosto področje dela moških je tudi ročna košnja. Člani družine si delo najpogosteje delijo pri opravilih na polju, travniku, sadovnjaku in vinogradu, ki zahtevajo veliko ročnega dela. Kljub temu da ženske s svojim delom precej prispevajo h kmetijski produkciji, pa imajo zelo malo besede pri odločanju o investicijah na kmetiji. O nakupu kmetijskih zemljišč, živine, semen, sadik, rudninskih gnojil, sredstev za varstvo rastlin, kmetijskih strojev in gradnji ali adaptaciji gospodarskih poslopij se najpogosteje odločajo njihovi partnerji ali starši, medtem ko so skupni dogovori med člani med vsemi člani družine redkejši (Černič Istenič 2002: 8).

1.2.2.2. Reprodukativno delo

Medtem ko se opravila na kmetiji razvrščajo v tipično moška, ženska in skupinska, pa so opravila v kmečkem gospodinjstvu ločena na ženska in moška. V veliki večini kmečkih gospodinjstev se z gospodinjstvi opravili ukvarjajo le ženske. Med ženska dela sodijo zlasti kuhanje, pomivanje posode, pospravljanje, pranje, likanje, šivanje, pomivanje oken ter vsakdanji nakupi. Moška opravila v gospodinjstvu se omejujejo na manjša hišna opravila, beljenje prostorov ter popravila kmetijskih strojev in avtomobilov. Ženske se več kot moški ukvarjajo tudi z nego bolnih in ostarelih članov ter z otroki. Pomagajo jim pri domačih nalogah, jih spremljajo pri obisku zdravnika ter jih negujejo, kadar so bolni. Edino področje, kjer si moški in ženske delo pogosto delijo, je igra z otroki.

V večini kmečkih gospodinjstev ženske skrbijo tudi za socialne zadeve (pridobitev otroških dodatkov in socialnih pomoči ter urejanje postopkov v zvezi s pokojninami), izpolnjevanje davčnih in drugih obrazcev ter hodijo na roditeljske sestanke. Moški skrbijo oziroma so

odgovorni za urejanje poslov na kmetijski zadrugi, občini in krajevni skupnosti ter za pravne zadeve. Skrb za denarne zadeve (plačevanje položnic, računov in varčevanje) si moški in ženske delijo razmeroma enakomerno. Ženske so pri urejanju ekonomskih in socialnih odnosov v kmečkem gospodinjstvu dokaj uveljavljene, medtem ko se pri urejanju zadev, vezanih na odnose izven domačega gospodinjstva, v mnogih kmečkih gospodinjstvih še vedno kažejo tradicionalni vzorci, po katerih je moškim dana vloga zastopnikov družine v javnosti.

Pri sprejemanju odločitev, pomembnih za celotno gospodinjstvo, skorajda ni področja odločanja, pri katerih bi imeli samostojno besedo le moški ali pa le ženske. O vzgoji in šolanju otrok, nakupu avtomobila, preživljanju počitnic in varčevanju največkrat odločata mož in žena skupaj. O nakupu osebnega računalnika in priključitvi na internet ter gradnji ali adaptaciji hiše pa najpogosteje odločajo vsi člani gospodinjstva. Ti podatki kažejo na demokratičnost odnosov v številnih kmečkih družinah. Ker je v kmečkem sloju razmeroma velik delež gospodinjstev s tremi generacijami, imajo velik vpliv na odločitve poleg gospodarja in gospodarice tudi drugi člani gospodinjstva (Černič Istenič 2002: 9-10).

Na družinski kmetiji ima danes kmečka žena istočasno več vlog. Je vodja posestva, sodelavka, kmetica, mati, zakonska žena, posredovalka znanj, ohranjevalka moralnih in kulturnih vrednot, skrbnica in negovalka starejših. Obremenjena je s kopico aktivnosti, ki izvirajo iz celovite organizacije dela in družinskega življenja. Dejavnost kmečkih žensk je pogosto podcenjena in premalo priznana ter ostane pogosto povsem prezrta s strani lastne družine in tudi družbe (Varnost in varovanje zdravja na malih kmetijskih in kmetijsko-gozdarskih obratih 2000: 12).

Makarovič (1991: 138-139) ugotavlja, da so razni kmetijski stroji občutno olajšali kmečko delo, nadomestili večje število delavcev in skrajšali trajanje posameznih del, a mora zaradi vsesplošnega pomanjkanja delovne sile en sam človek, pa čeprav s pomočjo strojev, opraviti veliko več dela kot prej, v kratko odmerjenem času, kar velja zlasti za zaposlene kmete. Kmetje in kmetice zato čutijo pritisk neprestane delovne obremenjenosti in neprestano pomanjkanje prostega časa. To še v večji meri kot za zaposlene kmete velja za zaposlene kmetice in matere. Resnično pomanjkanje prostega časa pri njih vzbuja občutek neprestane notranje napetosti, ki vodi v prekomerno in prezgodnjo telesno in duševno izčrpanost.

Tudi Sunič (1990: 267), podobno kot Makarovič, ugotavlja, da je delo na kmetiji zaradi večje mehaniziranosti in boljše opremljenosti gospodinjstva z belo tehniko sicer fizično manj naporno, znatno pa se je povečala psihična obremenitev kmečkih žensk.

1.2.3. Socialna varnost kmetic

1.2.3.1. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Socialne in ekonomske razmere v kmetijstvu na Slovenskem so po drugi svetovni vojni terjale zagotovitev minimalne socialne varnosti kmečkemu delu slovenske populacije. Možnost uvedbe pokojninskega in invalidskega zavarovanja kmetov se je začela obravnavati šele leta 1958, vendar se je ta proces zaradi omejenih materialnih sposobnosti odvijal počasi in postopoma. Starostno zavarovanje kmetov je bilo tako uvedeno šele leta 1972 z Zakonom o starostnem zavarovanju kmetov. S tem zakonom, ki je pomenil začetek oblikovanja pokojninskega zavarovanja kmetov, se je zunaj sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja razvilo zavarovanje kmetov, ki pa še ni bilo pravo pokojninsko-invalidsko zavarovanje, temveč le posebna oblika zavarovanja kmetov za starost.

Zakon o starostnem zavarovanju je temeljil na načelu minimalnega kroga zavarovancev in minimalnega obsega pravic. V starostno zavarovanje kmetov so se lahko vključili le čisti kmetje, torej tisti, ki jim je bila kmetijska dejavnost edini ali glavni poklic in so se izključno ali pretežno preživljali z dohodkom od te dejavnosti. Za starostno zavarovanje kmetov je bilo značilno, da se v krog zavarovancev niso vključevali drugi družinski člani oziroma člani gospodarstva na kmetiji, čeprav jim je bilo delo na kmetiji edini oziroma glavni poklic in vir preživljanja. Obseg pravic, ki so ga imeli zavarovanci starostnega zavarovanja kmetov, je bil v primerjavi z obsegom pravic, ki so jih imeli delavci in drugi zavarovanci pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zelo skromen, saj je zakon dajal zavarovancem tega zavarovanja le eno pravico, to je pravico do starostne pokojnine. Specifično načelo starostnega zavarovanja kmetov je bilo tudi ena kmetija – ena pokojnina. Če je dobilo pravico do ene same pokojnine več zavarovancev, se je le-ta delila po enakih delih med upravičence, če se le-ti niso drugače sporazumeli (Žlavs Koštomaj 2008: 15-17).

S pogodbo o izvajanju pokojninskega in invalidskega zavarovanja kmetov v SR Sloveniji je bila kmetom kooperantom dana možnost, da so se lahko pokojninsko in invalidsko zavarovali, v kolikor niso bili zavarovani po kateri drugi osnovi. Pogoji, da je nekdo postal zavarovanec, je bilo njegovo proizvodno sodelovanje s kmetijsko zadrugo ali drugo obliko združenega dela, če je obenem dosegal iz proizvodnega sodelovanja s katero od navedenih organizacij v posameznem koledarskem letu predpisani čisti osebni dohodek. Kmetje so imeli enak status kot delavci. Tekla jim je pokojninska oziroma zavarovalna doba, ob izpolnitvi pogojev pa so lahko enako kot delavci uveljavljali starostno – delavsko pokojnino, invalidsko pokojnino ter družinsko pokojnino. Vse pogodbe o izvajanju pokojninskega in invalidskega zavarovanja so prenehale veljati z uveljavitvijo nove zvezne in republiške zakonodaje v letu 1982 in 1983, ki je uvedla obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Tivadar 1998: 137).

Z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju iz leta 1983 je prenehal veljati Zakon o starostnem zavarovanju kmetov, kmetje pa so bili prvič vključeni v enoten sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Uvedeno je bilo obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje vseh kmetov in članov njihovih gospodarstev, ki opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic. Kmete kooperante je poimenoval združeni kmetje, druge kmete pa individualni ali drugi kmetje (Žlavs Koštomaj 2008: 18). Dotlej je namreč na temelju pogodbe, sklenjene leta 1973 med Zadružno zvezo Slovenije in Skupnostjo pokojninsko-invalidskega zavarovanja, zato obstajala samo možnost, ne pa obveza. Ta možnost praviloma ni bila izkoriščena, saj je bila ženska velikokrat zavarovana kot kmetica le v primeru, da je bil mož zaposlen in kot tak tudi pokojninsko-invalidsko zavarovan. Zakon iz leta 1983 ni le omogočal, temveč v nekaterih primerih tudi prisilil k zavarovanju vse članice in člane kmečkega gospodarstva (Čebulj 1997: 59).

Ker po osamosvojitvi Slovenije ni bilo več sprejemljivo, da bi temeljne določbe in minimalne pravice s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja urejal zakon nekdanje SFRJ, je skupščina Republike Slovenije sprejela nov Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je s 1. aprilom 1992 uveljavil prvi samostojen in celovit slovenski sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Navedeni zakon je odpravil pojma zadružni in individualni kmet, vnesel pa je novost zavarovanja za vse pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja in zavarovanje za ožji obseg pravic.

Spremembe zakona iz leta 1996 so ukinile možnost zavarovanja kmetov za ožji obseg pravic, kar je povzročilo, da številni kmetje niso bili sposobni plačati prispevkov in so se začeli množično odjavljati iz obveznega zavarovanja (Žlavs Koštomaj 2008: 24-27).

Danes se po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS št. 109/2006), ki je prišel veljati 1. 1. 2000, obvezno zavarujejo kmetje in člani kmečkih gospodarstev ter druge osebe, ki v Republiki Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic, če ob vložitvi prijave v zavarovanje:

- niso mlajši od 15 let in imajo zdravstveno sposobnost za opravljanje kmetijske dejavnosti, ki jo ugotavlja služba medicine dela, in
- na zavarovanega člana dosegajo najmanj tolikšen katastrski dohodek ali drug dohodek kmečkega gospodarstva, ki ustreza znesku minimalne plače.

Kmetom in članom njihovih gospodarstev, ki ne izpolnjujejo naštetih pogojev, pa je po istem zakonu (34. člen) omogočena prostovoljna vključitev v pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Kmetje in člani njihovih gospodarstev, ki ne morejo pridobiti pokojnine iz naslova obveznega ali prostovoljnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, pa imajo po zakonu pravico do državne pokojnine (59. člen), če je oseba dopolnila 65 let starosti in je med 15. in 65. letom starosti najmanj 30 let imela prijavljeno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji. Državna pokojnina znaša 33,3 % najnižje pokojninske osnove.

Po podatkih Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je bilo decembra 2008 v strukturi zavarovancev od skupno 904.084 zavarovancev le 1 % zavarovancev, ki so bili zavarovani kot kmetje. Vseh prostovoljnih zavarovancev pa je bilo 2,3 % (<http://www.zpiz.si/src/predstavitev/zavarovanci.html>).

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije, ugotovljenih na podlagi ankete spomladi 2008, je bilo v Sloveniji 40.000 kmečkih žena, od teh je bila četrtnina že upokojenih. Upokojenke so bile v povprečju stare dobrih 66 let. Maja 2008 so prejemale približno 210 evrov pokojnine, toliko kot je bila povprečna kmečka pokojnina v Sloveniji (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1931).

1.2.3.2. Zdravstveno zavarovanje

Obvezno zdravstveno zavarovanje kmetov v Sloveniji je bilo uvedeno leta 1960 z Zakonom o zdravstvenem zavarovanju kmetijskih proizvajalcev. Možnost plačevati dodaten prispevek za dodatno zavarovanje so imeli samo kmetje, ki so bili člani ali kooperanti kmetijske zadruga. Leta 1992 je bil sprejet nov Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki je precej bolj izenačil pravice kmetov z delavci (Čebulj 1997: 57).

Danes je zdravstveno zavarovanje v Sloveniji rešeno enotno za vse prebivalstvo. V sistemu zdravstvenega zavarovanja poznamo dve obliki: obvezno in prostovoljno zdravstveno zavarovanje. Obvezno zdravstveno zavarovanje zagotavlja pravice do osnovnih zdravstvenih storitev. Je obvezno za vse in je vzpostavljeno na načelu solidarnosti med vsemi sloji prebivalstva. Prostovoljno zavarovanje izvajajo zavarovalnice in s tem zavarovancem omogočajo večji obseg pravic (Perpar 2005: 29).

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Ur. l. RS št. 72/2006) določa, da so zavarovane osebe zavarovanci in njihovi družinski člani. Med zavarovance po 15. členu tega zakona sodijo tudi:

- kmetje, člani njihovih gospodarstev in druge osebe, ki v Republiki Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic, ustvarjajo s to dejavnostjo dohodek in so na tej podlagi vključeni v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ali so se v to zavarovanje vključile prostovoljno ter
- kmetje, člani njihovih gospodarstev in druge osebe, ki v Republiki Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic in niso pokojninsko in invalidsko zavarovane, če kmečko gospodarstvo dosega na člana gospodarstva mesečno najmanj tolikšen katastrski in drug dohodek, ki ustreza znesku 25 % minimalne plače, zmanjšane za davke in prispevke.

Kmetje in kmetice plačujejo prispevke za obvezno zdravstveno zavarovanje praviloma na osnovi katastrskega dohodka kmetijskih in gozdnih zemljišč. Pri uveljavljanju pravic iz tega naslova niso popolnoma izenačeni/e z drugimi skupinami zavarovancev. Enako kot drugi zavarovanci imajo pravico do zdravstvenih storitev in povračila potnih stroškov, nimajo pa

pravice do nadomestila dohodka za čas zadržanosti z dela zaradi bolezni, niti pravice do pogrebne in posmrtnine. Pravico do nadomestila med začasno zadržanostjo od dela imajo samo kmetje in kmetice, ki so obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovani/e. Prav tako kmetje in kmetice praviloma niso zavarovani/e za poškodbo pri delu in poklicno bolezen, saj imajo tudi do teh nadomestil pravico le, če plačujejo prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje od osnove, določene za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Kmetje in kmetice, ki prostovoljno vstopajo v pokojninsko in invalidsko zavarovanje (prenizek katastrski dohodek), pravice do nadomestila dohodka za čas zadržanosti z dela nimajo, prav tako ne nadomestila za čas porodniškega dopusta (Perpar 2005: 29).

Število kmečkih zdravstvenih zavarovancev se nenehno zmanjšuje. Povprečna stopnja zmanjševanja je 4,7 % na leto, kar je približno 60 % hitreje od zmanjševanja števila kmetij v obdobju 1990-2000 (Kovačič 2004: 22).

1.2.3.3. Starševsko varstvo in starševski dopust

Pravico do porodniškega dopusta so kmetice v Sloveniji pridobile šele leta 1982, in sicer le, če so bile članice kmetijske zadruga, ki je podpisala Samoupravni sporazum o pravicah in obveznostih združenih kmetov v zvezi z uresničevanjem pravice do porodniškega dopusta (Barbič 2005: 212). Leta 1982 je prejemale nadomestilo osebnega dohodka v času porodniškega dopusta le 118 žensk (Čebulj 1997: 58).

Leta 1993 je bil sprejet Zakon o družinskih prejemkih. Kmetje in kmetice, ki so bili po predpisih o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju zavarovani za pravico do nadomestila za čas zadržanosti z dela, so dobili enako pravico do porodniškega dopusta in dopusta za nego in varstvo otroka kot tisti starši, ki so bili v delovnem razmerju. Če kmetje in kmetice niso bili zavarovani po predpisih o zdravstvenem zavarovanju za pravico do nadomestila za čas zadržanosti z dela, so imeli pravico do starševskega dodatka (Kozmik, Jeram 1997: 155).

Danes je problem porodniškega dopusta rešen z Zakonom o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Po tem zakonu imajo pravice iz naslova za starševsko varstvo (starševski dopust, starševsko nadomestilo) in pravice do družinskih prejemkov kmetje in kmetice, ki opravljajo

kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic in so vključeni v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje po posebnih predpisih (Barbič 2005: 212).

Maša Roth (2005: 85) je v svoji raziskavi o tem, kako so predpisi s področja socialne varnosti vplivali na spremembo porodne strategije kmečkih žena na slovenskem podeželju v 20. stoletju, ugotovila, da je sprememba zakonodaje vseskozi potekala vstric s spremembo porodne strategije ter da se predpisi in vedenje porodnic izenačujejo istočasno. Stroka je tista, ki je povzročila družbene spremembe, saj miselnosti porodnic na podeželju drugačni poskusi razsvetljevanja, izobraževanja in nudenja pomoči niso mogli prepričati v spremembo miselnosti glede načina in kraja rojevanja. To lahko razberemo iz sovpadanja začetkov veljavnosti posameznih predpisov in sprememb kraja rojstev, pa tudi iz drugih kazalcev, kot so nihanja rodnosti, uvedba kontracepcije, število umetno povzročenih splavov, opustitev magičnih praks, določila preventivne zaščite, način hranjenja dojenčkov, mladostniške nosečnosti, spremembe družinskih vlog in podobno. Zakonodaja je bila sprejeta zaradi ljudi in ne sui generis, saj je dobro povzela potrebo po spremembah in ustrezno usmerila določila, ki so bistveno izboljšala položaj socialne varnosti kmečkih žena, še pred tem pa ostalih.

1.2.4. Vodenje kmetij

Čeprav ženske opravijo skoraj polovico kmečkega dela, pa je odločanje oziroma gospodarjenje na družinskih kmetijah še vedno domena moških. Po podatkih Popisa kmetijskih gospodarstev iz leta 2000 moški gospodarijo na treh četrtinah (73 %) družinskih kmetij, ženske pa le na četrtini kmetij (Dernulc et al. 2002: 116).

Barbič (2005: 210) ugotavlja, da na slovenskih kmetijah po tradiciji vloga gospodarja pripada moškemu skorajda neodvisno od (so)lastništva kmetije. Lastniški odnosi se spreminjajo hitreje kot statusne vloge posameznih članov kmečke družine, saj so slovenski kmetje v večjem številu pripravljeni z ženo deliti lastništvo, kot pa ji odstopiti vlogo gospodarja.

Ženske, ki v Sloveniji vodijo kmetijo, so večinoma stare (kar 68 % gospodaric je starejših od 55 let), verjetno že ovdovele ter imajo slabo splošno in kmetijsko formalno izobrazbo. Kmetije, ki jih vodijo, so dosti manjše od kmetij, na katerih gospodarijo moški ter prinašajo manjše donose. Najpogosteje vodijo bodisi mešane kmetije bodisi kmetije, specializirane za

rastlinsko pridelavo, medtem ko moški vodijo zlasti kmetije, ki so usmerjene v živinorejo, sadjarstvo in trajne nasade. Ženske v Sloveniji pogosto prevzamejo vlogo gospodarice zaradi odsotnosti mlajših, zlasti moških oseb v družini, ki bi bile pripravljene kmetovati, ter zato, ker jim ta vloga nudi edini vir socialne in ekonomske varnosti.

V EU ženske gospodarijo na 19 % družinskih kmetij. Povprečna gospodarica kmetije v EU je ženska v najboljših letih, ki se pri vodenju svojega sicer majhnega »podjetja«, specializiranega na določeno vrsto kmetijske pridelave (predvsem žita in oljnic), najpogosteje opira na svoje praktične izkušnje, a v manjši meri kot gospodarica v Sloveniji na pomoč drugih družinskih članov (Černič Istenič 2002: 6-7).

1.2.5. Izobrazba

Danes so možnosti izobraževanja kmetov in kmetic neprimerno večje, vendar podatki Popisa kmetijskih gospodarstev 2000 kažejo, da je izobrazbena raven prebivalstva na slovenskih kmetijah precej nižja od slovenskega povprečja in da so razlike med spoloma v tem sloju še zelo velike. 51 % moških gospodarjev in 79 % žensk ima le osnovno šolo ali manj, medtem ko ima višjo ali visoko izobrazbo le 3,6 % moških in 2,2 % žensk. V celotnem prebivalstvu ima osnovno šolo ali manj 26,8 % moških in 39 % žensk, višjo in visoko izobrazbo pa 11,9 % moških in 12,2 % žensk (Černič Istenič 2002: 5).

Tabela 1.2. Izobrazbena raven vsega prebivalstva in gospodarjev na slovenskih kmetijah po spolu

izobrazba	vsi	moški	ženske	gospodarji	gospodarice
brez OŠ	1,1	1,1	1,3	0,9	1,7
nepopolna OŠ	4,8	4,0	5,7	9,6	11,6
OŠ	27,0	21,7	32,0	40,4	65,4
poklicna šola	25,2	32,3	18,7	31,7	10,6
srednja šola	29,5	28,8	30,2	13,7	8,5
višja šola	5,6	4,9	6,3	1,9	1,3
visoka šola	6,6	7,0	5,9	1,7	0,9

(Statistični letopis 2001 in Statistični urad Republike Slovenije 2002)

Iz podatkov Popisa kmetijskih gospodarstev 2000 je razvidno tudi, da se kmetje in kmetice pri vodenju svojih kmetij opirajo predvsem na znanja, ki so jih pridobili v neposrednem delu s praktičnimi izkušnjami. To velja še zlasti za kmetice, saj je med njimi le 8 % takih, ki so svoja znanja pridobivale preko rednega izobraževanja v kmetijskih šolah in raznih tečajih iz kmetijstva. Med moškimi je takih 17 % (Černič Istenič 2002: 6).

Izobrazbena raven kmečkega sloja med mladimi in ženskami se izboljšuje. To dokazuje primerjava statističnih podatkov med vsemi ženskami, starimi od 25 do 44 let in enako starimi ženskami, zajetimi v raziskavo Podeželske ženske v Sloveniji 2002. Med vsemi ženskami te starosti ima osnovnošolsko izobrazbo ali manj 19,6 % žensk, med kmečkimi ženskami je ta delež 21 %. Visoko izobrazbo ima 21,6 % vseh žensk in 18,6 % kmečkih žensk iste starosti (Černič Istenič, 2002: 5-6).

Tabela 1.3. Izobrazba vseh žensk v prebivalstvu in kmetic, starih 25 do 44 let

izobrazba	vse	kmečke ženske
brez OŠ	2,1	1,2
OŠ	17,5	19,8
poklicna šola	22,0	25,6
srednja šola	36,8	34,9
višja, visoka šola	21,6	18,6

(Statistični letopis 2001 in Anketa Podeželske ženske v Sloveniji)

V okviru projekta Farm Data Practise na Nizozemskem je bilo ugotovljeno, da je izobrazba močno povezana z odločitvami, ki jih sprejema gospodar oziroma gospodarica na kmetiji. Boljša izobrazba kmetov prispeva k intenziviranju proizvodnje, izboljšanju upravljanja kmetije in njenemu napredovanju (Ondersteijn 2003; po Pinterič 2005: 12). Tudi Knaflič (2006: 9) ugotavlja, da je za uspešno kmetovanje potrebno kakovostno in poglobljeno teoretično in praktično znanje. Posredno izobraženost in ozaveščenost pomembno vplivata tudi na vzdrževanje naravnega ravnovesja, ohranjanje tradicije in varovanje kulturne dediščine. Za večino kmetov pri nas je najpomembnejša dejavnost pridobivanje hrane, vendar v zadnjem času stopajo v ospredje tudi druge dejavnosti, zato postaja delo na kmetiji vedno zahtevnejše. Delo kmeta prevzema značilnosti podjetništva, saj terja prilagajanje spremembam, uvajanje novih tehnologij, vrednotenje dosežkov svojega dela, pridobivanje

dodatnih sredstev, iskanje tržnih priložnosti, prodajo pridelkov in izdelkov, iskanje možnosti za dopolnilne dejavnosti itn. Novosti v stroki, tehnoloških postopkih itn. ni mogoče osvojiti samo z delom in na osnovi izkušenj, temveč je potrebno pridobiti kakovostno znanje, ki predstavlja podlago za strokovne in poslovne odločitve.

1.2.6. Kmetice v javnem življenju

1.2.6.1. Prosti čas kmetic

Prosti čas je kategorija, ki je povezana s spremembami v produkcijskem načinu in ne pomeni samo pomembne pridobitve sodobnih družb, temveč predstavlja hkrati tudi eno od njenih bistvenih vrednot. V ekonomsko in tehnološko razvitejših skupnostih se čas, ki ga aktivno prebivalstvo preživi v sferi produkcije materialnih in intelektualnih dobrin, še naprej zmanjšuje, s čimer se na drugi strani povečuje količina (prostega) časa, s katerim lahko vsak posameznik načeloma povsem avtonomno razpolaga. Kakšna bo oziroma kakšna je dejanska izraba le-tega, pa je odvisno od mnogih dejavnikov, med katerimi imajo pomembno vlogo objektivne (npr. za kmečko populacijo: vrsta kmetijske dejavnosti, velikost, opremljenost in lega kmetije, število družinskih članov itd.) ter subjektivne karakteristike ljudi (npr. spol, starost, izobrazba, poklic, družinski status idr.) (Hribnik 1993: 150).

V načinu preživljanja prostega časa obstajajo pomembne razlike med posameznimi družbenimi sloji. Pri kmetih težko ločimo prosti čas od delovnega. Njihov prosti čas označujejo pasivne oblike preživljanja ter spremljanje masovne kulture (Čolić 1986; po Tomšič Lušin 1998: 22).

Kmetje pogosto delovni čas tako razdrobijo, da tudi razpoložljivega prostega časa ne morejo kakovostno izrabiti. Po eni strani takšno izrabo delovnega časa narekuje narava kmetijskih opravil, po drugi strani pa je tudi odnos kmetov do prostega časa drugačen. Zlasti med starejšimi kmeti vlada prepričanje, da mora človek vseskozi početi nekaj »koristnega«, nekaj, kar nudi gospodarske učinke. Vsako »lenarjenje« in zabava, ki presega nedeljski okvir, je deležna kritičnih pripomb. Takšno gledanje pa zlasti mlade, ki primerjajo življenje na kmetiji z življenjem svojim nekmečkih vrstnikov, odvrta od življenja na kmetih (Tomšič Lušin 1993: 22-23).

Hribernik (1993: 151) ugotavlja, da v tradicionalni mentaliteti kmečkega življa pravzaprav niti ni posebnega mesta za prosti čas, saj je tudi obdobje, ko se neposredno ne dela, v določenem smislu le priprava za kasnejše delo. Zato tudi ne obstajajo jasne ločnice med neposredno delovno aktivnostjo in časom, ki ga opredeljujemo kot prosti čas.

Dejstva, da se delovni dan kmeta ne začne in ne konča ob točno določeni uri, da se dolžina delovnega dne spreminja glede na letni čas, vremenske razmere in delovne konice, zakrivijo nekatere posebnosti, ki so lahko celo prednosti kmečkega poklica v primerjavi z delavskimi poklici. Med takšne sodijo nedvomno »svobodno« razporejanje delovnega časa v okviru delovnega dne, tedna in letnih časov, kar preprečuje monotonost dela, kakršnega še vedno opravlja precejšen del delavcev v tovarnah za tekočimi trakovi. Tudi hitrost dela in medsebojna povezanost posameznih opravil sta v kmetijstvu povsem drugačna kot v industriji. Že zaradi dolžine delovnega dne je tudi hitrost dela v kmetijstvu nujno manjša kot v industriji.

Prosti čas kmetov in kmetic ni odvisen le od dela, temveč tudi od značilnosti podeželja, tradicij izven delovnih aktivnosti in medsebojnega sodelovanja. Vedno bolj izrazito povezovanje podeželskega in mestnega prostora pa vodi tudi do medsebojnega vplivanja in prelivanja prostočasnih aktivnosti. Zaenkrat gre predvsem za širjenje urbanih oblik preživljanja prostega časa na podeželje, čeprav je že opaziti tudi težnje prebivalcev urbanih središč, da zahajajo na vas, navezujejo stike z njenimi prebivalci ter se ukvarjajo z različnimi aktivnostmi v naravi (nabiralništvo, izleti). Nekateri, zlasti tisti, ki so odraščali na podeželju in so si tam postavili počitniške hišice, pa tudi obdelujejo manjša zemljišča za lastne potrebe in se kdaj pa kdaj udeležujejo družabnih aktivnosti podeželskega prebivalstva (Barbič 1990: 186).

Glede na seštevke delovnih ur, opravljenih v gospodinjstvu in pri produktivnih aktivnostih na kmetiji, ženskam s kmetijskih gospodarstev ne ostaja prav dosti prostega časa. Kadar pa si ga vzamejo, takrat najpogosteje gledajo TV, obiskujejo ter sprejemajo obiske sorodnikov in prijateljev, vrtnarijo, berejo knjige, obiskujejo verske obrede in se sprehajajo. Nizek delež kmečkih žensk pa v prostem času hodi na izlete, se udeležuje raznih sestankov, se ukvarja s

športom, obiskuje gostinske lokale, kulturne prireditve, kino ter kozmetičarko (Černič Istenič 2002: 11).

1.2.6.2. Članstvo v društvih

Raziskava Kmečke ženske zasebno, v družini in v javnem življenju (Čebulj 1997: 115) je pokazala, da kmečkim ženskam zaradi prevelike obremenjenosti z delom na kmetiji in v gospodinjstvu ostaja premalo časa za vključevanje v društva in na sploh v javno življenje. Tudi rezultati ankete, ki jo je izvedla Černič Istenič (2002: 11), kažejo na majhno vključenost kmečkih žensk v članstvo društev ali združenj, še manj pogosto pa prevzemajo odgovornost nosilca funkcij. Najpogosteje se vključujejo v delo aktivov kmečkih in podeželskih žensk, v turistična društva in razna humanitarna združenja in skupine vzajemne pomoči.

Da bi kmečke ženske kar najbolj sodelovale pri odločitvah, ki zadevajo njih osebno, pa tudi kmečko družino in kmetijo, kmetijstvo kot gospodarsko panogo in tudi druga področja dela in življenja na podeželju, so bile ustanovljene nekatere organizacije, ki naj bi jim pomagale uresničiti te cilje (Kozmik, Jeram 1997: 156).

Društva kmečkih/podeželskih žena prek različnih dejavnosti (predavanja, tečaji, izleti, strokovne ekskurzije, razstave različnih izdelkov) širijo znanje članic, omogočajo njihovo druženje ter prispevajo k dvigu njihove samozvesti in samospoštovanja.

Prvi aktivni kmečkih žensk so bili ustanovljeni leta 1972. Do osamosvojitve Slovenije so delovali v okviru kmetijskih zadrug, v letu 1991 pa se je začel oblikovati koncept republiške Zveze kmetic kot nestrankarske stanovske organizacije. Vanjo se prek občinskih oziroma regijskih zvez povezujejo vsi aktivni, ki so se v večini primerov preimenovali v društva kmečkih žensk.

Društva kmečkih žensk vodijo odbori, katerih članice se volijo neposredno. Odbore občinskih zvez sestavljajo predstavnice vseh društev v občini, odbore regijskih zvez pa predstavnice občinskih zvez. Republiški odbor je sestavljen iz predstavnic vseh regijskih zvez. Takšna organiziranost zagotavlja hitro in učinkovito posredovanje informacij v obeh smereh: od

društev do republiškega odbora in od republiškega odbora do društev na terenu. Članstvo društev v Zvezi kmetic ni obvezno (Barbič 2005: 235-236).

Danes Zveza kmetic Slovenije združuje nad 80 lokalnih društev kmečkih in podeželskih žena in ima 6500 članic. Dejavnosti zveze so izobraževanje v obliki seminarjev in ekskurzij, ohranjanje tradicionalnih običajev in kuhinje, promocija tradicionalnih izdelkov, skrb za varno hrano in ohranjanje naravnih virov, zavzemanje za pravice podeželskih žena, skrb za preprečevanje nasilja nad ženskami, otroci in mladoletniki ter razvoj podeželja (<http://agri.bfro.uni-lj.si/zveza/>).

Društvom kmetic je v veliko pomoč kmetijska svetovalna služba, ki je novembra 2000 prešla v sestav Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije. Sektorji za kmetijsko svetovanje pri območnih kmetijsko-gozdarskih zavodih delujejo na osmih območjih Republike Slovenije. V oddelkih sektorjev delujejo kmetijski svetovalci specialisti in terenski svetovalci.

Med devetimi oddelki sektorjev za kmetijsko svetovanje sta za delo s kmeticami neposredno odgovorna vsaj dva, in sicer:

- oddelek za kmečko družino in razvoj dopolnilnih dejavnosti ter
- oddelek za delo z društvi in podeželsko mladino.

Terenski svetovalci in svetovalke za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti so na svojem delovnem območju splošni svetovalci. Ena od svetovalk za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti pa je izbrana za koordinatorico, ki poleg opravljanja terenskega dela usklajuje delo za to področje v celotnem oddelku za kmetijsko svetovanje znotraj posameznega območnega kmetijsko-gozdarskega zavoda. Oddelki za delo z društvi in podeželsko mladino v okviru sektorjev za kmetijsko svetovanje pa niso namenjeni zgolj delu z društvi kmečkih žensk, temveč naj bi bili v oporo tudi drugim društvom kmečkega/podeželskega prebivalstva (Barbič 2005: 236-237).

Največja mednarodna organizacija kmečkih žensk je Mednarodna zveza kmečkih žensk (ACWW – Associated Country Women of the World) (<http://www.acww.org.uk/>). Sedež ima v Londonu, ukvarja pa se z vsemi življenjsko pomembnimi vprašanji, od vsakodnevnih

opravil do proizvodnje in organizacije kmetije. Z ustanovitvijo Zveze kmetic Slovenije se je v Mednarodno zvezo kmečkih žensk vključila tudi Slovenija (Čebulj 1997: 66).

Med najstarejše mednarodne organizacije, ki v svoj program vključujejo problem kmečkih žensk, sodi tudi Mednarodna zadružna zveza (ICA – International Co-operative alliance), ki je bila ustanovljena 1895 v Londonu. V okviru Mednarodne zadružne zveze v okviru komiteja zadružnic deluje tudi podkomite kmečkih žensk (Čebulj 1997: 65).

Mnoge organizacije, ki posvečajo kmeticam posebno pozornost, delujejo tudi v okviru Združenih narodov:

- FAO; specializirana agencija OZN;
- UNESCO; svetovna organizacija za znanost, vzgojo in kulturo;
- WHO; svetovna zdravstvena organizacija;
- ILO; mednarodna organizacija za delo in
- UNIDO; organizacija za razvoj (Čebulj 1997: 66).

1.2.6.3. Kmetice kot članice političnih strank

Kmečke ženske so le redko članice kake politične stranke (4,5 odstotkov kmečkih žensk), največkrat nočejo ali pa ne znajo opredeliti svojih političnih stališč, če pa se že, se največkrat umestijo med »sredinske«. Pri tem se zastavlja vprašanje, ali je pasivnost in politična neopredeljenost kmečkih in podeželskih žensk povezana s pomanjkanjem časa in preobremenjenostjo z delom ali pa ne gre morda pri tem za »racionalno« priznanje majhnih možnosti uresničiti lastne interese. Pri iskanju vzrokov neizkoriščenosti razvojnih potencialov, ki se kaže v pasivni, nedejavni drži kmečkih in podeželskih žensk, je verjetno potrebno upoštevati, kot sta že pred desetletji ugotavljala Mlinar in Toš, da ima kmečko prebivalstvo nižje aspiracije in izraža višjo stopnjo zadovoljstva z obstoječim stanjem, kljub temu, da zaostaja za drugimi sloji prebivalstva. Razlogi so lahko tudi na splošno majhno zaupanje kmečkih in podeželskih žensk v obstoječe družbene institucije. Svojo vlogo pri tem imajo najbrž tudi še precej tradicionalni pogledi na porabo časa. Čas je vredno porabljati za delo na kmetiji in v domačem gospodinjstvu, za prijetne stvari in aktivnosti, s katerimi bi zadovoljevale svoje intimne ali javne interese pa je vedno škoda časa (Černič Istenič 2002: 11-12).

Prvi in osnovni pogoj za vstop žensk v politiko, tudi za kmečke ženske, je vključenost v politične stranke, kajti le v njihovem okviru je možno izvajati akcije za zagotovitev (kmečkih) žensk tudi na kandidacijskih listah posameznih strank. Seveda pa postati aktivne političarke najbrž ni prvi cilj kmečkih žensk. Da si ga bodo lahko sploh zastavile, morajo doseči odpravo ali vsaj zmanjšanje številnih neenakosti (Barbič 2005: 231).

1.2.7. Družbeni ugled

Ker je temeljna človekova vloga v zrelem obdobju življenja njegova poklicna vloga, lahko štejemo poklic med temeljne dejavnike, ki opredeljujejo celoten človekov družbeni položaj (Tomšič Lušin 1993: 48). Vrednotenje poklicev se spreminja glede na socialno-ekonomske, tehnološke in politične razmere (Hribernik 1994: 131).

Kovačič (2004: 25-26) pravi, da ugled kmetov in kmetic v družbi lahko ocenjujemo z več kazalci in omenja tri izmed njih:

- ekonomski položaj kmetov in kmetic: V današnji družbi je družbeni položaj in ugled posameznika ali družbene skupine odvisen predvsem od tega, koliko zasluži in kakšen življenjski standard si lahko privošči. Druge vrednote so manj pomembne. Dohodkovni položaj kmetov in kmetic v Sloveniji je slab in se iz leta v leto slabša.
- razpoloženje javnosti do kmetov, kmetic in kmetijstva: V zadnjih letih se v slovenski javnosti pogloblja negativno razpoloženje do kmetov in kmetic. Kmetom in kmeticam se pogosto očita, da onesnažujejo in uničujejo okolje, pri pridelavi hrane uporabljajo zdravju škodljive snovi, neprestano zahtevajo višje cene, dobivajo subvencije, ki so denar davkoplačevalcev in bi ga krvavo potrebovali za druge namene in podobno. To negativno podobo o kmetih, kmeticah in kmetijstvu oblikujejo predvsem mediji s premalo objektivnim ali strokovno utemeljenim poročanjem in komentiranjem tovrstnih problemov, ki se sicer pojavljajo, vendar kmetje in kmetice nanje praviloma ne morejo dosti vplivati (bolezni norih krav itn.). So pa vedno krivec, ki je pri roki. Izjeme so časopis Kmečki glas in strokovne oddaje o kmetijstvu, a ti mediji so namenjeni kmečki populaciji in jih drugi sloji prebivalstva ne spremljajo.
- ugled kmečkega poklica v javnosti: Raziskave javnega mnenja že desetletja ugotavljajo, da je kmečki poklic na dnu, občasno celo na zadnjem mestu na lestvici družbene uglednosti

poklicev. Podatki o ugledu poklicev iz raziskave javnega mnenja leta 2003 kažejo, da je na lestvici 22 poklicev poklic kmeta oziroma kmetice na 20. mestu, torej na dnu lestvice.

Tabela 1.4. Ugled poklicev

poklic	povprečje točk	rang
zdravnik	4,18	1
znanstvenik	3,98	2
univerzitetni profesor	3,93	3
direktor velike firme	3,86	4
sodnik	3,75	5
raziskovalec	3,69	6
inženir	3,62	7
minister	3,50	8
medicinska sestra	3,47	9
učitelj	3,46	10
novinar	3,43	11
poslanec	3,26	12
oficir	3,18	13
duhovnik	3,17	14
obrtnik	3,16	15
policist	3,10	16
lastnik majhne firme	3,04	17
KV delavec	2,95	18
knjigovodja	2,94	19
kmet	2,86	20
prodajalec	2,80	21
NKV delavec	2,48	22

(FDV – CJMMK, Slovensko javno mnenje 2003/1)

Nizek ugled in neperspektivnost kmečkega poklica pa je tudi eden izmed faktorjev, ki je povzročil množični odhod, predvsem mladih, iz kmetijstva in vasi (Hribernik 1994: 133).

Na družbeni ugled kmečkih in podeželskih žena slabo vplivajo tudi stereotipi in socialne bariere. Kmečke ženske so stereotipno zaznamovane kot neizobražene, nesamostojne in podrejene tradicionalnim vrednotam. Najbolj razširjena posmehljiva opazka, ki označuje nesprejemljivo vedenje, oblačenje ali mnenje, je še vedno: »Ne bodi takšna kmetica.« Ta izjava demonstrira stereotipno predstavo obeh, tako ženske kot moškega s podeželja (Zaviršek, 2000: 8).

1.3. FEMINISTIČNO SOCIALNO DELO IN FEMINISTIČNO SVETOVANJE

1.3.1 Feministično socialno delo

Ženska problematika in feministična perspektiva sta radikalno vstopili v teorijo in prakso socialnega dela konec sedemdesetih let. Feministična perspektiva je dokončno uveljavila pomen raziskovanja spola kot analitične kategorije, ki je enako pomembna kot drugi klasični raziskovalni pojmi, kot so razred, sorodstvo, etnija, kultura itd. S tem je bilo spoznanje o nezmožnosti vrednotno nevtralne znanosti dopolnjeno tudi s spoznanjem o nezmožnosti njene spolne nevtralnosti (Zaviršek 1994: 9-10).

Pomemben dosežek feminizma je, da je nedvoumno pokazal, da je spol oblika komuniciranja. Skozi življenje ne gremo le kot posamezniki, ampak na nek način tudi kot moški in ženske. V srcu feminizma je ideja, da na svetu ne obstajata dve vrsti ljudi, večvredna ali manjvredna oziroma v terminih odnosov nadrejena in podrejena. Vsi smo enaki glede na spol (Gibson 1990: 33-34).

Feministična perspektiva ne postavlja ostre meje med tem, kar naj bi veljalo kot pravilno in kot napačno za vse ženske, temveč se poskuša izogniti posploševanjem in je pozorna na razlike (Zaviršek 1994: 11-12).

Vsakdanja realnost žensk je drugačna od moške. Temelj drugačnih realnosti, ki jih danes živijo ženske in moški, pa niso posledica njihovih bioloških razlik, temveč kulturnih predstav, pričakovanj in zahtev, ki se pripenjajo na te razlike. Učinek patriarhalne ideologije in patriistične kulture je, da imajo nekatere skupine žensk izredno velike težave za pridobitev tistih položajev in možnosti, ki so samoumevne za moške ter da je za veliko žensk socializiranje za tradicionalno žensko vlogo nujnost in ne izbira (Zaviršek 1994: 18).

Zaradi kulturnih predstav o tem, kaj je moški in kaj ženska in zaradi produkcije stereotipnih socialnih podob »ženske« in »moškega«, imata spola v patriistični družbi različni podobi o sebi. Podoba žensk o njih samih je praviloma bolj negativna, medtem ko je podoba moških povezana praviloma z večjim občutkom lastne vrednosti in samozavesti. Različna sporočila, ki jih spola sprejemata v vsakdanjem življenju, vplivajo na samopodobo, na njihova ravnanja

in reakcije, na različne načine izražanja potreb ter na različne načine izražanja stisk in iskanja pomoči. Za vsem tem pa tiči socializacija (Zaviršek 1994: 21).

Za socialne službe je pomembno, da prepoznajo različne reakcije moških in žensk ter jih razumejo v kontekstu dveh realnosti, ki so del različnih sporočil, ki jih spola dobivata od rojstva naprej. Pomembno je, da strokovne delavke in delavci zaradi lastnih patrističnih predstav o spolih ne definirajo določenih vrst vedenja kot sprejemljivejša, pozitivnejša in »normalna« le za določen spol. Posledica tega je, da postanejo odgovori na potrebe ljudi, ki prihajajo po pomoč, »moško centrirani«, ustrezajo moškim definicijam problemov in reševanju stisk ter vrednotijo moške reakcije kot obči kriterij za oba spola. Ženske pa pogosto doživijo, da njihove izkušnje ne dobijo ustreznih rešitev. Pomembno pa je upoštevati tudi razlike med različnimi kulturami in rasami, saj pomeni razumevanje človeka v njegovi osebni mreži tudi razumevanje njegove kulture, ki oblikuje osebni pogled na svet ter obrise tega sveta (Zaviršek 1994: 23-24).

Feministična perspektiva v socialnem delu torej pomeni, da socialne delavke in delavci spoznajo ter razumejo, da je položaj žensk v družbeni strukturi drugačen kot položaj moških. Tudi socialne delavke in delavci prinašajo v ustanove drugačne izkušnje, vrednote, odnose in emocionalne pristope. Drugačnosti izvirajo iz njihove lastne socializacije, spola, starosti, izobrazbe, življenjske biografije. Ko se socialne delavke in delavci ukvarjajo z različnimi skupinami žensk in posameznic, bo njihovo delo odvisno od njihovega osebnega odnosa do določene osebe, problema, skupine. Socialno delo nikoli ni bilo in ne more biti »objektivno« delo z ljudmi, temveč vedno izhaja iz prepletanja dveh biografij, dveh spolov in dveh izkušenj sveta, tiste ali tistega, ki ponuja svoje znanje in tiste ali tistega, ki ju potrebuje (Zaviršek 1994: 24-25).

Feministična perspektiva temelji na zavedanju strukturne neenakosti med spoloma, ki mnogim ženskam le zaradi njihovega spola odvzema temeljne človekove pravice. Strukturna neenakost med spoloma se kaže tako, da nekatere posameznice družbeni govor o inferiornosti žensk tudi ponotranjijo in svoje zatiranje osmislijo z ideologijo o nujnosti ženske podrejenosti (Zaviršek 1996: 237).

Feministična socialna teorija je probleme, ki so bili definirani kot posledica osebnih ter interpersonalnih konfliktov, začela pojasnjevati znotraj širšega družbenega konteksta. Nasilje nad ženskami, spolne zlorabe, revščina žensk, njihove izkušnje medikalizacije niso bile več definirane kot individualni problemi posameznice, družinske patologije, čustvene neuravnovešenosti, temveč kot učinki patriarhalne ideologije (Zaviršek 1994: 236).

Tradicionalno socialno delo z razliko od feminističnega socialnega dela išče probleme v ljudeh in vprašanje problematike žensk individualizira. Gre za prepričanje, da so številni problemi žensk posledica njihove lastne patologije, ne da bi se upošteval socialni kontekst in ženska socializacija, ki mnoge usmerja v vlogo žrtve. Ta predpostavka spregleda, da je prav konstrukcija socialnih odnosov ter stereotipov o ženskem in moškem obnašanju tista, ki povzroča socialne probleme mnogih žensk (Zaviršek 1994: 242-243).

Obstajajo različne skupine žensk. Nekatere spolna neenakost prizadeva bolj, druge manj. Kakšen položaj bo imela posameznica v določeni družbi, je odvisno od njenega spola, razredne in slojevske pripadnosti, rasne pripadnosti, spolne orientacije, njene sposobnosti za delo ter njene starosti. Nekatere ženske doživljajo hkrati različne vrste diskriminacij, ki se vežejo na različne predsodke (Zaviršek 1994: 239).

Dominelli in McLeod (1989: 8) navajata primer in pravita, da bo črna ženska, ki je delavka ter po svoji spolni orientaciji lezbijka, na vseh področjih neprestano doživljala predsodke in diskriminacijo, ki izhajajo iz njenega statusa glede na spol, razred, raso in spolno orientacijo.

Čeprav se socialno delo ukvarja predvsem z ljudmi, ki živijo na robu družbe in katerih možnosti praviloma niso enake možnostim drugih ljudi, je kritična perspektiva, usmerjena v koncept enakih možnosti za vse ljudi, odkrila diskriminacijo znotraj stroke socialnega dela. Po eni strani je takšna diskriminacijska praksa posledica državne kontrole socialnega dela, ki hkrati z nadzorom reproducira tudi družbene vrednote, družbeno priznane življenjske stile ter ločuje »vrednejše« posameznike in posameznice, ki pridejo po pomoč od »manj vrednejših«. Po drugi strani pa je omenjena diskriminacija posledica osebnega odnosa socialne delavke in delavca, osebnih stereotipov glede na etnično pripadnost, raso, spolno orientiranost, diagnostično oznako, starost in spol. Zaradi tega se je feministično socialno delo začelo zavzemati za ne-diskriminacijsko prakso socialnega dela, ki zahteva, da socialni delavci in

delavke prevprašajo prakse svojega dosedanjega dela, svoje vrednote in svoja stališča, na katerih temelji njihovo delo z ljudmi.

Feministično orientirane avtorice poudarjajo, da se mora človek izogibati vlogi profesionalke in privilegiranih ekspertov, katerih znanje temelji na »vladajoči resnici«, saj lahko le-ta preplavi spoznanja, ki jih imajo ljudje, ki pridejo po pomoč. Upoštevati moramo socialni kontekst človeka in njegovo osebno biografijo ter se zavestno postaviti na stran prizadetega človeka (Zaviršek 1994: 240).

Da bi se kontrola strokovnjakov in strokovnjakinj nad definicijami problemov, ki zadevajo zatiranje žensk in njihove obravnave, zmanjšala, so ženske v javnost prinesle svoje videnje in definicije problemov. To lahko ponazorimo na primeru žensk, žrtev incesta, ki so jih v psihosocialnih službah obravnavali (ter jih še vedno pogosto obravnavajo), kot da bi bile same odgovorne za spolno zlorabo, ki se jim je zgodila, in ne kot tiste, ki so bile zlorabljene. Ženske, žrtve incesta, so zato zahtevale spremembo obravnave problema incesta s strani policije, sodišč in socialnih služb ter se zavzemale za to, da se odgovornost za zlorabo odvzame z njihovih ramen (Dominelli, McLeod 1989: 32).

Redefiniranje socialnih problemov iz feministične perspektive pomeni, da pri reševanju socialnih problemov upoštevamo vse probleme, ki vplivajo na blagostanje žensk. Začetna točka raziskovanja določenega problema so izkušnje žensk. Z namenom redefiniranja socialnih problemov se feministično delo osredotoča na:

- identificiranje specifičnih načinov bivanja žensk,
- usmerjanje pozornosti ljudi na pomanjkanje virov, moči in emocionalne izpolnitve, ki držijo ženske v njihovem položaju,
- odkrivanje družbenih odnosov in družbenega vpliva za ustvarjanje takšnega stanja,
- umestitev neenakopravnega položaja na spisek za družbene spremembe.

Gre za skrb za blaginjo žensk v najširšem pomenu besede, ki vključuje njihovo pravico do čustvenega in fizičnega zdravja, dostop do materialnih resursov in politične moči, življenje brez strahu, pravico do uživanja in svoje definicije seksualnosti (Dominelli, McLeod 1989: 22-23).

Redefinicije socialnih problemov in nove kategorije morajo upoštevati, kako določen problem ali določena situacija vpliva na ženske in kako na moške ter kako se spola nanj odzivata. V zemljevid socialnih problemov je potrebno vključiti tudi njuno neenakost in vprašanje podrejenosti žensk (Zaviršek 1994: 241).

Feministično socialno delo se zavzema tudi za oblikovanje novih kategorij, ki ustrezneje opisujejo realnost in niso polne simbolnih pomenov, ki bi človeka vnaprej zaznamovali. Takšne kategorije so na primer skrbstveno delo, drugačnosti, deprivacija, spol, ljudje s težavami pri učenju, uporabnice psihiatričnih ustanov itd. Nova perspektiva pa zahteva tudi oblikovanje novih kategorij ter analiziranje njihovih medsebojnih učinkov. Le tako je mogoče upoštevati osebo v njenem oziroma njegovem socialnem kontekstu, kar nekateri imenujejo ekološka perspektiva v socialnem delu (Zaviršek 1994: 242).

1.3.2. Feministično svetovanje

Danes obstaja veliko definicij, kaj je svetovanje. Britanska zveza za svetovanje je leta 1977 svetovanje definirala kot situacijo, ko oseba prevzame redno ali občasno vlogo svetovalke ter ponudi drugi osebi, ki je začasno v vlogi uporabnika ali uporabnice čas, pozornost in spoštovanje. Svetovanje je za uporabnika ali uporabnico priložnost, da raziskuje, odkriva in spoznava drugačne načine življenja, to znanje pa vpliva na večje življenjsko zadovoljstvo. Svetovalec oziroma svetovalka pa zato, da se to lahko zgodi, omogoča varno in razbremenjeno razpoloženje (D'Ardenne, Mahtani 1989; po Zaviršek 1994: 245).

Osnovna značilnost vsakega svetovanja je, da pride človek po pomoč v pomembnem trenutku svojega življenja, to je v trenutku, ko so vsi njegovi ali njeni osebni in drugi mehanizmi (družina, partner, partnerica, prijatelji, prijateljice itd.) odpovedali. Uporabnica se obrne na tujca ali tujko po pomoč, ko se znajde v brezizhodnem položaju in si sama ne zna pomagati (Jerman 1996: 25).

Tudi Čufer (1996: 35) ugotavlja, da ženske pridejo po pomoč, ko so se v svojem življenju znašle v kritičnem trenutku. Te ženske v določenem trenutku svojega življenja potrebujejo razumevanje brez obsojanja in si želijo nekoga, ki bi jih znal poslušati.

Namesto utrjevanja predstav o tem, kaj je pomembno za žensko življenje, je potrebna pomoč za to, da prizadeta ženska ponovno pridobi moč, samozavest in nadzor nad lastnim življenjem. Podpora in opogumljanje sta temeljna principa, ki pa ne veljata le v situaciji strokovnega svetovanja, temveč tudi v pogovorih z zaupnimi ljudmi, ki tvorijo socialno mrežo prizadetega človeka, z zagovornico ali zagovornikom ter v situacijah laičnega svetovanja (Zaviršek 1994: 245-246).

Svetovanje je ustvarjanje varnega ženskega prostora, kjer lahko ženska govori o sebi in svojih mislih in razmišlja o možnostih spreminjanja. Svetovalka se v celotnem procesu svetovanja zaveda, da obstajajo razlike med spoloma, ki so nastale skozi tisočletja patriarhata in s tem povezanimi predpisanimi ženskimi in moškimi vlogami. Ženske se pogosto čutijo krive za stvari, ki jih niso povzročile in ki jih ne morejo reševati. Svetovanje je namenjeno zavedanju tega procesa, videnju dogajanja ter hkrati pomoč pri reagiranju v konkretnih situacijah (Jerman 1996: 26).

V procesu svetovanja oseba odkriva svoje lastne vzorce ravnanja z močjo in šibkostjo, odvisnostjo in neodvisnostjo ter odkriva, kako zavedno ali nezavedno odgovarja predpisani spolni vlogi. Svetovanje je učenje izražanja mnogovrstnih čustev ter spoštovanja samega sebe in svojega notranjega sveta. Svetovanje pomeni svoja čustva sprejemati in jih vzeti resno. To pa je pogoj, da jemljemo resno drugega človeka ter je šele možnost za dialog dveh enakovrednih ljudi (Zaviršek 1994: 247-248).

Feministično svetovanje zahteva torej razumevanje in sprejetje osebe kot posameznice, razumevanje njene osebne zgodovine in zgodovine družine, iz katere prihaja, pa tudi upoštevanje širših družbenih okoliščin in njihov vpliv (Zaviršek 1994: 248).

Svetovanje pogosto pomeni tudi reševanje povsem praktičnih problemov, kot so iskanje zaposlitve ali stanovanja, ne v smislu dajanja nasvetov, temveč v smislu dajanja pomoči za modro odločitev človeka, ki je v svetovalnem procesu.

Eden od pomembnih principov feminističnega svetovanja je nehierarhična situacija, ki upošteva, da imata tako uporabnik ali uporabnica kot svetovalec ali svetovalka večšine, ki jih vzajemno uporabljata v procesu svetovanja. Gre za odnos egalitarnosti, ki pa ne pomeni

istosti, saj gre za različni vlogi, ki med seboj nista v hierarhičnem razmerju. Vlogi svetovalca ali svetovalke in uporabnika ali uporabnice nista obremenjeni s pozitivnimi in negativnimi predznaki in ne vsebujeta lastnosti dominacije in podreditve (Zaviršek 1994: 249).

Za razliko od psihoanalitičnega terapevtskega modela ohrani oseba v feminističnem svetovanju odgovornost za svoja lastna čustva, pojav transferja med svetovalko in uporabnico pa ni nujen. Svetovalka sprejema uporabnika ali uporabnico kot enakovrednega odraslega človeka, ki v določenih fazah svetovanja potrebuje še posebno negovanje in skrb, ko se s spomini in čustvi vrne v svoje otroštvo in ko se ponovno vrne v odraslost. Mnogo feministično orientiranih svetovalk danes govori o brezpogojnem sprejemanju, kar pomeni, da je človek vzet resno v vseh svojih ozirih.

Znotraj nehierarhičnega svetovalnega procesa se mora svetovalka neprestano soočati z lastnimi stereotipi, ki vplivajo na proces svetovanja. Eden takšnih je tudi zunanji videz človeka, ki pride po pomoč. Tisti, ki so v vsakdanjem življenju pogosto zapostavljeni zaradi svojega zunanjega videza, so tudi v svetovalnem procesu pogosteje odklonjeni ali pa deležni manjše svetovalčeve ali svetovalkine zavzetosti in pomoči (Zaviršek 1994: 250).

Svetovalka mora imeti ves čas pred očmi, da smo vsi ljudje in imamo podobne strahove in upanja ter da smo vsi ranljivi. Svetovalka se mora ves čas zavedati, da bi bila zlahka tudi ona v podobni situaciji. Ne sme se prepustiti miselnosti, da je z njo vse v redu, z uporabnico pa ne. Zavedati se mora svojih šibkih točk in svojih strahov ter uporabnici pokazati svojo ranljivost.

Svetovalka je tu zato, da se ženska počuti varno. Uporabnici se lahko zgodi, da je nezanesljiva, da zamuja ali da je ni. Svetovalka mora biti vedno tam, uporabnica pa mora vedeti, da je tako. Nezanesljivost uporabnice lahko pri svetovalki vzbudi različna čustva, vendar se ne sme znesti nad uporabnico. Pravico ima, da načne vprašanje zamujanja, da ubesedi svoja čustva ter da z uporabnico skupaj poiščeta vzroke za tako ravnanje. Medtem ko se v svetovanju nasploh svetovalka distancira od povedanega oziroma zavzame nevtralno pozo, se v ženskem svetovanju svetovalka v celoti postavi na stran uporabnice, ne glede na to, kaj ji ta pove. Svetovalka je v celoti zagovornica uporabnice in jo brezpogojno sprejema tako, kakršna je, z vsemi dobrimi in slabimi lastnostmi. Svetovalka ne opravičuje dejanj drugih ter

sprejema okoliščine, v katerih uporabnica živi, vendar to ne pomeni, da zanika samo sebe in svoje mišljenje (Jerman 1996: 27-28).

V ženskem svetovanju mora obstajati možnost izbire. Če uporabnica želi svetovalko ali svetovalca, ji je treba to omogočiti. Če ji svetovalka ne ustreza, ima pravico, da jo zamenja (Jerman 1996: 26).

Ena izmed kvalitet feminističnega svetovanja je tudi povezovanje različnih dogodkov, osebnih stisk, odvisnosti, v verige dogodkov. Svetovalka uporabnici pomaga, da začne bolje prepoznavati povezave in bolje razumeti potek dogodkov v svojem življenju ter njihovo soodvisnost (Zaviršek 1994: 250).

Svetovalka lahko takoj opazi, da je uporabnica v psihičnih težavah, ker je zadnjih deset let trpela občasno ali konstantno nasilje. Uporabnica pa samo čuti, da je z njo nekaj narobe, saj ne more več izpolnjevati predpisanih vlog. Ne more več skrbeti za družino, delati, pospravljati, kuhati. V procesu svetovanja svetovalka in uporabnica prideta do te povezave in že samo zavedanje tega je lahko velik korak naprej (Jerman 1996: 25-26).

Feministično svetovanje ima tudi politično perspektivo, saj položaj posameznice in njene stiske postavlja v širši družbeni kontekst in tudi prizadeti omogoča, da svoj osebni položaj zagleda v luči širših strukturnih razmerij v določeni kulturi (Zaviršek 1994: 250-251).

Za feministično svetovanje je pomembno, da se osebne stiske žensk ne patologizira in da se jo vidi kot del socialnega sveta, ki predpisuje tudi spolne vloge in žensko obnašanje. Osebi je potrebno omogočiti takšno učenje, s katerim bo postala sposobnejša obvladati svoje življenje in probleme v določenem kontekstu, ne da bi to pomenilo, da se bo soočala z manj problemi (Zaviršek 1994: 251).

Včasih je za predelavo travmatičnih dogodkov uspešno tudi skupinsko svetovanje, ki ženskam omogoča, da svoje zgodbe delijo z drugimi prizadetimi posameznicami ter da slišijo in spoznajo tudi druge podobne zgodbe in izkušnje. Prijateljstva, ki se med ženskami ustvarijo v takšnih skupinah, so za mnoge ženske odločilnega pomena, saj pomenijo podporo, opogumljanje in krepitev samozavesti. Ženske svetovalne skupine so pomembne zato, ker

pomenijo pridobivanje drugačnih izkušenj, kot jih ima večina v vsakdanjem življenju (Zaviršek 1994: 251-252).

2. PROBLEM

Najpomembnejši razlog za mojo odločitev, da svojo diplomsko nalogo posvetim prav kmečkim ženskam, je ta, da tudi sama izhajam iz kmečke družine in se me problematika kmečkih žensk osebno dotika. Že vse življenje namreč opazujem, kako težko je življenje moje babice, mame ter drugih žensk v moji soseski, ki se ukvarjajo s kmetovanjem, saj se le-te srečujejo s številnimi težavami. Naj jih omenim le nekaj. Veliko kmečkih žensk je ekonomsko nesamostojnih, saj za svoje delo ne prejemajo plačila ali vsaj ne toliko, kot zaslužijo. Veliko jih zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ne plačuje prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Največkrat niso lastnice kmetij, saj sistem nasledstva daje prednost moškim potomcem. Nimajo besede v večini pomembnih družinskih odločitev. Njihov delovni dan je dolg in njihovo delo ni cenjeno. Imajo malo prostega časa ter priložnosti za zabavo in razvedrilo. Opremljenost bivalnega okolja oziroma dostopnost do različnih storitev (otroško varstvo, zdravstvo, kultura in rekreacija, prevoz in komunikacije) je na podeželju slabša od opremljenosti v mestnih okoljih. Kmečke ženske v družbi uživajo nizek ugled, na njih slabo vplivajo tudi stereotipi in družbene ovire.

Pomemben razlog, ki je moja odločitev, da bom pisala ravno o kmečkih ženskah, še podkrepil, je ta, da sem, ko sem začela brskati po knjižnicah in spletu, opazila, da obstaja zelo malo raziskav (večina teh je narejenih s sociološkega oziroma agronomskega vidika), ki bi omogočale vpogled v družbeni položaj in življenjske razmere kmečkih žensk, čeprav le-te sodijo v eno najbolj ranljivih in marginaliziranih družbenih skupin. Tudi v socialnem delu je o kmečkih ženskah malo govora. Diplomaska naloga se mi je torej zdela idealna priložnost, da ponudim kmečkim ženskam priložnost, da spregovorijo o sebi ter opozorijo na svoje probleme.

Ugotovitve raziskave bi lahko služile tako vladnim kot nevladnim organizacijam, ki se pri svojem delu srečujejo s kmečkimi ženskami ter prispevale k temu, da bi strokovnjakinje in strokovnjaki, ki v njih delajo, postali bolj senzibilni za potrebe in interese kmečkih žensk ter tako razvijali strategije ukrepov, ki bi resnično prispevali k izboljšanju njihovega položaja.

Cilj raziskave je prispevati k boljšemu razumevanju zasebnega in javnega življenja kmečkih žensk. Poleg splošnih podatkov o kmečkih ženskah (starost, zakonski stan, število otrok,

izobrazba, poreklo, kraj odraščanja) ter splošnih podatkov o kmetijah, na katerih le-te živijo (velikost kmetije, socioekonomski status kmetije), želim z raziskavo odgovoriti na naslednja vprašanja:

- kakšna je delitev dela in odločanja v okviru kmečkega gospodinjstva in gospodarstva ter zadovoljstvo kmečkih žensk z vključenostjo družinskih članov pri delu in odločanju v kmečkem gospodinjstvu in gospodarstvu;
- kakšna je ekonomska in socialna varnost kmečkih žensk: ali so pokojninsko in invalidsko zavarovane, po kom so zdravstveno zavarovane, ali so imele možnost izkoristiti porodniški dopust, ali imajo svoj lastni dohodek, ali se same čutijo ekonomsko samostojne in neodvisne, ali menijo, da za svoje delo na kmetiji dobijo ustrezno plačilo;
- kakšna je opremljenost kmečkega gospodinjstva in gospodarstva s tehničnimi napravami oziroma kmetijskimi stroji ter zadovoljstvo kmečkih žensk z opremljenostjo kmečkega gospodinjstva oziroma kmetije;
- kako so kmečke ženske vključene v javno življenje: koliko prostega časa imajo, ali so zadovoljne s količino prostega časa, s katerimi priložnostnimi aktivnostmi se ukvarjajo ter kako pogosto, ali so članice kakšnega društva ter ali v njih aktivno sodelujejo, ali so članice kakšne politične stranke;
- kako kmečke ženske ocenjujejo svoje lastno življenje v primerjavi z življenjem njihove matere, stare matere in delavke ter
- ali bi se, če mi imele možnost odločanja, ponovno odločile za življenje na kmetiji.

Hipoteze, ki sem jih želela preveriti, so:

H₁: Kmetice, ki so na kmetiji, kjer živijo, rojene, so pogosteje lastnice oziroma solastnice kmetij kot kmetice, ki so se na kmetijo, kjer živijo, priselile.

H₂: Kmetice, ki so vdove, so pogosteje lastnice oziroma solastnice kmetij kot kmetice, ki so poročene.

H₃: Kmetice, ki so lastnice oziroma solastnice kmetij, so pogosteje pokojninsko in invalidsko zavarovane kot kmetice, ki niso lastnice oz. solastnice kmetij.

H₄: Kmetice, ki živijo na manjših kmetijah, so pogosteje zaposlene izven kmetije kot kmetice, ki živijo na večjih kmetijah.

H₅: Kmetice z višjo stopnjo izobrazbe so pogosteje zaposlene izven kmetije kot kmetice z nižjo stopnjo izobrazbe.

- H₆: Kmetice, ki so zaposlene izven kmetije, imajo pozimi daljši delovnik kot druge kmetice.
- H₇: Kmetice, ki so zaposlene izven kmetije, imajo poleti daljši delovnik kot druge kmetice.
- H₈: Kmetice, ki imajo svoj lastni dohodek, se počutijo bolj ekonomsko samostojne in neodvisne kot kmetice, ki nimajo svojega lastnega dohodka.
- H₉: Starejše kmetice pogosteje aktivno sodelujejo v društvu/ih kot mlajše kmetice.
- H₁₀: Kmetice, ki imajo višjo stopnjo izobrazbe, imajo manj otrok kot kmetice z nižjo stopnjo izobrazbe.
- H₁₁: Mlajše kmetice imajo manj otrok kot starejše kmetice.
- H₁₂: Mlajše kmetice imajo višjo stopnjo izobrazbe kot starejše kmetice.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave in spremenljivke

Raziskava je **kvantitativna**, saj sem s pomočjo standardiziranega anketnega vprašalnika zbirala številčne podatke.

Raziskava je **deskriptivna**, saj je njen namen opisati kvaliteto življenja kmečkih žensk, njihovo zasebno in javno življenje ter ugotoviti obstoj in jakost zveze med različnimi pojavi.

Pri preverjanju hipotez so upoštevane naslednje spremenljivke:

1. NEODVISNE:

- poreklo (rojene, priseljene),
- zakonski stan (vdove, poročene),
- lastništvo kmetije (kmetica sama oziroma kmetica v solastništvu z drugimi, drugi lastniki),
- velikost kmetije (manjša kmetija, večja kmetija),
- izobrazba (nižja, višja),
- zaposlitveni status (zaposlena izven kmetije, druge kmetice),
- lastni dohodek (da, ne),
- starost (mlajše, starejše).

2. ODVISNE:

- lastništvo kmetije (kmetica sama oziroma kmetica v solastništvu z drugimi, drugi lastniki),
- pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ni pokojninsko in invalidsko zavarovana, je pokojninsko in invalidsko zavarovana),
- zaposlitveni status (zaposlena izven kmetije, druge kmetice),
- dolžina delovnika poleti (krajši delovnik, daljši delovnik)
- dolžina delovnika pozimi (krajši delovnik, daljši delovnik),
- ekonomska samostojnost in neodvisnost (bolj ekonomsko samostojna, manj ekonomsko samostojna),
- aktivno sodelovanje v društvih (da, ne),

- število otrok (do 2, 3 in več),
- izobrazba (nižja, višja).

3.2. Merski instrument in viri podatkov

Za merski instrument v raziskavi sem uporabila standardizirani anketni vprašalnik. Anketni vprašalnik vsebuje 42 vprašanj. 41 vprašanj je zaprtega tipa, saj vsebuje vnaprej navedene možne odgovore, 1 vprašanje pa je odprtega tipa. Nekatera vprašanja so sestavljena v obliki ocenjevalne lestvice. Anketni vprašalnik sem sestavila sama, določena vprašanja pa sem povzela iz raziskave *Farm women in Slovenia* avtorice Majde Černič Istenič ter iz raziskave *Socialni in ekonomski položaj kmečkih žensk v Mežiški dolini* Sonje Hovnik, ki pa sem jih prilagodila svojemu raziskovalnemu delu.

Merski instrument je prikazan v dodatku.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo predstavljajo kmečke ženske, ki so bile leta 2009 članice Društva kmečkih žena Zgornje Vipavske. Da bi dobila seznam članic društva, sem se obrnila na svetovalko za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti pri Kmetijsko svetovalni službi Nova Gorica gospo Lindo Kogoj. Vseh članic Društva kmečkih žena Zgornje Vipavske je bilo v letu 2009 300. Za izbor kmetic sem uporabila sistematični vzorec. Odločila sem se, da bom anketirala 60 kmetic, tako da je v vzorec prišla vsaka peta kmetica. Prva enota vzorca je bila izbrana s pomočjo tablice slučajnih števil.

Anketiranja ni zavrnila nobena kmetica.

3.4. Zbiranje podatkov

Anketiranje je potekalo na domu članic Društva kmečkih žena Zgornje Vipavske v času od 30. 3. 2009 do 24. 4. 2009 vsak dan zvečer, razen v nedeljo. Pri sami izvedbi ankete so mi bile v veliko pomoč članice društva s tem, da so mi povedale oziroma pokazale, kje katera stanuje.

Večini kmetic sem vprašalnike razdelila in jih prišla iskat čez nekaj dni oziroma takrat, ko smo se dogovorile. Nekatere, predvsem bližnje kmetice, so mi vprašalnike prinesle izpolnjene domov. Druge kmetice so vprašalnike izpolnile takoj. Nekatere so želele, da jim berem vprašanja in zapisujem odgovore.

Ker sem hotela zagotoviti popolno anonimnost, sem za pobiranje vprašalnikov uporabila kartonasto škatlo, ki sem jo na vrhu zalepila in izrezala odprtino za vstavljanje. Kljub temu pa se je nekaj anketiranih kmečkih žensk podpisalo s polnim imenom in priimkom, nekatere so pripisale celo svoj naslov.

Do osipa ni prišlo, saj so bile vse kmetice pripravljene odgovarjati na anketo. Tudi sicer način izvedbe ankete ocenjujem kot pozitiven, saj sem k vsaki anketirani kmetici pristopila osebno, imela možnost opazovanja nekaterih reakcij ter razlage morebitnih nejasnostih. Njihove reakcije so bile različne. Pri večini sem doživela lep sprejem in pripravljenost odgovarjati. Ena izmed kmetic je na koncu anketnega vprašalnika celo zapisala: »Prijetno me je presenetil vaš vprašalnik in vaša tema za diplomsko nalogo, saj v njej obravnavate področje, o katerem se bolj malo govori, kaj šele, da nekdo raziskuje dejansko stanje na naših kmetijah in položaj žena na njih.« Pri nekaterih kmeticah pa sem začutila nelagodje, ko sem jim razložila predmet in namen raziskave. Postavljale so mi sledeča vprašanja in opombe: »Ali moram res to izpolniti?, Nekatera vprašanja so čudna, preveč psihološka ... »

V nekaterih primerih so bili poleg kmetice, ki je odgovarjala na anketo, prisotni še drugi člani gospodinjstva, kar bi ocenila kot slabost, saj morda kmetice zaradi njihove prisotnosti (predvsem moža, tasta in tašče) na vsa zastavljena vprašanja niso odgovorile iskreno.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem obdelala kvantitativno. Odgovore sem preštela in jih prenesla v naprej sestavljene tabele.

Pri vprašanjih 7, 8, 9, 10 in 11 so nekatere kmetice kljub temu, da sem ob vsakemu vprašanju pripisala jasna navodila naj obkrožijo v vsaki vrstici samo eno številko, na vprašanja odgovorile tako, da so obkrožile dve ali več števil. Zaradi preglednejšega prikaza rezultatov,

predvsem pa, ker me je zanimala delitev dela po spolu, sem združila številke 1 (jaz), 4 (hčerka) ter 6 (druga članica gospodinjstva) v kategorijo ženske, 2 (mož oz. partner), 3 (sin), 5 (drug član gospodinjstva) v kategorijo moški ter številko 7 (vsi sodelujejo) ter odgovore kmetic, ki so v anketi obkrožile več kot eno številko in pri tem obkrožile tako osebo ženskega kot osebo moškega spola v kategorijo moški in ženske.

Hipoteze sem preverjala s pomočjo hi – kvadrata. Pri tem sem si pomagala z računalniškima programoma Microsoft Word in Excel. Izdelala sem tudi tabele in grafikone ter analizirane podatke interpretirala.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

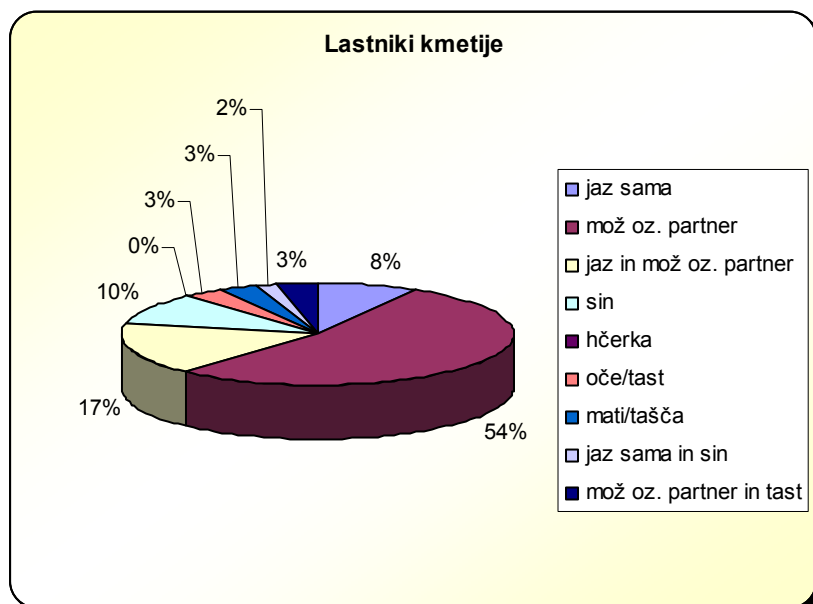
Rezultate bom predstavila po posameznih vprašanjih, kot si sledijo v anketnem vprašalniku.

4.1. Lastništvo kmetije, kjer živijo anketiranke

Tabela 4.1. Lastniki kmetije

Lastniki kmetije	n	%
jaz sama	5	8,33
mož oz. partner	32	53,33
jaz in mož oz. partner	10	16,67
sin	6	10,00
hčerka	0	0,00
oče/tast	2	3,33
mati/tašča	2	3,33
jaz sama in sin	1	1,67
mož oz. partner in tast	2	3,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.1. Lastniki kmetije

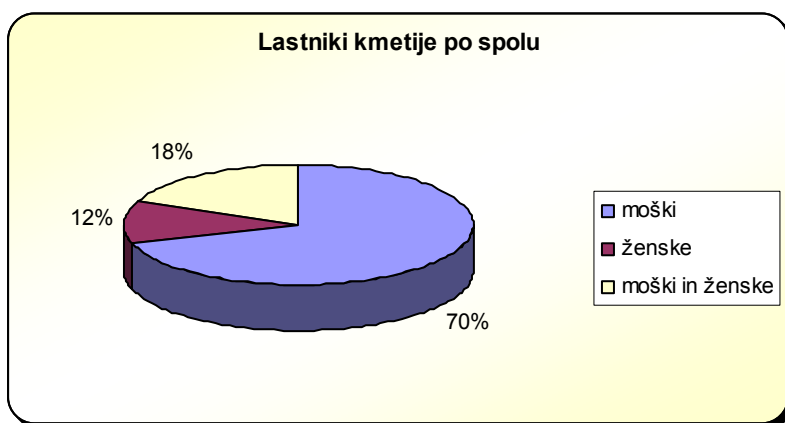
Kmetice (anketiranke) so lastnice 8,33 % kmetij, solastnice skupaj z možem oziroma partnerjem in sinom pa na 18,34 % kmetij, skupno so torej lastnice oz. solastnice 26,67 % kmetij. Njihovi možje oziroma partnerji so lastniki 53,33 % kmetij, solastniki skupaj z ženo

oziroma tastom pa na 20,00 % kmetij, skupno so torej lastniki in solastniki 73,33 % kmetij. Sinovi kmetic so lastniki 10,00 % kmetij, medtem ko hčerke niso lastnice kmetij. Očetje oziroma tasti kmetic so lastniki 3,33 % kmetij, enak delež kmetij (3,33 %) pa je v lasti matere oziroma tašče anketiranih kmetic.

Tabela 4.2. Lastniki kmetije po spolu

Lastniki kmetije po spolu	n	%
moški	42	70,00
ženske	7	11,67
moški in ženske	11	18,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.2. Lastniki kmetije po spolu

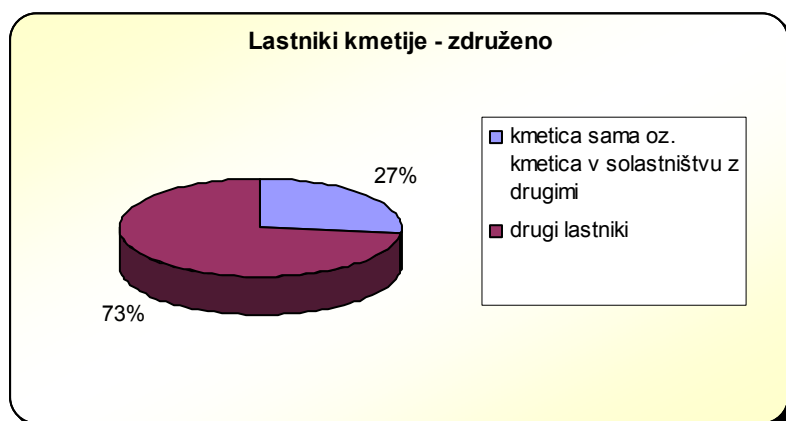

Če primerjamo lastništvo kmetij glede na spol, ugotovimo, da so moški lastniki 70,00 % kmetij, ženske 11,67 % kmetij, moški in ženska pa sta solastnika 18,33 % kmetij. Rezultati kažejo na še vedno močno tradicijo dedovanja in nasledstva po moški liniji. Nasledstvo kmetije oziroma lastništvo še vedno pripade moškemu.

Tabela 4.3. Lastniki kmetije – združeno

Lastniki kmetije	n	%
kmetica sama oz. kmetica v solastništvu z drugimi	16	26,67
drugi lastniki	44	73,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.3. Lastniki kmetije – združeno

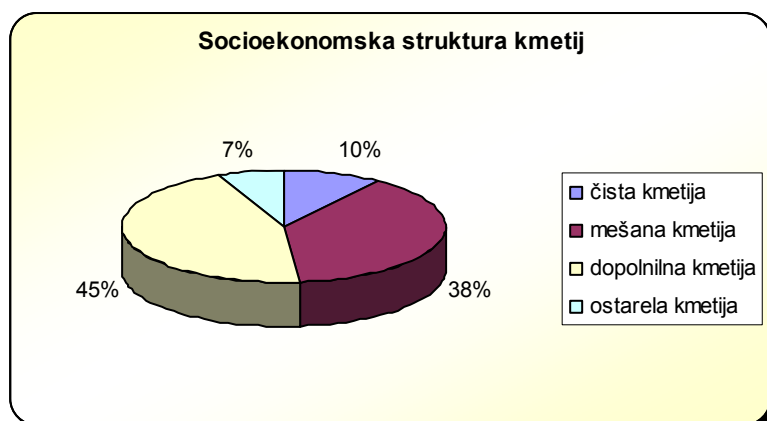
Zaradi obdelave podatkov sem anketirane kmetice razdelila v dve skupini: kmetice, ki so lastnice oziroma solastnice kmetij, na katerih živijo ter kmetice, ki živijo na kmetijah, kjer so lastniki kmetije drugi člani družine. Kmetice so lastnice oziroma solastnice 26,67 % kmetij, na 73,33 % kmetij so lastniki kmetije drugi člani družine.

4.2. Tip kmetije, na kateri živijo anketiranke

Tabela 4.4. Socioekonomska struktura kmetij

Socioekonomska struktura kmetij	n	%
čista kmetija	6	10,00
mešana kmetija	23	38,33
dopolnilna kmetija	27	45,00
ostarela kmetija	4	6,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.4. Socioekonomska struktura kmetij

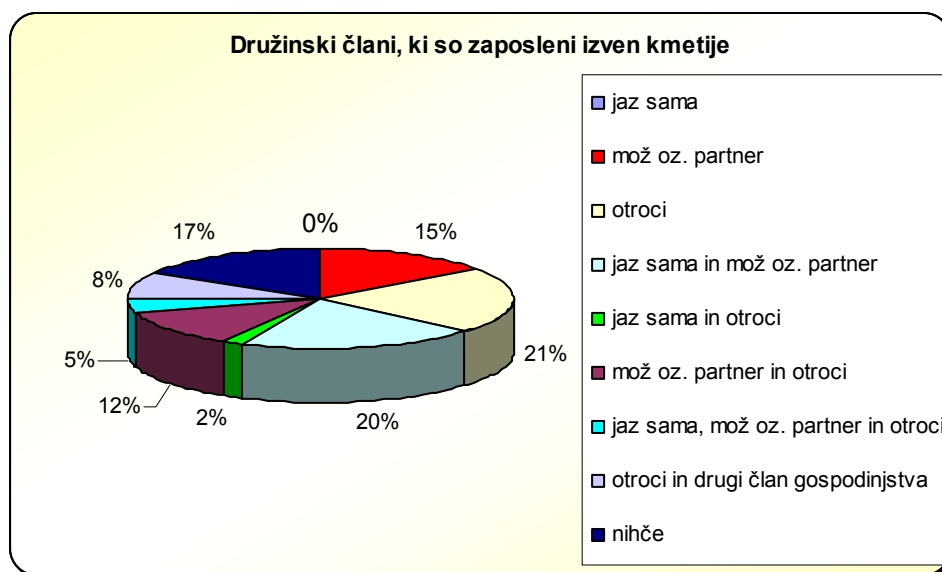
10,00 % kmetič živi na čisti kmetiji, kar pomeni, da se na kmetiji preživljajo izključno s kmetijsko dejavnostjo in da noben član gospodinjstva ni zaposlen izven kmetije. 38,33 % kmetij je mešanih, kar pomeni, da vsaj en član gospodinjstva dela na kmetiji, drugi člani gospodinjstva so zaposleni izven kmetije. 45,00 % kmetič živi na dopolnilni kmetiji, kar pomeni, da so vsi člani gospodinjstva zaposleni izven kmetije, ter 6,67 % na ostareli kmetiji, kar pomeni, da so vsi člani gospodinjstva starejši od 64 let in se še ukvarjajo s kmetovanjem.

4.3. Družinski člani, ki so zaposleni izven kmetije

Tabela 4.5. Družinski člani, ki so zaposleni izven kmetije

Družinski člani, ki so zaposleni izven kmetije	n	%
jaz sama	0	0,00
mož oz. partner	9	15,00
otroci	13	21,67
jaz sama in mož oz. partner	12	20,00
jaz sama in otroci	1	1,67
mož oz. partner in otroci	7	11,67
jaz sama, mož oz. partner in otroci	3	5,00
otroci in drugi član gospodinjstva	5	8,33
nihče	10	16,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.5. Družinski člani, ki so zaposleni izven kmetije

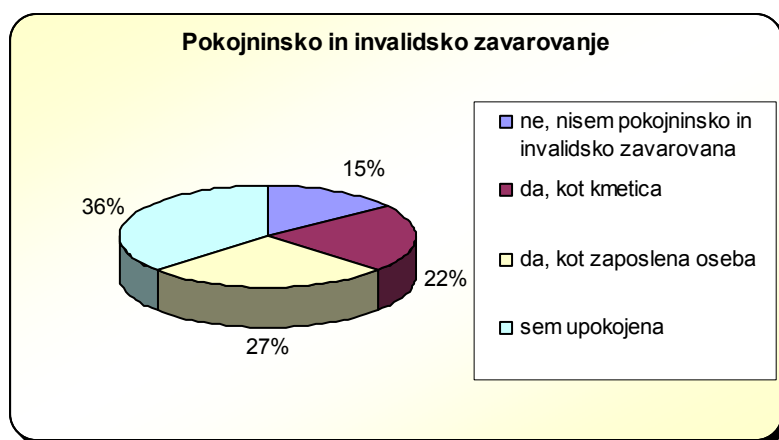
Na 83,33 % kmetijah je zaposlen izven kmetije vsaj en član gospodinjstva. Pogosteje so izven kmetije zaposleni moške oziroma partnerji kmetic (51,67 %) kot pa kmetice same (26,67 %). Zanimiv je podatek, da v nobenem gospodinjstvu ni zaposlena izključno kmetica, medtem ko je v 15 % gospodinjstev zaposlen izključno njen mož. Otroci so izven kmetije zaposleni na 48,33 % kmetij.

4.4. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Tabela 4.6. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje	n	%
ne, nisem pokojninsko in invalidsko zavarovana	9	15,00
da, kot kmetica	13	21,67
da, kot zaposlena oseba	16	26,67
sem upokojena	22	36,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.6. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

36,67 % kmetic je upokojenih, 26,67 % kmetic je pokojninsko in invalidsko zavarovanih kot zaposlena oseba, 21,67 % kmetic je pokojninsko in invalidsko zavarovanih kot kmetica, 15 % žensk pa ni pokojninsko in invalidsko zavarovanih.

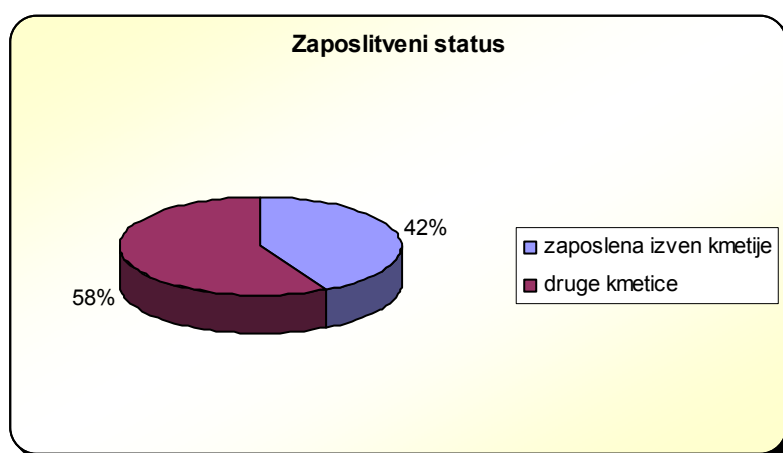
Če ne upoštevamo kmetic, ki so upokojene, in kmetic, ki so zaposlene izven kmetije ter pogledamo samo kmetice, ki kmetujejo (22 kmetic), je pokojninsko in invalidsko zavarovanih 59,09 % kmetic, 40,91 % kmetic pa ni pokojninsko in invalidsko zavarovanih. Ker so

prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje razmeroma visoki, se pojavijo finančne težave pri kritju le-teh. Če na kmetijah teh prispevkov niso zmožni plačevati, so običajno ženske tiste, ki se odpovedo pokojninskemu in invalidskemu zavarovanju in pristanejo na status gospodinje, torej vzdrževanega družinskega člana. Za svoje delo ne prejemajo rednega plačila in nimajo nobene pravice do denarnih nadomestil, ki drugim delavcem pripadajo iz državnih sistemov zavarovanja. Razne ugodnosti, do katerih so upravičene, si pridobijo posredno, z zakonsko zvezo ter tako prav z njo priznajo svojo ekonomsko odvisnost. Kmetice, ki ne plačujejo prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, bodo, ko dopolnijo določeno starost, tako upravičene le do državne pokojnine, prejemka, ki se po dopolnitvi določene starosti zagotavlja osebam, ki niso dopolnile zavarovalne dobe za priznanje pravice do pokojnine in nimajo sredstev za preživljanje.

Tabela 4.7. Zaposlitveni status

Zaposlitveni status	n	%
zaposlena izven kmetije	16	42,11
druge kmetice	22	57,89
SKUPAJ	38	100,00

Graf 4.7. Zaposlitveni status

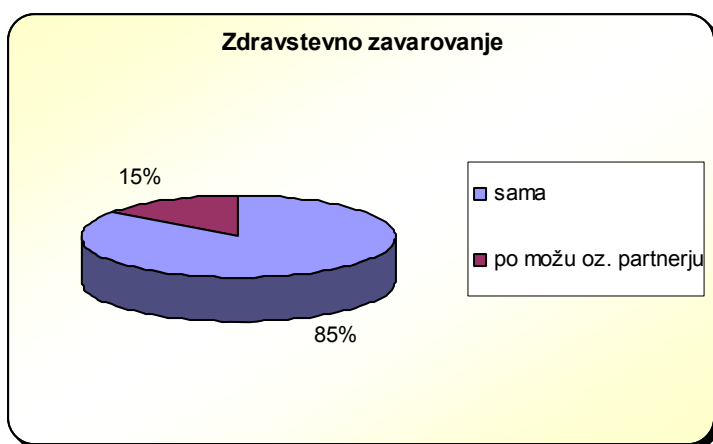
Zaradi obdelave podatkov sem kmetice razdelila v dve skupini: kmetice, ki so zaposlene izven kmetije (42,11 %), ter druge kmetice (57,89 %), kamor sem uvrstila kmetice, ki niso pokojninsko in invalidsko zavarovane, in kmetice, ki so pokojninsko in invalidsko zavarovane kot kmetice.

4.5. Oseba, po kateri so anketiranke zdravstveno zavarovane

Tabela 4.8. Zdravstveno zavarovanje

Zdravstveno zavarovanje	n	%
sama	51	85,00
po možu oz. partnerju	9	15,00
po starših	0	0,00
po tašči, tastu	0	0,00
po drugem članu gospodinjstva	0	0,00
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.8. Zdravstveno zavarovanje

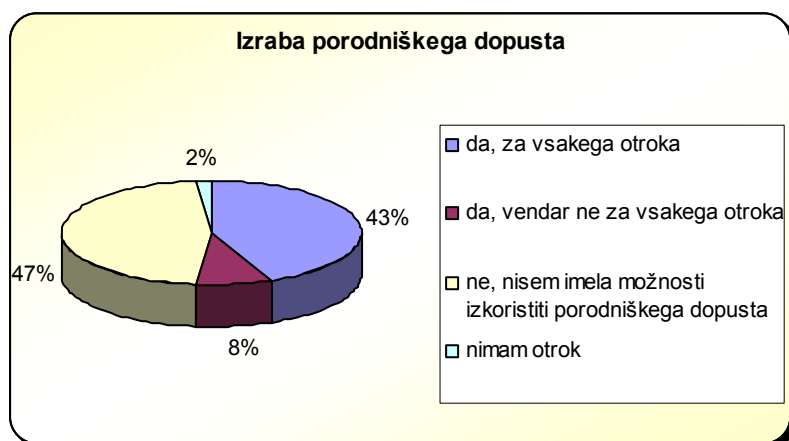
85 % kmetic je zdravstveno zavarovanih samih, 15 % kmetic pa je zdravstveno zavarovanih po možu oziroma partnerju. Nobena anketirana kmetica ni zavarovana po svojih starših, starših moža oziroma partnerja ali po drugem članu gospodinjstva.

4.6. Možnost koriščenja porodniškega dopusta

Tabela 4.9. Izraba porodniškega dopusta

Izraba porodniškega dopusta	n	%
da, za vsakega otroka	26	43,33
da, vendar ne za vsakega otroka	5	8,33
ne, nisem imela možnosti izkoristiti porodniškega dopusta	28	46,67
nimam otrok	1	1,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.9. Izraba porodniškega dopusta

43,33 % kmetic je lahko porodniški dopust koristilo za vsakega otroka. 8,33 % kmetic je lahko porodniški dopust koristilo, vendar ne za vsakega otroka. 46,67 % kmetic ni imelo možnosti koriščenja porodniškega dopusta, 1 kmetica pa nima otrok.

4.7. Oseba, ki pretežno opravlja naslednja gospodinjska opravila

Tabela 4.10. Gospodinjska opravila

Gospodinjska opravila	ženske		moški		moški in ženske		najeta pomoč		se ne opravlja		SKUPAJ	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
kuhanje	52	86,67	0	0,00	8	13,33	0	0,00	0	0,00	60	100,00
pomivanje posode	51	85,00	0	0,00	9	15,00	0	0,00	0	0,00	60	100,00
pospravljanje	49	81,67	0	0,00	11	18,33	0	0,00	0	0,00	60	100,00
pranje	58	96,67	0	0,00	2	3,33	0	0,00	0	0,00	60	100,00
likanje	58	96,67	0	0,00	2	3,33	0	0,00	0	0,00	60	100,00
šivanje, krpanje	60	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	60	100,00
vsakdanji nakupi	33	55,00	8	13,33	19	31,67	0	0,00	0	0,00	60	100,00
manjša popravila v hiši	2	3,33	50	83,33	8	13,33	0	0,00	0	0,00	60	100,00
pleskanje	5	8,33	35	58,33	13	21,67	7	11,67	0	0,00	60	100,00
pomivanje oken	59	98,33	0	0,00	1	1,67	0	0,00	0	0,00	60	100,00
delo z otroki	23	38,33	0	0,00	20	33,33	0	0,00	17	28,33	60	100,00
skrb za ostarele in bolne člane	24	40,00	0	0,00	12	20,00	0	0,00	24	40,00	60	100,00
popravila kmetijskih strojev	0	0,00	56	93,33	0	0,00	4	6,67	0	0,00	60	100,00
popravilo avtomobila	0	0,00	50	83,33	0	0,00	10	16,67	0	0,00	60	100,00

Iz tabele je razvidno, da je delitev dela med spoloma asimetrična, z bistveno večjo obremenitvijo žensk kot moških. Z večino gospodinjskih opravil se ukvarjajo izključno ali pretežno ženske. Pri tem gre zlasti za šivanje, krpanje (100 %), pomivanje oken (98,33 %), pranje (96,67 %), likanje (96,67 %), kuhanje (86,67 %), pomivanje posode (85,00 %), pospravljanje (81,67 %) ter vsakdanje nakupe (55,00 %). To so rutinska dela, ki se ponavljajo skoraj vsak dan ali tudi večkrat dnevno, in se jih navadno ne da odložiti. Učinek teh del je kratkotrajen in obenem tudi neviden, saj za druge družinske člane predstavlja to delo samoumevno podobo doma. Moška opravila v gospodinjstvu se omejujejo na popravila kmetijskih strojev (93,33 %), popravilo avtomobila (83,33 %), manjša popravila v hiši (83,33 %) ter pleskanje (58,33 %). Ta dela se opravljajo občasno, so manj ponavljajoča in zato bolj fleksibilna. Gospodinjstva se najete pomoči poslužujejo pri popravilu avtomobila (16,67 %), kmetijskih strojev (6,67 %) ter pri pleskanju (11,67 %).

4.8. Oseba, ki običajno skrbi oz. je odgovorna za posamezne zadeve in opravila, vezana na gospodinjstvo ali posamezne člane

Tabela 4.11. Skrb za posamezne zadeve in opravila vezana na gospodinjstvo ali posamezne člane

Skrb za	ženske		moški		moški in ženske		najeta pomoč		se ne skrbi		SKUPAJ	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
denarne zadeve	15	25,00	20	33,33	25	41,67	0	0,00	0	0,00	60	100,00
izpolnjevanje davčnih in drugih obrazcev	26	43,33	20	33,33	14	23,33	0	0,00	0	0,00	60	100,00
zadeve na sodišču	7	11,67	30	50,00	6	10,00	0	0,00	17	28,33	60	100,00
opravke na občini, krajevni skupnosti	12	20,00	31	51,67	17	28,33	0	0,00	0	0,00	60	100,00
opravke na kmetijski zadrugi	4	6,67	47	78,33	9	15,00	0	0,00	0	0,00	60	100,00
roditeljske sestanke	29	48,33	2	3,33	10	16,67	0	0,00	19	31,67	60	100,00
socialne zadeve	32	53,33	13	21,67	15	25,00	0	0,00	0	0,00	60	100,00
stike s sorodniki in prijatelji	14	23,33	0	0,00	46	76,67	0	0,00	0	0,00	60	100,00

Ženske skrbijo predvsem za socialne zadeve (53,33 %), roditeljske sestanke (48,33 %) ter izpolnjevanje davčnih in drugih obrazcev (43,33 %), medtem ko so za opravke na kmetijski zadrugi (78,33 %), opravke na občini, krajevni skupnosti (51,67 %) ter zadeve na sodišču

(50,00 %) v večji meri odgovorni moški. Za denarne zadeve (41,67 %), predvsem pa za stike s sorodniki in prijatelji (76,67 %), skrbijo tako ženske kot moški. Najete pomoči se gospodinjstva pri skrbi za posamezne zadeve in opravila vezana na gospodinjstvo ali posamezne člane ne poslužujejo.

4.9. Oseba, ki običajno odloča o stvareh, ki zadevajo vse gospodinjstvo

Tabela 4.12. Odločanje o stvareh, ki zadevajo vse gospodinjstvo

Odločanje o	ženske		moški		moški in ženske		se ne odloča		SKUPAJ	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
vzgoji otrok	12	20,00	0	0,00	31	51,67	17	28,33	60	100,00
šolanju otrok	12	20,00	0	0,00	29	48,33	19	31,67	60	100,00
nakupu obleke	20	33,33	0	0,00	40	66,67	0	0,00	60	100,00
nakupu avtomobila	1	1,67	19	31,67	37	61,67	3	5,00	60	100,00
investicijah v gospodinjstvo (nakup opreme)	10	16,67	8	13,33	42	70,00	0	0,00	60	100,00
nakupu osebnega računalnika in priključitvi na internet	6	10,00	12	20,00	27	45,00	15	25,00	60	100,00
gradnji/adaptaciji hiše	2	3,33	17	28,33	37	61,67	4	6,67	60	100,00
preživljanju počitnic/dopusta	5	8,33	2	3,33	23	38,33	30	50,00	60	100,00
varčevanju	5	8,33	10	16,67	45	75,00	0	0,00	60	100,00

V največjem številu gospodinjstev se moški in ženske skupaj dogovorijo o varčevanju (75,00 %), investicijah v gospodinjstvo (70,00 %), nakupu obleke (66,67 %), nakupu avtomobila (61,67 %), gradnji/adaptaciji hiše (61,67 %), vzgoji otrok (51,67 %) in šolanju otrok (48,33 %). Ženske najmanj pogosto same odločajo o nakupu avtomobila (1,67 %), gradnji/adaptaciji hiše (3,33 %), varčevanju (8,33 %) ter nakupu osebnega računalnika oziroma priključitvi na internet (10,00 %), moški pa o vzgoji in šolanju otrok ter nakupu obleke.

4.10. Oseba, ki pretežno opravlja posamezna opravila na kmetiji

Tabela 4.13. Opravljanje del na kmetiji

Opravilo	ženske		moški		moški in ženske		najeta pomoč		se ne opravlja		SKUPAJ	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
molža krav	36	60,00	2	3,33	8	13,33	0	0,00	14	23,33	60	100,00
krmljenje živine	11	18,33	22	36,67	15	25,00	0	0,00	12	20,00	60	100,00
čiščenje hleva	11	18,33	25	41,67	12	20,00	0	0,00	12	20,00	60	100,00
krmljenje prašičev	37	61,67	4	6,67	10	16,67	0	0,00	9	15,00	60	100,00
čiščenje svinjaka	26	43,33	12	20,00	13	21,67	0	0,00	9	15,00	60	100,00
skrb za perutnino	39	65,00	2	3,33	6	10,00	0	0,00	13	21,67	60	100,00
poljska opravila s stroji	0	0,00	59	98,33	1	1,67	0	0,00	0	0,00	60	100,00
ročna poljska opravila	23	38,33	2	3,33	35	58,33	0	0,00	0	0,00	60	100,00
košnja trave s stroji	0	0,00	48	80,00	0	0,00	0	0,00	12	20,00	60	100,00
ročna košnja	1	1,67	42	70,00	3	5,00	0	0,00	14	23,33	60	100,00
sušenje mrve s stroji	0	0,00	48	80,00	0	0,00	0	0,00	12	20,00	60	100,00
ročno sušenje mrve	5	8,33	3	5,00	37	61,67	0	0,00	15	25,00	60	100,00
spravo mrve s travnikov	0	0,00	17	28,33	31	51,67	0	0,00	12	20,00	60	100,00
zmetavanje mrve, sena	0	0,00	19	31,67	29	48,33	0	0,00	12	20,00	60	100,00
siliranje mrve/koruze, sena	0	0,00	12	20,00	20	33,33	3	5,00	25	41,67	60	100,00
obdelovanje zelenjavnega vrta	45	75,00	0	0,00	15	25,00	0	0,00	0	0,00	60	100,00
oskrba sadovnjakov	0	0,00	36	60,00	11	18,33	0	0,00	13	21,67	60	100,00
pobiranje sadja	4	6,67	3	5,00	40	66,67	0	0,00	13	21,67	60	100,00
dela v vinogradu	0	0,00	16	26,67	30	50,00	0	0,00	14	23,33	60	100,00
pridelava vina, žganih pijač (kletarjenje)	0	0,00	40	66,67	6	10,00	0	0,00	14	23,33	60	100,00

Medtem ko se dela v kmečkem gospodinjstvu izrazito delijo na ženska in moška, pa se opravila na kmetiji razvrščajo v tri skupine: v ženska, moška in skupinska. V največjem delu gospodinjstev opravljajo ženske naslednja dela: obdelujejo zelenjavni vrt (75,00 %), skrbijo za perutnino (65,00 %), krmijo prašiče (61,67 %), molzejo krave (60,00 %) ter čistijo svinjak (43,33 %). Moški opravljajo predvsem dela, ki so povezana s stroji tako na polju kot na travniku: poljska opravila s stroji (98,33 %), košnja trave s stroji (80,00 %), sušenje mrve s stroji (80,00 %). Pogosto področje dela moških je tudi ročna košnja (70,00 %), pridelava vina in žganih pijač (66,67 %), oskrba sadovnjakov (60,00 %), čišenje hleva (41,67 %) in

krmljenje živine (36,67 %). Kmetijske dejavnosti, pri katerih si moški in ženske delo najpogosteje delijo, so opravila na polju, travniku, sadovnjaku, vinogradu, kjer je potrebno veliko ročnega dela: pobiranje sadja (66,67 %), ročno sušenje mrve (61,67 %), ročna poljska opravila (58,33 %) spravilo mrve s travnikov (51,67 %), dela v vinogradu (50,00 %) ter zmetavanje sena (48,33 %). Kmetije se najete pomoči v 5 % poslužujejo le pri siliranju mrve, koruze oziroma sena.

4.11. Oseba, ki običajno odloča o posameznih nakupih

Tabela 4.14. Odločanje o nakupu

Odločanje o nakupu	ženske		moški		moški in ženske		se ne odloča		SKUPAJ	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
kmetijskih zemljišč	2	3,33	25	41,67	17	28,33	16	26,67	60	100,00
živine	3	5,00	29	48,33	16	26,67	12	20,00	60	100,00
semen, sadik	15	25,00	26	43,33	19	31,67	0	0,00	60	100,00
rudninskih gnojil	2	3,33	39	65,00	13	21,67	6	10,00	60	100,00
sredstev za varstvo rastlin	2	3,33	40	66,67	14	23,33	4	6,67	60	100,00
kmetijskih strojev	0	0,00	42	70,00	14	23,33	4	6,67	60	100,00
gradnji, adaptaciji gospodarskih poslopij	0	0,00	31	51,67	24	40,00	5	8,33	60	100,00

Kljub temu da ženske s svojim delom precej prispevajo h kmetijski produkciji, pa imajo zelo malo besede pri odločanju o investicijah na kmetijo. Še največ besede imajo pri odločanju o nakupu semen oziroma sadik (25 %). V največjem številu kmečkih gospodarstev o nakupih odloča moški svet. Le-ta najpogosteje odloča o nakupu kmetijskih strojev (70,00 %), sredstev za varstvo rastlin (66,67 %), rudninskih gnojil (65,00 %) ter gradnji oziroma adaptaciji gospodarskih poslopij (51,67 %).

4.12. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru gospodinjstva

Tabela 4.15. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru gospodinjstva

Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru gospodinjstva	n	%
zelo zadovoljna	6	10,00
zadovoljna	26	43,33
niti zadovoljna niti nezadovoljna	21	35,00
nezadovoljna	7	11,67
zelo nezadovoljna	0	0,00
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.10. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru gospodinjstva

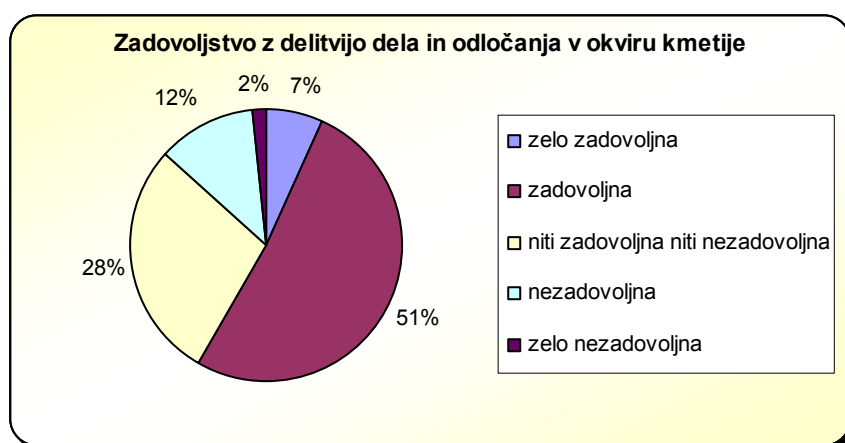
Večina kmetic (53,33 %) je z obstoječo delitvijo dela v okviru gospodinjstva zadovoljnih oziroma zelo zadovoljnih, 35 % kmetic ni niti zadovoljnih niti nezadovoljnih, 11,67 % kmetic pa je nezadovoljnih.

4.13. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru kmetije

Tabela 4.16. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru kmetije

Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru kmetije	n	%
zelo zadovoljna	4	6,67
zadovoljna	31	51,67
niti zadovoljna niti nezadovoljna	17	28,33
nezadovoljna	7	11,67
zelo nezadovoljna	1	1,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.11. Zadovoljstvo z delitvijo dela in odločanja v okviru kmetije

Iz tabele in grafa je razvidno, da je 58,34 % kmetic z delitvijo dela v okviru kmetije zadovoljnih oziroma zelo zadovoljnih, 28,33 % kmetic niti zadovoljnih niti nezadovoljnih, 13,34 % kmetic pa je nezadovoljnih oziroma zelo nezadovoljnih.

Večina kmetic je z obstoječo delitvijo dela in svojo (iz)vklučenostjo iz odločanja v okviru kmečkega gospodinjstva in kmetije zadovoljna oziroma zelo zadovoljna. Majda Černič Istenič (Černič Istenič 2002: 8) ugotavlja, da je ta njihova prostovoljna »podrejenost« le navidezna in jo je moč razumeti kot del strategije preživetja v kmečkih družinah. Kot članice teh skupnosti, ki so po svoji organizaciji življenja in dela ter predpisanih položajih v njih še precej tradicionalne, so močno emocionalno navezane in zaradi tega do njih tudi močno lojalne. Zato odnosov v gospodinjstvu ne izpostavljajo kot problematične, čeprav so z vidika ideologije enakopravnosti med spoloma zanje krivični.

4.14. Povprečno trajanje delovnika v urah

Tabela 4.17. Trajanje delovnika pozimi

Število ur	n	%
do 5 ur	2	3,33
6-7 ur	6	10,00
8-9 ur	14	23,33
10-11 ur	17	28,33
12-13 ur	15	25,00
14 ur	6	10,00
SKUPAJ	60	100,00

Tabela 4.18. Trajanje delovnika poleti

Število ur	n	%
do 5 ur	0	0,00
6-7 ur	2	3,33
8-9 ur	4	6,67
10-11 ur	9	15,00
12-13 ur	17	28,33
14-15 ur	15	25,00
16-17 ur	13	21,67
SKUPAJ	60	100,00

Čeprav gre le za grobo oceno časa, ki ga kmetice porabijo za vsa delovna opravila, vidimo, da je količina časa, ki ga kmetice porabijo za vsa delovna opravila pozimi bistveno manjša kot poleti. 36,66 % kmetic porabi pozimi za vsa delovna opravila do 9 ur dnevno, nadaljnjih 28,33 % do 11 ur dnevno. Še vedno pa je več kot tretjina takšnih (35,00 %), ki tudi v zimskem času porabijo za vsa delovna opravila 12 do 14 ur dnevno. V povprečju kmetice porabijo pozimi za vsa delovna opravila 10 ur in 13 minut.

Povprečni čas, porabljen za vsa delovna opravila poleti, znaša 13 ur in 2 minuti, kar je skoraj za 3 ure več kot pozimi. Poleti porabi za delovna opravila do 9 ur le 10 % kmetic, od 10 do 11 ur pa nadaljnjih 15 %. Več kot polovica kmetic (53,33 %) dela poleti 12 do 15 ur dnevno, 21,67 % pa kar do 17 ur dnevno.

4.15. Povprečno trajanje delovnika moža oz. partnerja anketiranke v urah

Tabela 4.19. Trajanje delovnika moža pozimi

Število ur	n	%
do 5 ur	1	1,92
6-7 ur	4	7,69
8-9 ur	7	13,46
10-11 ur	20	38,46
12-13 ur	13	25,00
14 ur	7	13,46
SKUPAJ	52	100,00

Tabela 4.20. Trajanje delovnika moža poleti

Število ur	n	%
do 5 ur	0	0,00
6-7 ur	1	1,92
8-9 ur	4	7,69
10-11 ur	3	5,77
12-13 ur	17	32,69
14-15 ur	13	25,00
16-17 ur	14	26,92
SKUPAJ	52	100,00

23,07 % mož oziroma partnerjev kmetic pozimi za vsa delovna opravila porabi do 9 ur, nadaljnjih 38,46 % pa do 11 ur dnevno. 38,46 % mož oz partnerjev kmetic dela pozimi od 12 do 14 ur dnevno. V povprečju možje oziroma partnerji kmetic za vsa delovna opravila pozimi porabijo 10 ur in 37 minut, torej 24 minut več kot kmetice.

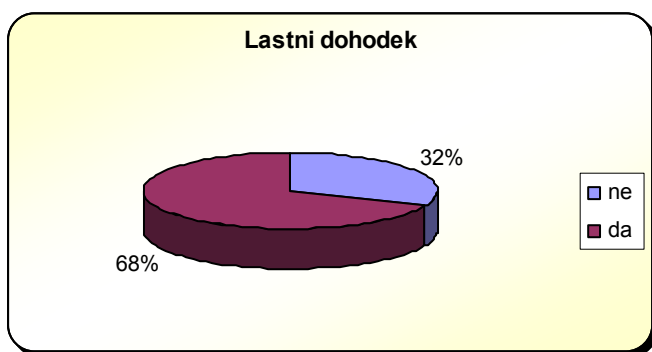
Poleti porabi za delovna opravila do 11 ur le 15,38 % mož oziroma partnerjev kmetic. 32,69 % mož oziroma partnerjev kmetic porabi 12 do 13 ur dnevno, več kot polovica (51,92 %) pa od 14 do 17 ur dnevno. Povprečen delovni dan moža oziroma partnerja kmetice poleti traja 13 ur in 31 minut, torej 29 minut več kot kmetice. Pri tem velja omeniti, da je kmetovanje dejavnost, ki terja svojevrsten ritem dnevnega, tedenskega, mesečnega in sezonskega dela, saj je določena opravila potrebno izvesti v določenih časovnih presledkih oziroma ob določenem času. Na kmetijah, ki se ukvarjajo z živinorejo, so vezani na vsakodnevno delo v hlevu. Na kmetijah, ki se ukvarjajo z vinogradništvom, poljedelstvom so v različnih letnih časih izpostavljeni velikemu nesorazmerju dela, saj obdobju velike preobremenjenosti sledi obdobje delovnega zatišja.

4.16. Lastni dohodek

Tabela 4.21. Lastni dohodek

Lastni dohodek	n	%
ne	19	31,67
da	41	68,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.12. Lastni dohodek

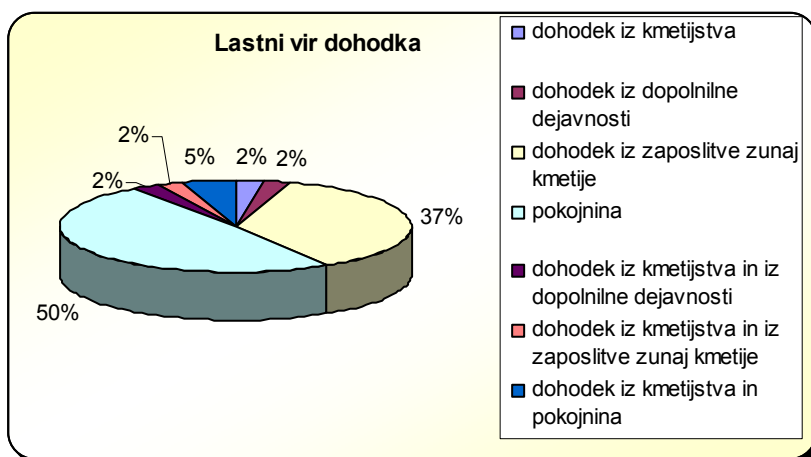
Iz tabele in grafa je razvidno, da ima 68 % kmetov svoj lastni dohodek, 32 % kmetov pa nima svojega lastnega dohodka.

4.17. Vir lastnega dohodka

Tabela 4.22. Vir lastnega dohodka

Lastni vir dohodka	n	%
dohodek iz kmetijstva	1	2,44
dohodek iz dopolnilne dejavnosti	1	2,44
dohodek iz zaposlitve zunaj kmetije	15	36,59
pokojnina	20	48,78
dohodek iz kmetijstva in iz dopolnilne dejavnosti	1	2,44
dohodek iz kmetijstva in iz zaposlitve zunaj kmetije	1	2,44
dohodek iz kmetijstva in pokojnina	2	4,88
SKUPAJ	41	100,00

Graf 4.13. Vir lastnega dohodka

Med kmeticami, ki so odgovorile, da imajo svoj lastni vir dohodka, ima 90,24 % kmetic en vir dohodka, od tega ima 48,78 % kmetic pokojnino, 36,59 % dohodek iz zaposlitve zunaj kmetije, 2,44 % pa dohodek iz kmetijstva oziroma dohodek iz dopolnilne dejavnosti. 9,76 % kmetic ima dva vira dohodka, od tega ima ena kmetica dohodek iz kmetijstva in iz dopolnilne dejavnosti, ena kmetica dohodek iz kmetijstva in iz zaposlitve zunaj kmetije ter dve kmetici dohodek iz kmetijstva in pokojnino.

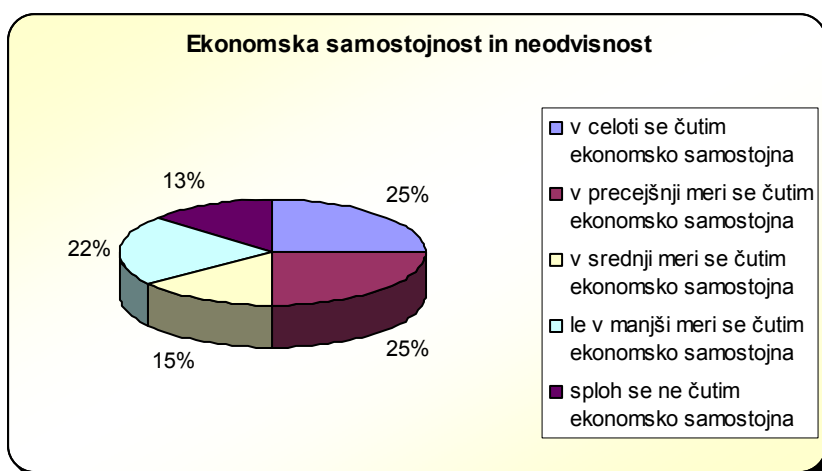
Med tistimi kmeticami, ki imajo svoj lastni dohodek, ima dohodek iz kmetijstva ali/in dohodek iz dopolnilne dejavnosti le 14,63 % kmetic. 7,32 % kmetic ima izključno dohodek iz kmetijstva ali/in dopolnilne dejavnosti, 7,32 % kmetic pa poleg dohodka iz kmetijstva prejema še drugi vir dohodka, bodisi dohodek iz zaposlitve zunaj kmetije bodisi pokojnino. Če upoštevamo vseh 60 anketiranih kmetic, torej tudi tiste kmetice, ki nimajo svojega lastnega vira dohodka, vidimo, da ima dohodek iz kmetijstva ali/in dopolnilne dejavnosti le 10 % anketiranih kmetic. Ti podatki kažejo na to, da kmetice, kljub temu da sodelujejo pri delu na kmetiji, le redko prejema dohodek iz kmetijstva oziroma dohodek iz dopolnilne dejavnosti. Poleg tega pa visok delež kmetic, ki prejema dohodek iz zaposlitve zunaj kmetije, kaže, da so si nekatere kmetice oziroma kmetije zaradi svoje majhnosti in nizke donosnosti prisiljene poiskati zaposlitev izven kmetije. Razlogi za to, da je veliko žena zaposlenih izven kmetije, pa so lahko poleg ekonomskih tudi socialni. Osebni dohodek, ki ga prejme žena vsak mesec, zanjo ni samo finančna in ekonomska neodvisnost, ampak tudi majhen korak k enakopravnosti, ker o tem denarju odloča sama. Na drugi strani pa velja omeniti kmetice, ki zaposlitev izven kmetije pustijo zaradi nezmožnosti usklajevanja materinstva, dela na kmetiji in dela v službi. Ena izmed anketiranih kmetic je poleg odgovora zapisala: »Imam srednjo izobrazbo. Bila sem zaposlena, doma pa sem ostala zaradi otrok, ostarelega tasta, kmetje in gospodinjskih del. Sem človek, ki potrebuje svobodo, prav položaj gospodinje, ki nima svojega dohodka, pa me utesnjuje. Ne morem enakopravno odločati o stvareh, o katerih bi rada.«

4.18. Ocena lastne ekonomske samostojnosti in neodvisnosti

Tabela 4.23. Ekonomska samostojnost in neodvisnost

Ekonomska samostojnost in neodvisnost	n	%
v celoti se čutim ekonomsko samostojna	15	25,00
v precejšnji meri se čutim ekonomsko samostojna	15	25,00
v srednji meri se čutim ekonomsko samostojna	9	15,00
le v manjši meri se čutim ekonomsko samostojna	13	21,67
sploh se ne čutim ekonomsko samostojna	8	13,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.14. Ekonomska samostojnost in neodvisnost

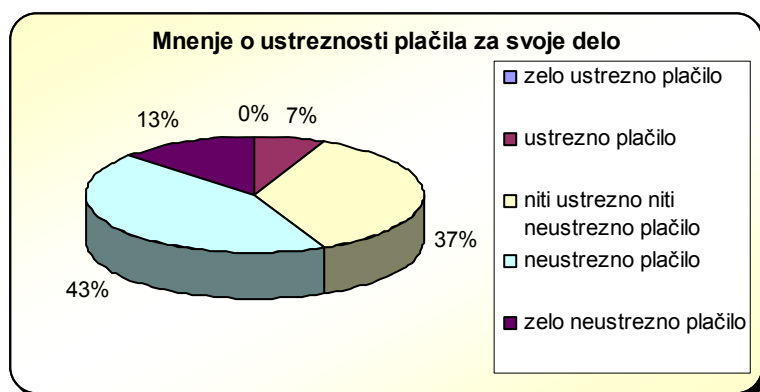
Polovica kmetov (50,00 %) se v celoti oziroma v precejšnji meri čuti ekonomsko samostojnih in neodvisnih, 15,00 % v srednji meri, 35,00 % kmetov pa le v manjši meri oziroma se sploh ne počuti ekonomsko samostojnih in neodvisnih.

4.19. Mnenje o ustreznosti plačila za delo na kmetiji

Tabela 4.24. Mnenje o ustreznosti plačila za svoje delo

Mnenje o ustreznosti plačila za svoje delo	n	%
zelo ustrezno plačilo	0	0,00
ustrezno plačilo	4	6,67
ni ustrezno niti neustrezno plačilo	22	36,67
neustrezno plačilo	26	43,33
zelo neustrezno plačilo	8	13,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.15. Mnenje o ustreznosti plačila za svoje delo

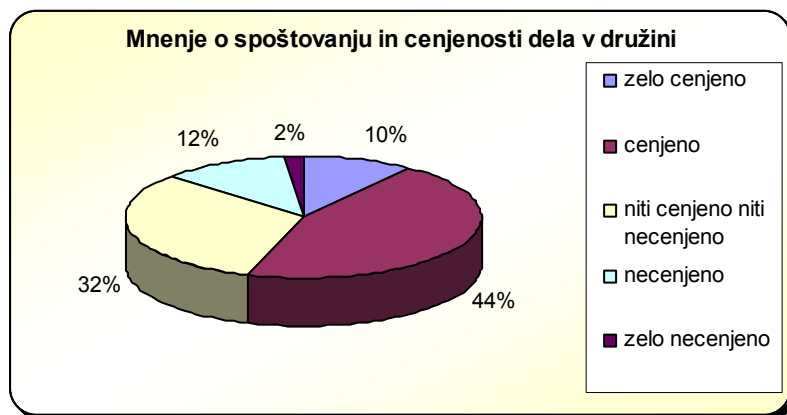
Le 6,67 % kmetic meni, da za svoje delo na kmetiji prejme ustrezno plačilo. Več kot tretjina kmetic (36,67 %) meni, da za svoje delo na kmetiji ne prejema niti ustreznega niti neustreznega plačila, kar 56,66 % kmetic pa je mnenja, da za svoje delo prejme neustrezno ali zelo neustrezno plačilo.

4.20. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela kmetic s strani družine

Tabela 4.25. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela v družini

Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela v družini	n	%
zelo cenjeno	6	10,00
cenjeno	27	45,00
niti cenjeno niti necenjeno	19	31,67
necenjeno	7	11,67
zelo necenjeno	1	1,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.16. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela v družini

Več kot polovica (55,00 %) kmetic meni, da njena družina ceni oziroma zelo ceni njeno delo na kmetiji, 31,67 % da niti ceni niti ne ceni, 13,34 % pa jih je mnenja, da je njihovo delo s strani njene družine necenjeno oziroma zelo necenjeno.

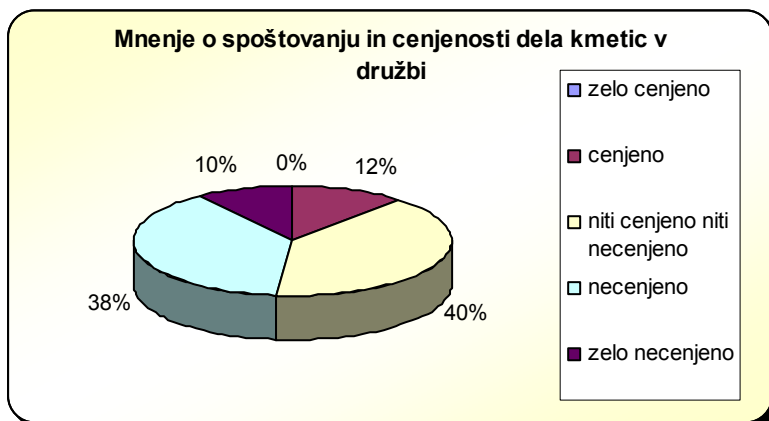
Ena izmed anketiranih kmetic je zraven odgovora napisala: »Moje delo je cenjeno samo od moža. Drugi družinski člani mojega dela ne cenijo, še posebej ne tast, saj po njegovem mnenju moje delo ne prinaša zaslužka.« Ta izjava kaže na to, da delo kmečkih žensk ni ekonomsko ovrednoteno in zaradi tega tudi manj cenjeno. Kmetica (gospodinja) sama ne proizvaja blaga, ki bi imelo neposredno ekonomsko vrednost, ampak ima namestniško funkcijo, saj s tem, ko dela za druge, le-tem omogoča ukvarjanje s produktivno ekonomsko dejavnostjo.

4.21. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela kmetic v družbi

Tabela 4.26. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela kmetic v družbi

Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela kmetic v družbi	n	%
zelo cenjeno	0	0,00
cenjeno	7	11,67
niti cenjeno niti necenjeno	24	40,00
necenjeno	23	38,33
zelo necenjeno	6	10,00
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.17. Mnenje o spoštovanju in cenjenosti dela kmetic v družbi

Le 11,67 % kmetov je mnenja, da je njeno delo v naši družbi cenjeno, 40 % jih je mnenja, da ni niti cenjeno niti necenjeno, skoraj polovica (48,88 %) pa jih meni, da je njeno delo v družbi necenjeno oziroma zelo necenjeno.

Če primerjamo mnenje kmetov o spoštovanju in cenjenosti njihovega dela v družini in v družbi, vidimo, da 43,33 % kmetov meni, da je njihovo delo bolj cenjeno s strani njihovih družinskih članov kot s strani družbe, v kateri živijo.

4.22. Razpolaganje gospodinjstva s tehničnimi napravami

Tabela 4.27. Razpolaganje s tehničnimi napravami

Tehnične naprave v gospodinjstvu	DA		NE		SKUPAJ	
	n	%	n	%	n	%
pralni stroj	60	100,00	0	0,00	60	100,00
sušilni stroj	12	20,00	48	80,00	60	100,00
hladilnik	60	100,00	0	0,00	60	100,00
zamrzovalna skrinja/omara	60	100,00	0	0,00	60	100,00
pomivalni stroj	42	70,00	18	30,00	60	100,00
mikrovalovna pečica	23	38,33	37	61,67	60	100,00
cvrtnik (friteza)	27	45,00	33	55,00	60	100,00
multipraktik	51	85,00	9	15,00	60	100,00
aparat za pripravo kruha	5	8,33	55	91,67	60	100,00
kavni avtomat	8	13,33	52	86,67	60	100,00
sokovnik	20	33,33	40	66,67	60	100,00
rezalnik	45	75,00	15	25,00	60	100,00
likalnik	60	100,00	0	0,00	60	100,00
sesalnik	60	100,00	0	0,00	60	100,00
telefon (stacionarni, mobilni)	60	100,00	0	0,00	60	100,00
tv sprejemnik	60	100,00	0	0,00	60	100,00
video napravo za tv (DVD predvajalnik)	35	58,33	25	41,67	60	100,00
satelitski sprejemnik	14	23,33	46	76,67	60	100,00
osebni računalnik	38	63,33	22	36,67	60	100,00
priključek za internet	34	56,67	26	43,33	60	100,00

Vsa gospodinjstva razpolagajo s pralnim strojem, hladilnikom, zamrzovalno skrinjo ali omaro, likalnikom, sesalnikom, telefonom in tv sprejemnikom. Več kot polovica gospodinjstev poleg omenjenih tehničnih naprav razpolaga še z multipraktikom (85,00 %), rezalnikom (75,00 %), pomivalnim strojem (70,00 %), osebnim računalnikom (63,33 %) ter

priključkom za internet (56,67 %). Najmanj pogosto gospodinjstva razpolagajo s satelitskim sprejemnikom (23,33 %), sušilnim strojem (20,00 %), kavnim avtomatom (13,33 %) ter aparatom za pripravo kruha (8,33 %), saj so te tehnične naprave prisotne v manj kot četrtini gospodinjstev. Če podrobneje pogledamo vidimo, da gospodinjstva najpogosteje razpolagajo z napravami, ki olajšujejo življenje (pralni stroj, likalnik, sesalnik), v manjši meri pa z napravami, ki predstavljajo luksuz (satelitski sprejemnik, kavni avtomat).

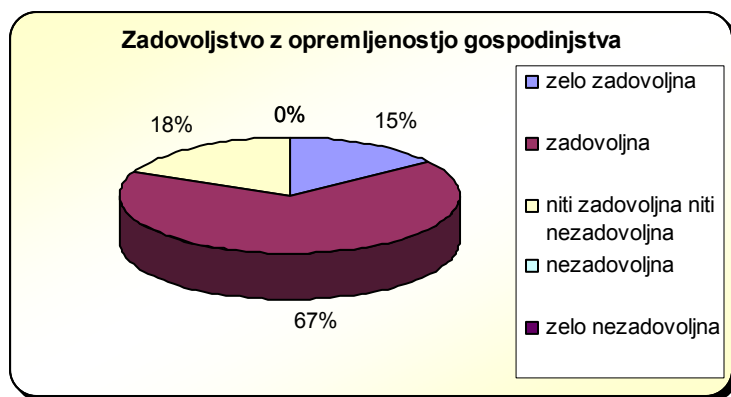
Glede na to, da skoraj dve tretjini (63,33%) gospodinjstev razpolaga z osebnim računalnikom in priključkom za internet, bi bilo zanimivo vedeti, koliko kmetič osebni računalnik in internet tudi dejansko uporablja ter ali z omenjenima tehničnima napravama razpolagajo zgolj gospodinjstva s šolajočimi se otroki. Zanimivo bi bilo vedeti tudi, ali so gospodinjstva, v katerih živijo mlajše osebe, bolj opremljena s tehničnimi napravami kot gospodinjstva, v katerih živijo starejše osebe, saj mladi hitreje vnašajo oziroma sprejemajo novosti kot starejši ljudje, ki se raje opirajo na tradicijo.

4.23. Zadovoljstvo z opremljenostjo gospodinjstva s tehničnimi napravami

Tabela 4.28. Zadovoljstvo z opremljenostjo gospodinjstva s tehničnimi napravami

Zadovoljstvo z opremljenostjo gospodinjstva s tehničnimi napravami	n	%
zelo zadovoljna	9	15,00
zadovoljna	40	66,67
niti zadovoljna niti nezadovoljna	11	18,33
nezadovoljna	0	0,00
zelo nezadovoljna	0	0,00
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.18. Zadovoljstvo z opremljenostjo gospodinjstva s tehničnimi napravami

Kmetice so z opremljenostjo gospodinjstva s tehničnimi napravami precej zadovoljne, saj je zelo zadovoljnih in zadovoljnih 81,67 % kmetic. 18,33 % kmetic ni niti zadovoljnih niti nezadovoljnih, nobena kmetica pa ni nezadovoljna ali zelo nezadovoljna.

4.24. Razpolaganje s kmetijskimi stroji

Tabela 4.29. Razpolaganje s kmetijskimi stroji

Kmetijski stroji	DA, je v naši lasti		DA, imamo ga v solastništvu z drugimi		NE		SKUPAJ	
	n	%	n	%	n	%	n	%
traktor	60	100,00	0	0,00	0	0,00	60	100,00
plug	55	91,67	1	1,67	4	6,67	60	100,00
brana	43	71,67	2	3,33	15	25,00	60	100,00
trosilnik mineralnih gnojil	17	28,33	5	8,33	38	63,33	60	100,00
trosilnik hlevskega gnoja	18	30,00	4	6,67	38	63,33	60	100,00
cisterna za gnojevko	12	20,00	1	1,67	47	78,33	60	100,00
traktorski sejalec	12	20,00	4	6,67	44	73,33	60	100,00
traktorski sadilec	10	16,67	1	1,67	49	81,67	60	100,00
kombajn za žita/koruzo	2	3,33	2	3,33	56	93,33	60	100,00
kombajn za krompir	0	0,00	0	0,00	60	100,00	60	100,00
traktorska kosilnica	37	61,67	0	0,00	23	38,33	60	100,00
obračalec	37	61,67	0	0,00	23	38,33	60	100,00
zgrabljalec	36	60,00	0	0,00	24	40,00	60	100,00
nakladalica za seno	40	66,67	0	0,00	20	33,33	60	100,00
balirka	9	15,00	0	0,00	51	85,00	60	100,00
ovijalka	5	8,33	0	0,00	55	91,67	60	100,00
traktorska prikolica	60	100,00	0	0,00	0	0,00	60	100,00
molzni stroj	21	35,00	0	0,00	39	65,00	60	100,00
mlekovod	5	8,33	0	0,00	55	91,67	60	100,00
vitel	28	46,67	1	1,67	31	51,67	60	100,00
motorna žaga	59	98,33	0	0,00	1	1,67	60	100,00
cepilec drv	24	40,00	0	0,00	36	60,00	60	100,00

Vse kmetije razpolagajo s traktorjem in traktorsko prikolico, več kot polovica kmetij pa še z motorno žago (98,33 %), plugom (91,67 %), brano (71,67 %), nakladalko za seno (66,67 %), obračalnikom (61,67 %) ter zgrabljalnikom (60,00 %). Kmetijski stroji, ki so prisotni na petini kmetij ali manj, so cisterna za gnojevko (20,00 %), traktorski sejalec (20,00 %),

traktorski sadilnik (16,67 %), balirka (15,00 %), ovijalka (8,33 %), mlekovod (8,33 %), kombajn za žita/koruzo (3,33 %) ter kombajn za krompir (0,00 %). V solastništvu z drugimi imajo kmetije le malo kmetijskih strojev. 8,33 % kmetij ima v solastništvu z drugimi trosilnik mineralnih gnojil, 6,67 % trosilnik hlevskega gnoja in traktorski sejalec, 3,33 % brano in kombajn za žita/koruzo ter 1,67 % cisterno za gnojevko, traktorski sadilnik ter vitel.

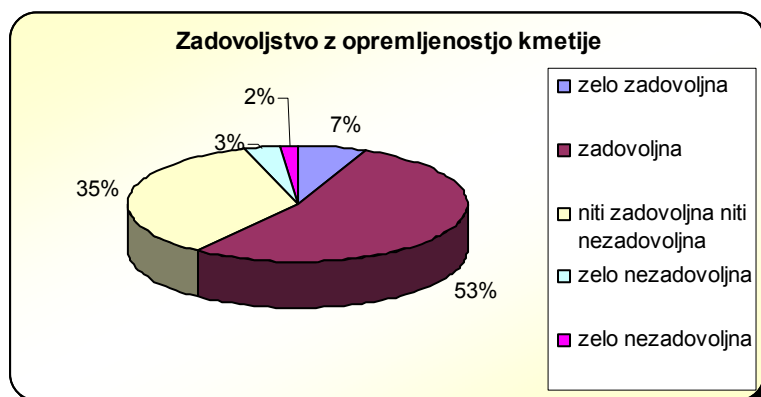
Ker se kmetije ukvarjajo z različnimi oblikami kmetijstva (živinorejo, poljedelstvom, vinogradništvom, sadjarstvom, gozdarstvom) je kvaliteto opremljenosti kmetij s kmetijskimi stroji težko primerjati, saj niso vsi kmetijski stroji enako pomembni za določeno obliko kmetijstva. Na primer na tistih kmetijah, ki se ne ukvarjajo s prirajo mleka, ne potrebujejo molznega stroja in mlekovoda, z razliko od tistih kmetij, ki se z mlečno proizvodnjo ukvarjajo intenzivno.

4.25. Zadovoljstvo z opremljenostjo kmetije s kmetijskimi stroji

Tabela 4.30. Zadovoljstvo z opremljenostjo kmetije s kmetijskimi stroji

Zadovoljstvo z opremljenostjo kmetije s kmetijskimi stroji	n	%
zelo zadovoljna	4	6,67
zadovoljna	32	53,33
ni zadovoljna ni nezadovoljna	21	35,00
nezadovoljna	2	3,33
zelo nezadovoljna	1	1,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.19. Zadovoljstvo z opremljenostjo kmetije s kmetijskimi stroji

60,00 % kmetov je z opremljenostjo njihovih kmetij s kmetijskimi stroji zelo zadovoljnih ali zadovoljnih, 35 % kmetov niti zadovoljnih niti nezadovoljnih, 5,00 % kmetov pa nezadovoljnih ali zelo nezadovoljnih.

Če primerjamo zadovoljstvo kmetov z opremljenostjo njihovih gospodinjstev s tehničnimi napravami in zadovoljstvo kmetov z opremljenostjo njihovih kmetij s kmetijskimi stroji vidimo, da je 21,67 % več kmetov bolj zadovoljnih z opremljenostjo njihovih gospodinjstev s tehničnimi aparati. Nobena kmetica ni odgovorila, da je nezadovoljna ali nezadovoljna z opremljenostjo gospodinjstva, medtem ko je z opremljenostjo kmetije nezadovoljnih oziroma zelo nezadovoljnih 5 % kmetov. Razloge za to lahko iščemo v višji ceni kmetijskih strojev, saj so lahko le-ti nekajkrat dražji od gospodinjskih naprav.

4.26. Prosti čas

Tabela 4.31. Število ur prostega časa pozimi

Število ur prostega časa pozimi	n	%
0	0	0,00
1	0	0,00
2	18	30,00
3	16	26,67
4	13	21,67
5	10	16,67
6	3	5,00
SKUPAJ	60	100,00

Tabela 4.32. Število ur prostega časa poleti

Število ur prostega časa poleti	n	%
0	13	21,67
1	17	28,33
2	15	25,00
3	9	15,00
4	6	10,00
5	0	0,00
6	0	0,00
SKUPAJ	60	100,00

Čeprav gre le za grobo oceno prostega časa, vidimo, da imajo kmetice pozimi več prostega časa kot poleti. Nobena kmetica ni odgovorila, da pozimi nima prostega časa. Več kot polovica kmetic (56,67 %) ima povprečno od 2 do 3 ure prostega časa na dan, 21,67 % 4 ure, 16,67 % 5 ur ter 5,00 % 6 ur na dan. V povprečju ima kmetica pozimi 3 ure in 24 minut prostega časa.

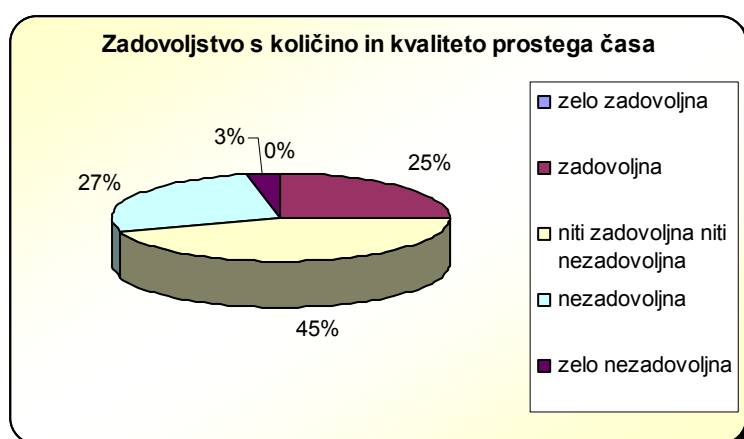
Poleti ima kmetica v povprečju le 1 uro in 38 minut prostega časa, torej skoraj 2 uri manj kot pozimi. Več kot petina kmetic (21,67 %) je odgovorila, da poleti nima prostega časa, 28,33 % kmetic ima poleti 1 uro prostega časa, 25,00 % 2 uri, 15,00 % 3 ure ter 10,00 % 4 ure prostega časa.

4.27. Zadovoljstvo s količino in kvaliteto preživljanja prostega časa

Tabela 4.33. Zadovoljstvo s količino in kvaliteto preživljanja prostega časa

Zadovoljstvo s količino in kvaliteto preživljanja prostega časa	n	%
zelo zadovoljna	0	0,00
zadovoljna	15	25,00
niti zadovoljna niti nezadovoljna	27	45,00
nezadovoljna	16	26,67
zelo nezadovoljna	2	3,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.20. Zadovoljstvo s količino in kvaliteto preživljanja prostega časa

Četrtnina kmetic je s količino in kvaliteto prostega časa, ki ga ima na razpolago zadovoljna, 45,00 % kmetic ni niti zadovoljnih niti nezadovoljnih, 30 % kmetic pa je nezadovoljnih oziroma zelo nezadovoljnih.

4.28. Aktivnosti v prostem času in pogostost

Tabela 4.34. Prostočasne aktivnosti

Prostočasna aktivnost	pogosto		včasih		nikoli		SKUPAJ	
	n	%	n	%	n	%	n	%
pogovarjanje s sosedi	25	41,67	35	58,33	0	0,00	60	100,00
gledanje tv	33	55,00	27	45,00	0	0,00	60	100,00
poslušanje radia	38	63,33	22	36,67	0	0,00	60	100,00
branje časopisov, revij	20	33,33	36	60,00	4	6,67	60	100,00
branje knjig	12	20,00	31	51,67	17	28,33	60	100,00
udeleževanje verskih obredov	31	51,67	25	41,67	4	6,67	60	100,00
obiskovanje sorodnikov, prijateljev	15	25,00	45	75,00	0	0,00	60	100,00
hoja na sprehode	9	15,00	33	55,00	18	30,00	60	100,00
zahajanje na veselice	3	5,00	38	63,33	19	31,67	60	100,00
zahajanje v gostinske lokale	0	0,00	14	23,33	46	76,67	60	100,00
hoja na izlete, v planine	7	11,67	40	66,67	13	21,67	60	100,00
hoja na letni dopust	4	6,67	24	40,00	32	53,33	60	100,00
zahajanje v kino, gledališče	0	0,00	11	18,33	49	81,67	60	100,00
obiskovanje športnih prireditev	0	0,00	3	5,00	57	95,00	60	100,00
hoja k frizerju	8	13,33	52	86,67	0	0,00	60	100,00
hoja h kozmetičarki	0	0,00	4	6,67	56	93,33	60	100,00
dodatno izobraževanje na tečajih, seminarjih	5	8,33	22	36,67	33	55,00	60	100,00
igranje družabnih iger s člani družine	6	10,00	30	50,00	24	40,00	60	100,00
ukvarjanje z ročnimi deli	11	18,33	31	51,67	18	30,00	60	100,00
igranje inštrumenta, slikanje, pisanje proze, pesmi	2	3,33	8	13,33	50	83,33	60	100,00

Kmetice najpogosteje poslušajo radio (63,33 %), gledajo televizijo (55,00 %), se udeležujejo verskih obredov (51,67 %) se pogovarjajo s sosedi (41,67 %) ter berejo časopise, revije (33,33 %). Več kot polovica kmetic nikoli ne obiskuje športnih prireditev (95,00 %), hodi h kozmetičarki (93,33 %), igra instrument, slika, piše prozo, pesmi (83,33 %), zahaja v kino, gledališče (81,67 %), zahaja v gostinske lokale (76,67 %), se dodatno izobražuje na tečajih, seminarjih (55,00%) ter hodi na letni dopust (53,33 %).

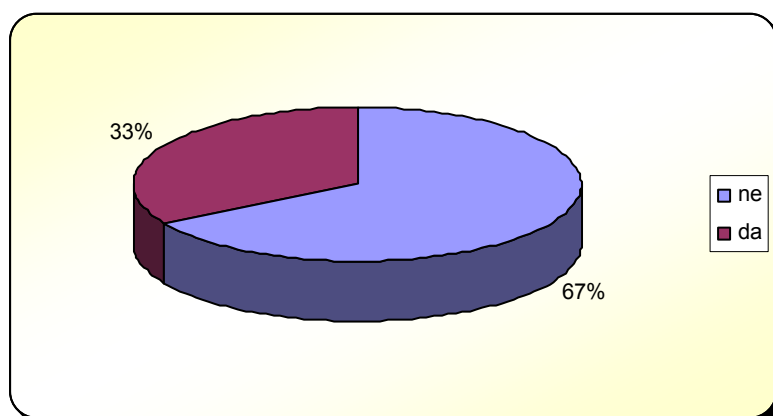
Dobljeni rezultati kažejo, da se kmetice manj pogosto ukvarjajo z dejavnostmi, ki se odvijajo zunaj kmečkega doma. Njihov prosti čas označujejo predvsem pasivne oblike preživljanje prostega časa in spremljanje množične kulture (poslušanje radia, gledanje televizije, branje časopisov in revij).

4.29. Članstvo v društvih

Tabela 4.35. Članstvo v društvih

Članstvo	n	%
ne	40	66,67
da	20	33,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.21. Članstvo v društvih

66,67 % kmetic je včlanjenih samo v Društvo kmečkih žena Zgornje Vipavske, 33,33 % kmetic pa je včlanjenih še v druga društva.

14 kmetic je poleg članstva v Društvu kmečkih žena Zgornje Vipavske včlanjenih še v eno društvo:

- Karitas: 4 kmetice,
- planinsko društvo: 4 kmetice,
- čebelarско društvo: 1 kmetica,
- dramsko skupino: 1 kmetica,
- pevski zbor: 1 kmetica.

5 kmetič je včlanjenih še v dve društvi:

- društvo upokojencev in zveza borcev: 2 kmetici,
- društvo upokojencev in planinsko društvo: 1 kmetica,
- Karitas in združenje slovenskih klekljarič: 1 kmetica,
- pevski zbor in dramsko skupino: 1 kmetica.

Ena kmetica pa je poleg članstva v Društvu kmečkih žena Zgornje Vipavske članica še treh društev: Karitasa, planinskega društva in turističnega društva.

Rezultati kažejo, da je najmočnejša vez kmečkih žensk z »zunanjim« svetom prav sodelovanje v društvu kmečkih žena, saj se v druga društva vključujejo le redko.

4.30. Aktivno sodelovanje v Društvu kmečkih žena Zgornje Vipavske in/ali v drugih društvih

Tabela 4.36. Aktivno sodelovanje v društvu/ih

Aktivno sodelovanje	n	%
ne	38	63,33
da	22	36,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.22. Aktivno sodelovanje v društvu/ih

V Društvu kmečkih žena Zgornje Vipavske in/ali v drugih društvih, katerih članice so, aktivno sodeluje le 36,67 % kmečkih žensk, 63,33 % kmečkih žensk pa je v društvu/ih neaktivnih.

4.31. Članstvo v politični stranki

Tabela 4.37 Članstvo v političnih strankah

Članstvo	n	%
ne	55	91,67
da	5	8,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.23. Članstvo v političnih strankah

Politično so kmečke ženske neaktivne, saj je v politično stranko vključenih le 5 (8,33 %) kmetic. Dve kmetici sta članici Desusa, dve kmetici SLS in ena SD. Najpomembnejši vzroki njihovega političnega neudejstvovanja so lahko pomanjkanje prostega časa in preobremenjenost z delom, strah pred politiko, majhno zaupanje kmečkih žensk v obstoječe družbene institucije ter tradicionalni pogled na izrabo prostega časa. Čas je vredno porabiti za delo na kmetiji in v gospodinjstvu, za prijetne stvari in aktivnosti, s katerimi bi kmečke ženske zadovoljevale svoje intimne ali javne interese, pa je vedno škoda časa.

4.32. Ocena lastnega življenja v primerjavi z življenjem matere, stare matere in delavke

Tabela 4.38 Ocena lastnega življenja v primerjavi z življenjem matere, stare matere in delavke

Ocena lastnega življenja	mnogo slabše		slabše		enako		bolje		mnogo bolje		SKUPAJ	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
primerjava z materjo	0	0,00	1	1,67	3	5,00	42	70,00	14	23,33	60	100,00
primerjava s staro materjo	0	0,00	0	0,00	2	3,33	22	36,67	36	60,00	60	100,00
primerjava z delavko	4	6,67	25	41,67	23	38,33	8	13,33	0	0,00	60	100,00

Več kot 90 % kmetic je mnenja, da je njihovo življenje v primerjavi z življenjem njihove matere oziroma stare matere boljše oziroma mnogo boljše. Le ena kmetica meni, da je njeno življenje v primerjavi z življenjem njene matere slabše.

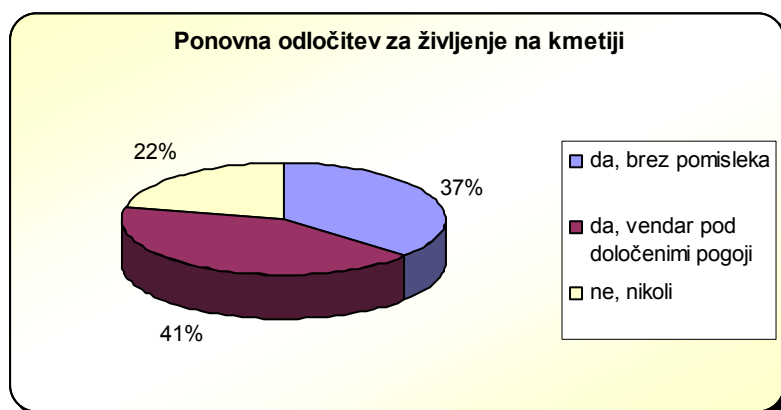
Drugačnega mnenja so kmetice, ko primerjajo svoje lastno življenje z življenjem delavke, saj jih skoraj polovica (48,34 %) meni, da je njihovo lastno življenje v primerjavi z življenjem delavke slabše oziroma mnogo slabše in le 13,33 %, da je boljše. 38,33 % kmetic pa je ocenilo, da je njihovo življenje enako kot življenje delavke.

4.33. Ponovna odločitev za življenje na kmetiji

Tabela 4.39 Ponovna odločitev za življenje na kmetiji

Ponovna odločitev za življenje na kmetiji	n	%
da, brez pomisleka	22	36,67
da, vendar pod določenimi pogoji	25	41,67
ne, nikoli	13	21,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.24. Ponovna odločitev za življenje na kmetiji

Kljub temu da se kmečke ženske v vsakdanjem življenju srečujejo s preobremenjenostjo, pomanjkanjem prostega časa in socialnih stikov, nevidnostjo v procesih odločanja itd., bi se za ponovno življenje na kmetiji brez pomisleka odločilo 36,67 % kmetic. 41,67 % kmetic bi se za ponovno življenje na kmetiji odločilo pod določenimi pogoji, petina (21,67 %) kmetic pa se za ponovno življenje na kmetiji ne bi nikoli več odločila.

4.34. Pogoji, pod katerimi bi se anketiranke ponovno odločile za življenje na kmetiji

Kmetice bi se za ponovno življenje na kmetiji odločile pod naslednjimi pogoji:

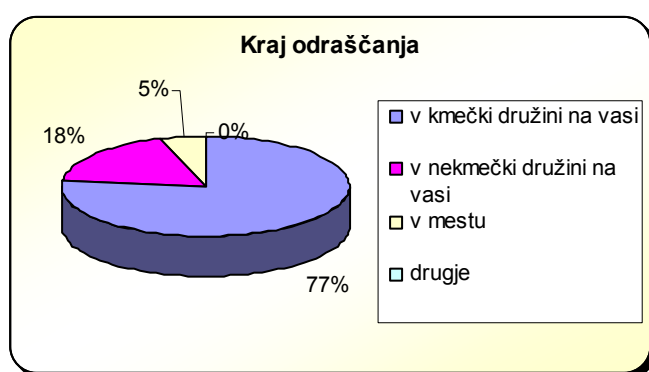
- višji in stalen dohodek, ki bi omogočal preživetje (5 kmetic),
- boljša kmetijska politika v državi (5 kmetic),
- več prostega časa zase, izlete, razvedrilo ter stvari, ki jih veselijo (4 kmetice),
- enakopravnost (enaki pogoji, pravice in delovnik) z delavkami (4 kmetice),
- višje cene kmetijskih pridelkov (3 kmetice),
- boljša socialna varnost (2 kmetici),
- ustrežnejša oziroma pravičnejša delitev dela (2 kmetici),
- večje spoštovanje in cenjenost dela (2 kmetici),
- krajši delovnik (1 kmetica),
- možnost dopusta (1 kmetica),
- možnost počitka v primeru bolezni (1 kmetica),
- večja rentabilnost kmetije (1 kmetica),
- lastništvo oziroma solastništvo kmetije (1 kmetica).

4.35. Kraj odraščanja

Tabela 4.40. Kraj odraščanja

Kraj odraščanja	n	%
v kmečki družini na vasi	46	76,67
v nekmečki družini na vasi	11	18,33
v mestu	3	5,00
drugje	0	0,00
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.25. Kraj odraščanja

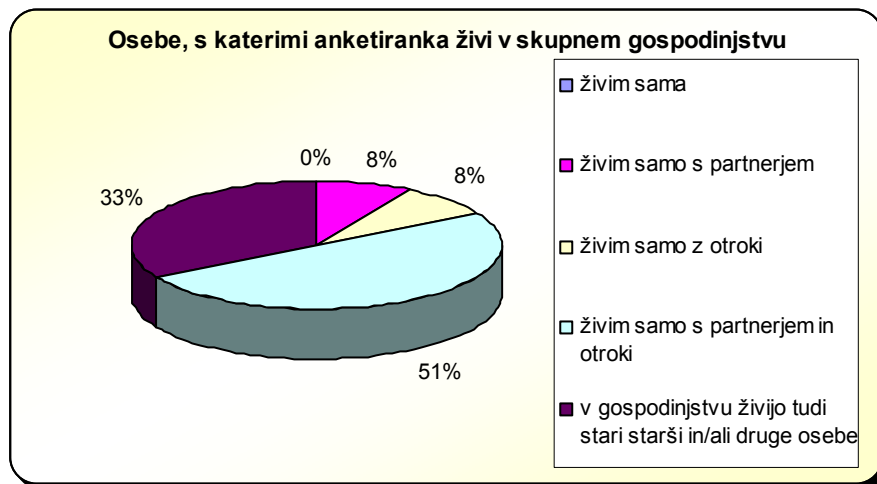
76,67 % kmetič je odraščalo v kmečki družini na vasi, 18,33 % v nekmečki družini na vasi in le 5 % v mestu. Vidimo torej, da so se za poroko oziroma življenje na kmetiji praviloma odločile le tiste kmetice, ki so same odraščale na kmetiji ali vsaj živele na podeželju in bile tako seznanjene z življenjem in delom na kmetiji ter prednostmi in slabostmi kmečkega življenja.

4.36. Osebe, s katerimi kmetica živi v skupnem gospodinjstvu

Tabela 4.41. Osebe, s katerimi kmetica živi v skupnem gospodinjstvu

Osebe, s katerimi kmetica živi v skupnem gospodinjstvu	n	%
živim sama	0	0,00
živim samo s partnerjem	5	8,33
živim samo z otroki	5	8,33
živim samo s partnerjem in otroki	30	50,00
v gospodinjstvu živijo tudi stari starši in/ali druge osebe	20	33,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.26. Osebe, s katerimi kmetica živi v skupnem gospodinjstvu

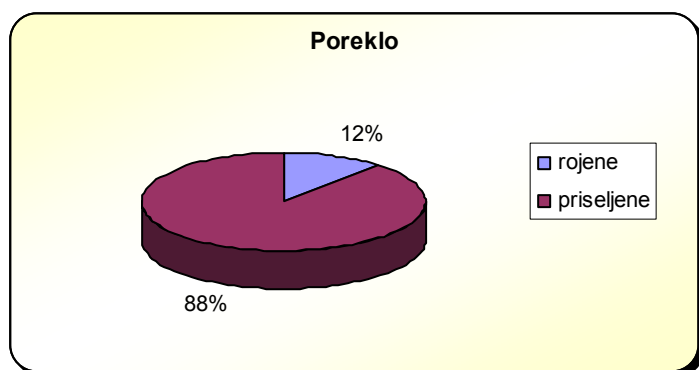
8,33 % kmetic živi v skupnem gospodinjstvu samo z možem oziroma partnerjem. Enak delež kmetic (8,33 %) živi v skupnem gospodinjstvu samo z otroki. 50 % kmetic živi v skupnem gospodinjstvu z možem oziroma partnerjem in otroki, v 33,33 % gospodinjstev pa živijo tudi stari starši in/ali druge osebe. Dobljeni rezultati kažejo, da največ (kar 50 %) kmetic živi nuklearni družini, ki jo sestavljata dve generaciji, in sicer generacija staršev in otrok. Tretjina kmetic pa še vedno živi v razširjeni družini, kjer člani nuklearne družine živijo z enim ali več sorodniki (starimi starši, tetami, strici in drugimi).

4.37. Poreklo

Tabela 4.42 Poreklo

Poreklo	n	%
rojene	7	11,67
priseljene	53	88,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.27. Poreklo

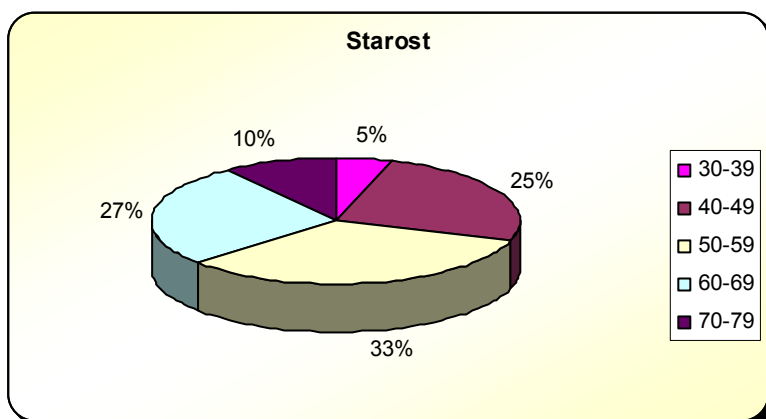
11,67 % kmetov je na kmetiji, kjer živijo, rojenih, 88,33 % kmetov pa se je na kmetijo, kjer živijo, preselilo najverjetneje po poroki.

4.38. Splošni podatki

Tabela 4.43. Starostna struktura

Starost	n	%
30-39	3	5,00
40-49	15	25,00
50-59	20	33,33
60-69	16	26,67
70-79	6	10,00
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.28. Starostna struktura

Iz tabele in grafa je razvidno, da je 5 % kmetov starih od 30 do 39 let, 25 % kmetov od 40 do 49 let, 33,33 % kmetov od 50 do 59 let, 26,67 % od 60 do 69 let ter 10 % od 70 do 79 let.

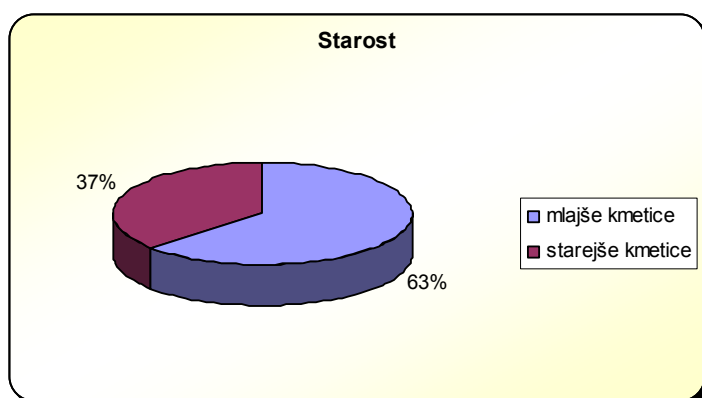
Povprečna starost kmetic je 55,38 let. Najmlajša kmetica, ki je sodelovala v anketiranju je stara 32 let, najstarejša pa 73 let.

Starostna struktura anketiranih kmetic je torej precej neugodna, saj nobena kmetica ni mlajša od 30 let. Vzrok za takšno stanje bi lahko iskali tudi v odmiku mladih iz kmetijstva, saj se le-ti zaradi slabega finančnega položaja, nizkih cen v kmetijstvu, neugodne kmetijske in socialne politike do kmetov, usmerjajo v druge poklice.

Tabela 4.44. Mlajše in starejše kmetice

Starost	n	%
mlajše kmetice	38	63,33
starejše kmetice	22	36,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.29. Mlajše in starejše kmetice

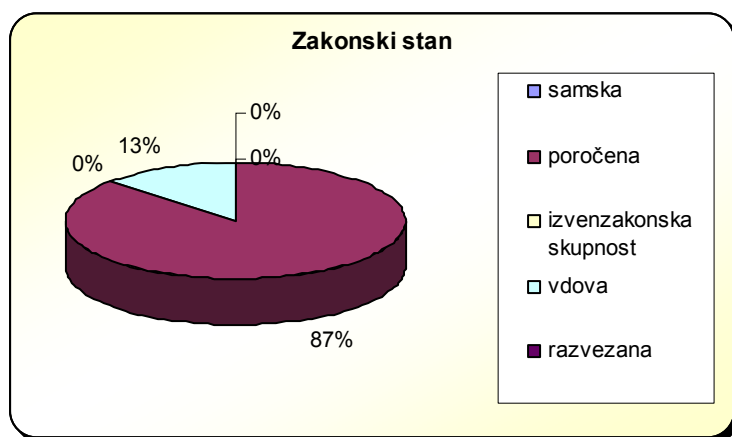

Zaradi obdelave podatkov sem kmetice razdelila v dve skupini: mlajše kmetice (od 30 do 59 let) in starejše kmetice (od 60 do 79 let). Mlajših je 63,33 %, starejših pa 36,67 %.

Tabela 4.45. Zakonski stan

Zakonski stan	n	%
samska	0	0,00
poročena	52	86,67
izvenzakonska skupnost	0	0,00
vdova	8	13,33
razvezana	0	0,00
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.30. Zakonski stan

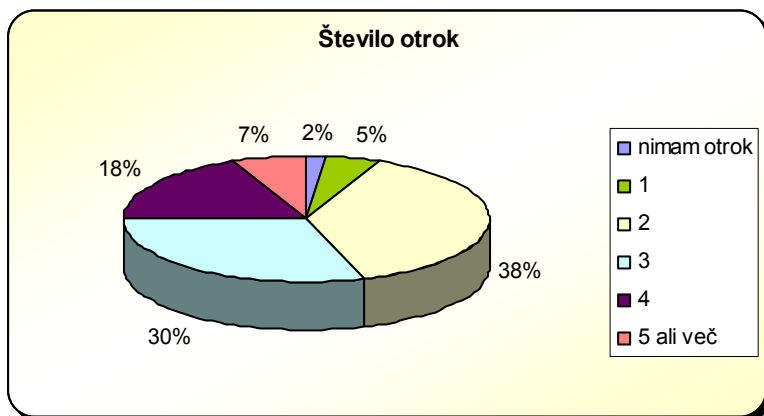

86,67 % kmetov je poročenih, drugih 13,33 % kmetov pa je vdov. Zanimiv je podatek, da nobena izmed anketiranih kmetov ni samska, razvezana ali živi v izvenzakonski skupnosti. Zakonska zveza velja v kmečkem okolju za edino legalno in legitimno obliko skupnega življenja, zato se življenje v izvenzakonski skupnosti ter ločitev zakonske zveze pojmuje za nesprejemljivo. Vzrok temu, da na kmetijah ni oziroma je manj ločitev, pa so lahko tudi vera (v katoliški cerkvi je zakrament svetega zakona nerazvezljiv), otroci ter navsezadnje kmetija ter skupno opravljanje kmečkih opravil.

Tabela 4.46. Število otrok

Število otrok	n	%
nima otrok	1	1,67
1	3	5,00
2	23	38,33
3	18	30,00
4	11	18,33
5 ali več	4	6,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.31. Število otrok

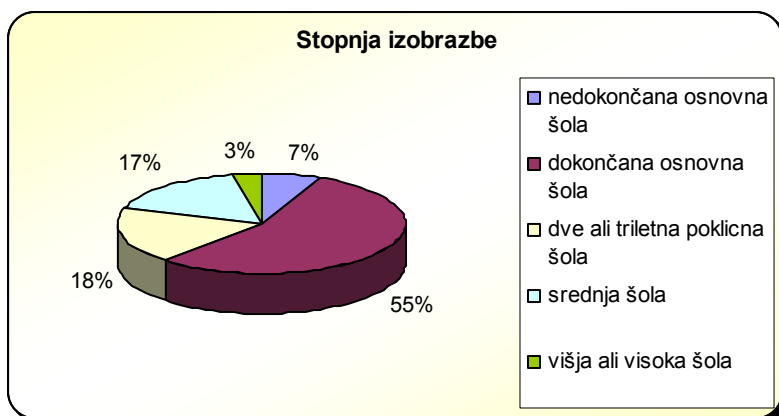

5 % kmetov ima enega otroka, 38,33 % dva otroke, več kot polovica kmetov (55,00 %) pa ima 3 otroke ali več. Ena kmetica nima otrok. Anketirana kmetica je v povprečju rodila 2,82 otroka.

Tabela 4.47. Izobrazba

Izobrazba	n	%
nedokončana osnovna šola	4	6,67
dokončana osnovna šola	33	55,00
dve ali triletna poklicna šola	11	18,33
srednja šola	10	16,67
višja ali visoka šola	2	3,33
magisterij ali doktorat	0	0,00
SKUPAJ	60	60,00

Graf 4.32. Izobrazba

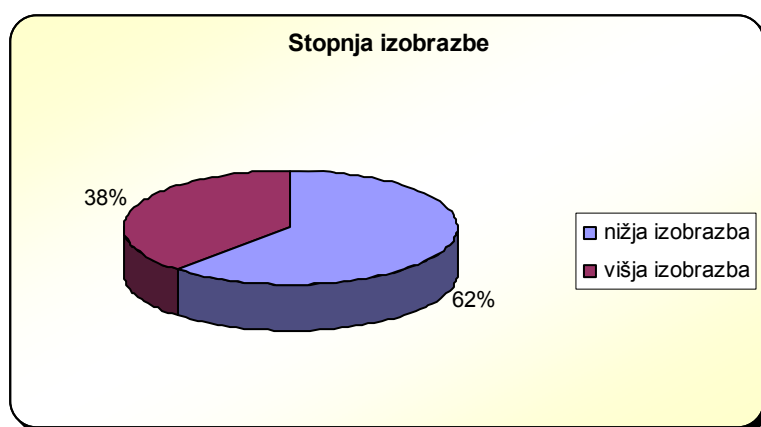

Iz tabele je razvidno, da 6,67 % kmetic nima dokončane osnovne šole. Največ, 55,00 %, kmetic ima dokončano osnovno šolo, 18,33 % dve ali triletno poklicno šolo, 16,67 % srednjo šolo ter 3,33 % višjo ali visoko šolo.

Tabela 4.48. Izobrazba (nižja/višja)

Stopnja izobrazbe	n	%
nižja izobrazba	37	61,67
višja izobrazba	23	38,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.33. Izobrazba (nižja/višja)

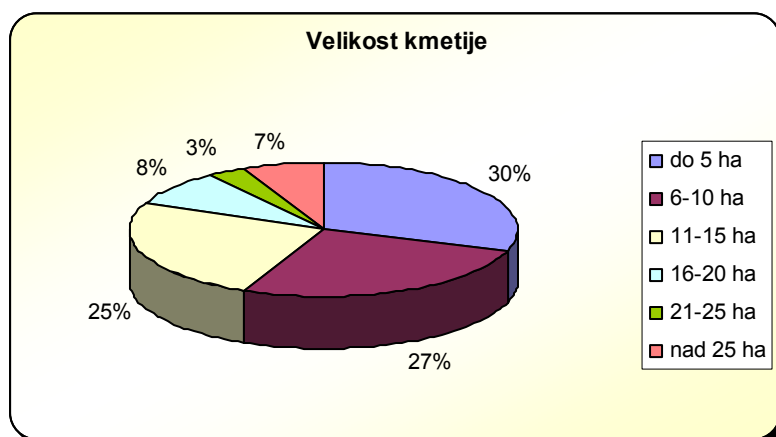

Zaradi obdelave podatkov sem anketirane kmetice razdelila v dve skupini: kmetice z nižjo stopnjo izobrazbe (nedokončana in dokončana osnovna šola) ter kmetice z višjo stopnjo izobrazbe (dve ali triletna poklicna šola ali višja). Kmetic z nižjo stopnjo izobrazbe je 61,67 %, kmetic z višjo stopnjo izobrazbe pa 38,33 %.

Tabela 4.49. Velikost kmetije

Velikost kmetije (v ha)	n	%
do 5 ha	18	30,00
6-10 ha	16	26,67
11-15 ha	15	25,00
16-20 ha	5	8,33
21-25 ha	2	3,33
nad 25 ha	4	6,67
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.34. Velikost kmetije

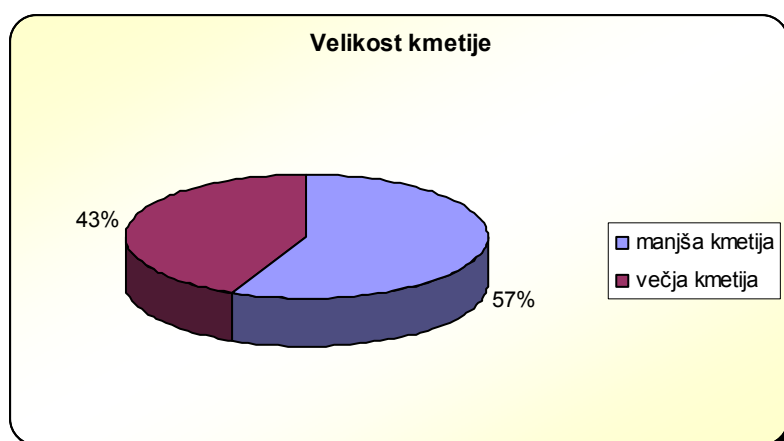

Povprečna velikost kmetij je 11,12 hektarjev. Velikost kmetij variira v velikem razponu od 2 hektarja do 54 hektarjev. 30,00 % kmetij obsega do 5 hektarjev zemljišč, 26,67 % od 6 do 10 hektarjev, 25,00 % od 11 do 15 hektarjev, 8,33 % od 16 do 20 hektarjev, 3,33 % od 21 do 25 hektarjev, 6,67 % kmetij pa obsega nad 25 hektarjev zemljišč.

Tabela 4.50. Velikost kmetije (manjša/večja)

Velikost kmetije	n	%
manjša kmetija	34	56,67
večja kmetija	26	43,33
SKUPAJ	60	100,00

Graf 4.35. Velikost kmetije (manjša, večja)

Zaradi obdelave podatkov sem kmetije razdelila v dve skupini: manjše kmetije (do 10 ha) in večje kmetije (11 ha in več). Manjših kmetij je 56,67 %, večjih pa 43,33 % kmetij. Posledice

neugodne velikostne strukture se kažejo tudi v socioekonomski strukturi kmetij. Prevladujejo dopolnilne in mešane kmetije, saj so gospodarstva premajhna, da bi zagotovila dohodek samo iz kmetijske dejavnosti, zato se njihovi člani zaposlujejo izven kmetije.

4.39. Preverjanje hipotez

H₁: Kmetice, ki so na kmetiji, kjer živijo, rojene, so pogostejše lastnice oziroma solastnice kmetij kot kmetice, ki so se na kmetijo, kjer živijo, priselile.

H₀: Med kmeticami, ki so na kmetiji, kjer živijo, rojene in kmeticami, ki so se na kmetijo, kjer živijo, priselile, ni razlik v lastništvu kmetije.

Tabela 4.51. Lastniki kmetije

poreklo	lastniki kmetije				SKUPAJ
	kmetica sama oz. v solastništvu z drugimi	%	drugi lastniki	%	
rojene	4	57,14	3	42,86	7
priseljene	12	22,64	41	77,36	53
SKUPAJ	16	26,67	44	73,33	60

Tabela 4.52. Izračun teoretičnih frekvenc

celice	f ₀	f _t
A	4	1,87
B	3	5,13
C	12	14,13
D	41	38,87
SKUPAJ	60	60,00

Ker je še vedno ena teoretična frekvenca (več kot 20 %) manjša od 5, sem uporabila Yatesovo korekturo za kontinuiteto vzorčne distribucije.

Tabela 4.53. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	Korektura f ₀ +/- 0,5	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	4	3,5	1,87	1,63	2,66	1,42
B	3	3,5	5,13	-1,63	2,66	0,52
C	12	12,5	14,13	-1,63	2,66	0,19
D	41	40,5	38,87	1,63	2,66	0,07
SKUPAJ	60		60,00			2,20

$$\chi^2 = 2,20$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 2,2 < \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 2,2, sp = 1, p > 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med kmeticami, ki so na kmetiji, kjer živijo, rojene, in kmeticami, ki so se na kmetijo, kjer živijo, priselile, ni razlik v lastništvu kmetije, OBDRŽIM s 5 % tveganjem, da se motim. Pričakovala sem, da bodo kmetice, ki so se na kmetiji rodile, pogosteje lastnice oziroma solastnice kmetij kot kmetice, ki so se na kmetijo priselile, vendar so rezultati pokazali, da kmetice, kljub temu da so se na kmetiji rodile, niso pogosteje lastnice kmetij. Med kmeticami, ki so na kmetiji, kjer živijo, rojene, je 57,14 % lastnic oziroma solastnic kmetije, na 42,86 % kmetij so lastniki kmetije drugi. Med kmeticami, ki so na kmetijo priseljene, je le 22,64 % kmetic lastnic oziroma solastnic kmetije, na 77,36 % kmetij so lastniki kmetije drugi.

H₂: Kmetice, ki so vdove, so pogosteje lastnice oziroma solastnice kmetij kot kmetice, ki so poročene.

H₀: Med kmeticami, ki so vdove, in kmeticami, ki so poročene, ni razlik v lastništvu kmetije.

Tabela 4.54. Lastniki kmetije

zakonski stan	lastniki kmetije				SKUPAJ
	kmetica sama oz. v solastništvu z drugimi	%	drugi lastniki	%	
vdove	5	62,50	3	37,50	8
poročene	11	21,15	41	78,85	52
SKUPAJ	16	26,67	44	73,33	60

Tabela 4.55. Izračun teoretičnih frekvenc

celice	f ₀	f _t
A	5	2,13
B	3	5,87
C	11	13,87
D	41	38,13
SKUPAJ	60	60,00

Ker je še vedno ena teoretična frekvenca (več kot 20 %) manjša od 5, sem uporabila Yatesovo korekturo za kontinuiteto vzorčne distribucije.

Tabela 4.56. Izračun hi-kvadrata

celice	f_0	Korektura $f_0 \pm 0,5$	f_t	$f_0 - f_t$	$(f_0 - f_t)^2$	$(f_0 - f_t)^2 / f_t$
A	5	4,5	2,13	2,37	5,62	2,64
B	3	3,5	5,87	-2,37	5,62	0,96
C	11	11,5	13,87	-2,37	5,62	0,41
D	41	40,5	38,13	2,37	5,62	0,15
SKUPAJ	60		60,00			4,16

$$\chi^2 = 4,16$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 4,16 > \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 4,16, sp = 1, p < 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med kmeticami, ki so vdove, in kmeticami, ki so poročene, ni razlik v lastništvu kmetije, ZAVRNEM s 5% tveganjem, da sem motim in trdim, da so vdove pogostejše lastnice oziroma solastnice kmetije kot kmetice, ki so poročene. Med kmeticami, ki so vdove, je 62,50 % kmetic lastnic oziroma solastnic kmetije, medtem ko je med poročenimi kmeticami lastnic oziroma solastnic kmetije le 21,15 % kmetic.

H₃: Kmetice, ki so lastnice oziroma solastnice kmetij, so pogosteje pokojninsko in invalidsko zavarovane kot kmetice, ki niso lastnice oz. solastnice kmetij.

H₀: Med kmeticami, ki so lastnice oziroma solastnice kmetij in kmeticami, ki niso lastnice oziroma solastnice kmetij, ni razlik v pogostosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Tabela 4.57. Zavarovanje

lastniki kmetije	pokojninsko in invalidsko zavarovanje				SKUPAJ
	ni pokojninsko in invalidsko zavarovana	%	je pokojninsko in invalidsko zavarovana	%	
kmetica sama oz. v solastništvu z drugimi	1	12,50	7	87,50	8
drugi lastniki	8	26,67	22	73,33	30
SKUPAJ	9	23,68	29	76,32	38

Tabela 4.58. Izračun teoretičnih frekvenc

celice	f ₀	f _t
A	1	1,89
B	7	6,11
C	8	7,11
D	22	22,89
SKUPAJ	38	38,00

Ker je še vedno ena teoretična frekvenca (več kot 20 %) manjša od 5, sem uporabila Yatesovo korekturo za kontinuiteto vzorčne distribucije.

Tabela 4.59. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	Korektura f ₀ +/- 0,5	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	1	1,5	1,89	-0,39	0,15	0,08
B	7	6,5	6,11	0,39	0,15	0,02
C	8	7,5	7,11	0,39	0,15	0,02
D	22	22,5	22,89	-0,39	0,15	0,01
SKUPAJ	38		38,00			0,13

$$\chi^2 = 0,13$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 0,13 < \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 0,13, sp = 1, p > 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med kmeticami, ki so lastnice oziroma solastnice kmetij in kmeticami, ki niso lastnice oziroma solastnice kmetij, ni razlik v pogostosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, OBRDŽIM s 5 % tveganjem, da se motim. Med kmeticami, ki so lastnice oziroma solastnice kmetije, je pokojninsko in invalidsko zavarovanih 87,50 % kmetic, medtem ko je med kmeticami, ki živijo na kmetijah, kjer so lastniki drugi, pokojninsko in invalidsko zavarovanih 73,33 % kmetic.

H₄: Kmetice, ki živijo na manjših kmetijah, so pogosteje zaposlene izven kmetije kot kmetice, ki živijo na večjih kmetijah.

H₀: Med kmeticami, ki živijo na manjših kmetijah, in kmeticami, ki živijo na večjih kmetijah ni razlik v pogostosti zaposlitve izven kmetije.

Tabela 4.60. Zaposlitev izven kmetije

velikost kmetije	zaposlitveni status				SKUPAJ
	zaposlena izven kmetije	%	druge kmetice	%	
manjše	14	56,00	11	44,00	25
večje	2	15,38	11	84,62	13
SKUPAJ	16	42,11	22	57,89	38

Tabela 4.61. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	14	10,53	3,47	12,04	1,14
B	11	14,47	-3,47	12,04	0,83
C	2	5,47	-3,47	12,04	2,20
D	11	7,53	3,47	12,04	1,60
SKUPAJ	38	38,00			5,77

$$\chi^2 = 5,77$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 5,77 > \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 5,77, sp = 1, p < 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med kmeticami, ki živijo na manjših kmetijah, in kmeticami, ki živijo na večjih kmetijah, ni razlik v pogostosti zaposlitve izven kmetije, ZAVRNEM s 5 % tveganjem, da se motim, in trdim, da so razlike med kmeticami, ki živijo na manjših kmetijah in kmeticah, ki živijo na večjih kmetijah v pogostosti zaposlitve izven kmetije. Med kmeticami, ki živijo na manjših kmetijah, je izven kmetije zaposlenih 56,00 % kmetic, medtem ko je med kmeticami, ki živijo na večjih kmetijah, izven kmetije zaposlenih le 15,38 % kmetic. Rezultati so pokazali, da so kmetice, ki živijo na manjših kmetijah, zaradi nizkega dohodka, ki ga le-te prinašajo, primorane iskati zaposlitev izven kmetije.

H₅: Kmetice z višjo stopnjo izobrazbe so pogosteje zaposlene izven kmetije kot kmetice z nižjo stopnjo izobrazbe.

H₀: Med kmeticami z višjo stopnjo izobrazbe in kmeticami z nižjo stopnjo izobrazbe ni razlik v pogostosti zaposlitve izven kmetije.

Tabela 4.62. Zaposlitev izven kmetije

stopnja izobrazbe	zaposlitveni status				SKUPAJ
	zaposlena izven kmetije	%	druge kmetice	%	
nižja izobrazba	2	11,11	16	88,88	18
višja izobrazba	14	70,00	6	30,00	20
SKUPAJ	16	42,11	22	57,89	38

Tabela 4.63. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	2	7,58	-5,58	31,14	4,11
B	16	10,42	5,58	31,14	2,99
C	14	8,42	5,58	31,14	3,70
D	6	11,58	-5,58	31,14	2,69
SKUPAJ	38	38,00			13,49

$$\chi^2 = 13,49$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 13,49 > \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 13,49, sp = 1, p < 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med kmeticami z višjo stopnjo izobrazbe in kmeticami z nižjo stopnjo izobrazbe ni razlik v pogostosti zaposlitve izven kmetije, ZAVRNEM s 5 % tveganjem, da se motim, in trdim, da so razlike med kmeticami z višjo stopnjo izobrazbe in kmeticami z nižjo stopnjo izobrazbe v pogostosti zaposlitve izven kmetije. Med kmeticami z nižjo stopnjo izobrazbe je izven kmetije zaposlenih 11,11 % kmetic, medtem ko je med kmeticami z višjo stopnjo izobrazbe izven kmetije zaposlenih 70,00 % kmetic. Izobrazba je torej pomemben dejavnik, ki vpliva na zaposlitev izven kmetije.

H₆: Kmetice, ki so zaposlene izven kmetije, imajo pozimi daljši delovnik kot druge kmetice.

H₀: Med kmeticami, ki so zaposlene izven kmetije, in drugimi kmeticami ni razlik v dolžini delovnika pozimi.

Tabela 4.64. Dolžina delovnika pozimi

zaposlitveni status	dolžina delovnika pozimi				SKUPAJ
	krajši delovnik	%	daljši delovnik	%	
zaposlena izven kmetije	7	43,75	9	56,25	16
druge kmetice	11	50,00	11	50,00	22
SKUPAJ	18	47,37	20	52,63	38

Tabela 4.65. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	7	7,58	-0,58	0,34	0,04
B	9	8,42	0,58	0,34	0,04
C	11	10,42	0,58	0,34	0,03
D	11	11,58	-0,58	0,34	0,03
SKUPAJ	38	38,00			0,14

$$\chi^2 = 0,14$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 0,14 < \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 0,14, sp = 1, p > 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med kmeticami, ki so zaposlene izven kmetije, in drugimi kmeticami ni razlik v dolžini delovnika pozimi, OBRDŽIM s 5% tveganjem, da se motim. Pričakovala sem, da bodo imele kmetice, ki so zaposlene izven kmetije, daljši delovnik kot druge kmetice, vendar so rezultati pokazali, da je dolžina delovnika kmetic, zaposlenih izven kmetije in drugih kmetic pozimi približno enako dolga. Med kmeticami, ki so zaposlene izven kmetije, ima krajši delovnik 43,75 % kmetic, medtem ko ima med drugimi kmeticami krajši delovnik 50,00 % kmetic.

H₇: Kmetice, ki so zaposlene izven kmetije, imajo poleti daljši delovnik kot druge kmetice.

H₀: Med kmeticami, ki so zaposlene izven kmetije, in drugimi kmeticami ni razlik v dolžini delovnika poleti.

Tabela 4.66. Dolžina delovnika poleti

zaposlitveni status	dolžina delovnika poleti				SKUPAJ
	krajši delovnik	%	daljši delovnik	%	
zaposlena izven kmetije	5	31,25	11	68,75	16
druge kmetice	8	36,36	14	63,64	22
SKUPAJ	13	34,21	25	65,79	38

Tabela 4.67. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	5	5,47	-0,47	0,22	0,04
B	11	10,53	0,47	0,22	0,02
C	8	7,53	0,47	0,22	0,03
D	14	14,47	-0,47	0,22	0,02
SKUPAJ	38	38,00			0,11

$$\chi^2 = 0,11$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 0,11 < \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 0,11, sp = 1, p > 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med kmeticami, ki so zaposlene izven kmetije, in drugimi kmeticami ni razlik v dolžini delovnika poleti, OBRDŽIM s 5% tveganjem, da se motim. Med kmeticami, ki so zaposlene izven kmetije, ima daljši delovnik 68,75 % kmetic, medtem ko ima med drugimi kmeticami daljši delovnik 63,64 % kmetic.

H₈: Kmetice, ki imajo svoj lastni dohodek, se počutijo bolj ekonomsko samostojne in neodvisne kot kmetice, ki nimajo svojega lastnega dohodka.

H₀: Med kmeticami, ki imajo svoj lastni dohodek, in kmeticami, ki svojega lastnega dohodka nimajo, ni razlik v stopnji ekonomske samostojnosti in neodvisnosti.

Tabela 4.68. Lastni dohodek

lastni dohodek	ocena ekonomske samostojnosti in neodvisnosti				SKUPAJ
	bolj ekonomsko samostojna	%	manj ekonomsko samostojna	%	
ne	2	10,53	17	89,47	19
da	28	68,29	13	31,71	41
SKUPAJ	30	50,00	30	50,00	60

Tabela 4.69. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	2	9,5	-7,5	56,25	5,92
B	17	9,5	7,5	56,25	5,92
C	28	20,5	7,5	56,25	2,74
D	13	20,5	-7,5	56,25	2,74
SKUPAJ	60	60,00			17,32

$$\chi^2 = 17,32$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 17,32 > \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 17,32, sp = 1, p < 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med kmeticami, ki imajo svoj lastni dohodek, in kmeticami, ki svojega lastnega dohodka nimajo, ni razlik v stopnji ekonomske samostojnosti in neodvisnosti, ZAVRNEM s 5 % tveganjem, da se motim in trdim, da so razlike med kmeticami, ki imajo

svoj lastni dohodek, in kmeticami, ki svojega lastnega dohodka nimajo v stopnji ekonomske samostojnosti in neodvisnosti. Med kmeticami, ki nimajo svojega lastnega dohodka, se bolj ekonomsko samostojno in neodvisno počuti 10,53 % kmetic, manj ekonomsko samostojno in neodvisno pa kar 89,47 % kmetic. Med kmeticami, ki imajo svoj lastni dohodek, pa se bolj ekonomsko samostojno in neodvisno počuti 68,29 % kmetic, manj ekonomsko samostojno in neodvisno pa 31,71 % kmetic.

H₉: Starejše kmetice pogosteje aktivno sodelujejo v društvu/ih kot mlajše kmetice.

H₀: Med starejšimi in mlajšimi kmeticami ni razlik v pogostosti sodelovanja v društvu/ih.

Tabela 4.70. Aktivno sodelovanje v društvu/ih

starost	aktivno sodelovanje v društvu/ih				SKUPAJ
	ne	%	da	%	
mlajše kmetice	23	60,53	15	39,47	38
starejše kmetice	15	68,18	7	31,82	22
SKUPAJ	38	63,33	22	36,67	60

Tabela 4.71. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	23	24,07	-1,07	1,14	0,05
B	15	13,93	1,07	1,14	0,08
C	15	13,93	1,07	1,14	0,08
D	7	8,07	-1,07	1,14	0,14
SKUPAJ	60	60,00			0,35

$$\chi^2 = 0,35$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 0,356 < \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 0,356, sp = 1, p > 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med starejšimi in mlajšimi kmeticami ni razlik v pogostosti aktivnega sodelovanja v društvu/ih, OBRDŽIM s 5 % tveganjem, da se motim. Med mlajšimi kmeticami aktivno sodeluje v društvu/ih 39,47 % kmetic, medtem ko med starejšimi kmeticami v društvu/ih aktivno v društvu/ih sodeluje 31,82 % kmetic.

H₁₀: Kmetice, ki imajo višjo stopnjo izobrazbe, imajo manj otrok kot kmetice z višjo stopnjo izobrazbe.

H₀: Med kmeticami z višjo stopnjo izobrazbe in kmeticami z nižjo stopnjo izobrazbe ni razlike v številu otrok.

Tabela 4.72. Število otrok

stopnja izobrazbe	število otrok				SKUPAJ
	do 2	%	3 in več	%	
nižja	14	37,84	23	62,16	37
višja	13	56,52	10	43,48	23
SKUPAJ	27	45,00	33	55,00	60

Tabela 4.73. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	14	16,65	-2,65	7,02	0,42
B	23	20,35	2,65	7,02	0,34
C	13	10,35	2,65	7,02	0,68
D	10	12,65	-2,65	7,02	0,55
SKUPAJ	60	60,00			1,99

$$\chi^2 = 1,99$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 1,99 < \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 1,99, sp = 1, p > 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med kmeticami, ki imajo višjo stopnjo izobrazbe, in kmeticami, ki imajo nižjo stopnjo izobrazbe, ni razlik v številu otrok, OBRDŽIM s 5 % tveganjem, da se motim. Med kmeticami z nižjo stopnjo izobrazbe ima do dva otroka 37,84 % kmetic, tri otroke in več pa 62,16 % kmetic. Med kmeticami, ki imajo višjo stopnjo izobrazbe, ima do dva otroka 56,52 % kmetic, tri otroke in več pa 43,48 % kmetic.

H₁₁: Mlajše kmetice imajo manj otrok kot starejše kmetice.

H₀: Med mlajšimi in starejšimi kmeticami ni razlik v številu otrok.

Tabela 4.74. Število otrok

starost	število otrok				SKUPAJ
	do 2	%	3 in več	%	
mlajše	21	55,26	17	44,74	38
starejše	6	27,27	16	72,73	22
SKUPAJ	27	45,00	33	55,00	60

Tabela 4.75. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	21	17,10	3,90	15,21	0,89
B	17	20,90	-3,90	15,21	0,73
C	6	9,90	-3,90	15,21	1,54
D	16	12,10	3,90	15,21	1,26
SKUPAJ	60	60,00			4,42

$$\chi^2 = 4,42$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 4,42 > \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 4,42, sp = 1, p < 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med mlajšimi in starejšimi kmeticami ni razlik v številu otrok, ZAVRNEM s 5 % tveganjem, da se motim, in trdim, da so razlike med mlajšimi in starejšimi kmeticami v številu otrok. 55,26 % mlajših kmetic ima do 2 otroka, 44,74 % pa ima 3 otroke in več. Med starejšimi kmeticami ima do 2 otroka 27,27 % kmetic, 3 ali več otrok pa 72,73 % kmetic. Dobljeni rezultati kažejo na to, da na število otrok bolj vpliva starost kot pa stopnja izobrazbe.

H₁₂: Mlajše kmetice imajo višjo stopnjo izobrazbe kot starejše kmetice.

H₀: Med mlajšimi in starejšimi kmeticami ni razlik v stopnji izobrazbe.

Tabela 4.76. Stopnja izobrazbe

starost	stopnja izobrazbe				SKUPAJ
	nižja	%	višja	%	
mlajše	18	47,37	20	52,63	38
starejše	19	86,36	3	13,64	22
SKUPAJ	37	61,67	23	38,33	60

Tabela 4.77. Izračun hi-kvadrata

celice	f ₀	f _t	f ₀ -f _t	(f ₀ -f _t) ²	(f ₀ -f _t) ² /f _t
A	18	23,43	-5,43	29,48	1,26
B	20	14,57	5,43	29,48	2,02
C	19	13,57	5,43	29,48	2,17
D	3	8,43	-5,43	29,48	3,50
SKUPAJ	60	60,00			8,95

$$\chi^2 = 8,95$$

$$sp = (v-1) * (s-1)$$

$$\chi^2 = 8,95 > \chi^2_{\alpha=0,05} = 3,84$$

$$\chi^2 = 8,95, sp = 1, p < 0,05$$

Odločitev:

Ničelno hipotezo, da med mlajšimi in starejšimi kmeticami ni razlik v stopnji izobrazbe, ZAVRNEM s 5 % tveganjem, da se motim, in trdim, da so razlike med mlajšimi in starejšimi kmeticami v stopnji izobrazbe. Med starejšimi kmeticami ima nižjo stopnjo izobrazbe 86,36 % kmetic, višjo pa 13,64 % kmetic, medtem ko ima med mlajšimi kmeticami nižjo stopnjo izobrazbe 47,37 % kmetic, višjo pa 52,63 % kmetic. Iz rezultatov je razvidno, da se izobrazba kmečkih žensk izboljšuje.

5. SKLEPI

- Anketirane kmetice so lastnice 8,33 % kmetij, solastnice skupaj z možem oziroma partnerjem in sinom pa na 18,34 % kmetij, medtem ko so njihovi možje oziroma partnerji lastniki 53,33 % kmetij, solastniki skupaj z ženo oziroma tastom pa na 20 % kmetij. Če pogledamo lastništvo kmetij glede na spol, ugotovimo, da so moški lastniki 70,00 % kmetij, ženske 11,67 % kmetij, ženska in moški pa sta lastnika na 18,34 % kmetij. Nasledstvo kmetije oziroma lastništvo še vedno pripade moškemu. Kmetice niso pogostejše lastnice oziroma solastnice kmetij niti, če so na kmetiji, kjer živijo, rojene. Na lastništvo kmetije pa vpliva zakonski stan, saj so kmetice, ki so vdove, pogostejše lastnice oziroma solastnice kmetij kot poročene kmetice.
- Največ kmetic živi na dopolnilnih (45 %) in mešanih (38,33 %) kmetijah. Medtem ko je za mešane kmetije značilno, da vsaj en član dela na kmetiji, drugi člani gospodinjstva pa so zaposleni izven kmetije, so na dopolnilnih kmetijah izven kmetije zaposleni vsi člani gospodinjstva. Pogostejše so izven kmetije zaposleni možje oziroma partnerji kmetic kot pa kmetice same. V nobenem kmečkem gospodinjstvu ni zaposlena izključno kmetica. Pogostejše so izven kmetije zaposlene kmetice, ki živijo na manjših kmetijah ter kmetice z višjo stopnjo izobrazbe.
- 26,67 % anketiranih kmetic je pokojninsko in invalidsko zavarovanih kot zaposlena oseba, 21,67 % je pokojninsko in invalidsko zavarovanih kot kmetica, 15 % kmetic ni pokojninsko in invalidsko zavarovanih, 36,67 % pa je upokojenih. Če upoštevamo samo kmetice, ki kmetujejo, vidimo, da je pokojninsko in invalidsko zavarovanih 59,09 % kmetic, medtem ko 40,91 % kmetic ni pokojninsko in invalidsko zavarovanih. Kmetice, ki so lastnice oziroma solastnice kmetij, niso pogostejše pokojninsko in invalidsko zavarovane kot kmetice, ki niso lastnice oziroma solastnice kmetij. 85 % kmečkih žensk je zdravstveno zavarovanih samih, 15 % kmetic pa je zdravstveno zavarovanih po možu. 46,67 % kmetic ni imelo možnosti koristiti porodniški dopust.
- V večini kmečkih gospodinjstev se z gospodinjskimi opravili ukvarjajo izključno ali pretežno le ženske. Pri tem gre zlasti za šivanje, krpanje, pomivanje oken, pranje,

likanje, kuhanje, pomivanje posode, pospravljanje ter za vsakdanje nakupe. Moška opravila v gospodinjstvu se omejujejo na popravila kmetijskih strojev in avtomobilov, manjša popravila v hiši ter pleskanje. Ženske v kmečkih gospodinjstvih najpogosteje skrbijo za socialne zadeve, roditeljske sestanke ter izpolnjevanje davčnih in drugih obrazcev, medtem ko so za opravke na kmetijski zadrugi, občini in krajevni skupnosti ter zadeve na sodišču v večji meri odgovorni moški. Za stike s sorodniki in prijatelji in denarne zadeve skrbijo tako ženske kot moški. V večini kmečkih gospodinjstev se moški in ženske skupaj dogovorijo o varčevanju, investicijah v gospodinjstvo, nakupu obleke, nakupu avtomobila, gradnji ali adaptaciji hiše ter vzgoji in šolanju otrok.

- Medtem ko se opravila v kmečkem gospodinjstvu delijo na ženska in moška, se opravila na kmetiji razvrščajo v ženska, moška in skupinska. Ženske predvsem obdelujejo zelenjavni vrt ter opravljajo opravila, povezana z oskrbo domačih živali, kot je skrb za perutnino, krmljenje prašičev, molža krav in čiščenje svinjaka. Delo, ki ga opravljajo moški, je največkrat povezano s stroji tako na polju kot na travniku ter z oskrbo sadovnjaka in pridelavo vina. Pogosto področje dela moških je tudi ročna košnja. Člani družine si delo najpogosteje delijo pri opravilih na polju, travniku, sadovnjaku in vinogradu, ki zahtevajo veliko ročnega dela. Kljub temu da ženske s svojim delom precej prispevajo h kmetijski produkciji, pa imajo zelo malo besede pri odločanju o investicijah na kmetiji. O nakupu kmetijskih strojev, sredstev za varstvo rastlin, rudninskih gnojil ter gradnji ali adaptaciji gospodarskih poslopij najpogosteje odloča moški svet.
- Večina anketiranih kmetov je z obstoječo delitvijo dela tako v okviru kmečkega gospodinjstva (53,33 %) kot v okviru kmetije (58,34 %) zadovoljnih oziroma zelo zadovoljnih.
- Količina časa, ki ga kmetice porabijo za vsa delovna opravila, je pozimi bistveno manjša kot poleti. Kmetice pozimi v povprečju za vsa delovna opravila porabijo 10 ur in 13 minut, medtem ko povprečen čas, porabljen za vsa delovna opravila poleti, znaša 13 ur in 2 minuti. Dolžina delovnika kmetov zaposlenih izven kmetije in drugih kmetov je tako pozimi kot poleti približno enako dolga. Povprečen delovni dan moža oziroma

partnerja kmetice se ne razlikuje bistveno od povprečnega delovnega dne anketirane kmetice. Pozimi je delovni dan moža daljši za 24 minut, poleti pa za 29 minut.

- Skoraj tretjina (31,67 %) kmetic nima svojega lastnega dohodka. Največ kmetic, ki ima svoj lastni dohodek, prejema pokojnino ali dohodek iz zaposlitve zunaj kmetije. Dohodek iz kmetijstva in dohodek iz dopolnilne dejavnosti je vir dohodka le majhnemu številu kmetic. Polovica kmetic se v celoti ali precejšnji meri čuti ekonomsko samostojnih in neodvisnih, po drugi strani pa se kar dobra tretjina kmetic (35,00 %) le v manjši meri oziroma se sploh ne čuti ekonomsko samostojnih in neodvisnih. Kmetice, ki imajo svoj lastni dohodek, se počutijo bolj ekonomsko samostojne in neodvisne kot kmetice, ki svojega lastnega dohodka nimajo. Kar 56,66 % anketiranih kmetic pa je mnenja, da za svoje delo na kmetiji prejme neustrezno ali zelo neustrezno plačilo.
- Kmetice menijo, da je njihovo delo bolj cenjeno s strani njihovih družinskih članov kot s strani družbe, v kateri živijo. 55,00 % kmetic je mnenja, da njihova družina ceni oziroma zelo ceni njihovo delo na kmetiji, medtem ko jih je le 11,67 % mnenja, da je njihovo delo cenjeno tudi s strani družbe.
- Gospodinjstva najpogosteje razpolagajo z napravami, ki olajšujejo življenje (pralni stroj, hladilnik, likalnik, sesalnik, telefon, multipraktik, rezalnik, pomivalni stroj), v manjši meri pa z napravami, ki predstavljajo luksuz (satelitski sprejemnik, kavni avtomat, aparat za peko kruha). Kar 81,67 % kmetic je z opremljenostjo gospodinjstva s tehničnimi napravami zadovoljnih oziroma zelo zadovoljnih.
- Vse kmetije razpolagajo s traktorjem in traktorsko prikolico, več kot polovica kmetij pa še z motorno žago, plugom, brano, nakladalko za seno, obračalnikom in zgrabljajnikom. V solastništvu z drugimi imajo kmetje le malo kmetijskih strojev. Ker pa se kmetije ukvarjajo z različnimi oblikami kmetijstva, je kvaliteto opremljenosti kmetij s kmetijskimi stroji težko primerjati, saj niso vsi kmetijski stroji enako pomembni za določeno obliko kmetijstva. Čeprav je večina (60 %) kmetic zadovoljna oziroma zelo zadovoljna tudi z opremljenostjo njihovih kmetij s kmetijskimi stroji, je več kot petina kmetic (21,67 %) bolj zadovoljna z opremljenostjo njihovih

gospodinjstev s tehničnimi napravami. Razloge za to lahko iščemo v višji ceni kmetijskih strojev, saj so le-ti dražji od gospodinjskih naprav.

- Kmetice imajo pozimi več prostega časa kot poleti. V povprečju imajo kmetice pozimi 3 ure in 24 minut, poleti pa 1 uro in 38 minut prostega časa na dan. Več kot petina kmetic (21,67 %) poleti nima prostega časa. 30 % kmetic je s količino in kvaliteto prostega časa, ki ga ima na razpolago, nezadovoljnih oziroma zelo nezadovoljnih. Prosti čas kmetic označujejo predvsem pasivne oblike preživljanja prostega časa in spremljanje množične kulture, manj pogosto pa se kmetice ukvarjajo z dejavnostmi, ki se odvijajo zunaj kmečkega doma. Kmetice najpogosteje poslušajo radio, gledajo televizijo, se udeležujejo verskih obredov, se pogovarjajo s sosedi ter berejo časopise in revije. Več kot polovica kmetic nikoli ne obiskuje športnih prireditev, hodi h kozmetičarki, igra instrument, piše prozo, pesmi, zahaja v kino, gledališče, gostinske lokale, se dodatno izobražuje na tečajih in seminarjih ter hodi na letni dopust.
- Dve tretjini anketiranih kmetic je včlanjenih samo v Društvo kmečkih žena Zgornje Vipavske. Tretjina kmetic je včlanjenih še v druga društva, najpogosteje v Karitas, planinsko društvo, dramsko skupino, pevski zbor, društvo upokojencev in zvezo borcev. V Društvu kmečkih žena Zgornje Vipavske in/ali ostalih društvih, katerih članice so, aktivno sodeluje le 36,67 % kmečkih žensk. Med mlajšimi in starejšimi kmeticami ni razlik v pogostosti sodelovanja v društvih. Anketirane kmetice so tudi politično neaktivne, saj jih je v politično stranko vključenih le 8,33 %.
- Več kot 90 % kmetic je mnenja, da je njihovo življenje v primerjavi z življenjem njihove matere oziroma stare matere boljše oziroma mnogo boljše. Drugačnega mnenja so kmetice, ko primerjajo svoje lastno življenje z življenjem delavke, saj jih skoraj polovica (48,34 %) meni, da je njihovo lastno življenje v primerjavi z življenjem delavke slabše oziroma mnogo slabše.
- Za poroko oziroma življenje na kmetiji so se praviloma odločile le tiste kmetice, ki so same odraščale na kmetiji ali vsaj živele na podeželju, saj je več kot tri četrtine (76,67 %) anketiranih kmetic odraščalo v kmečki družini na vasi. Kar 88,33 % kmetic se je na kmetijo, kjer živijo, preselilo, najverjetneje po poroki. Polovica kmetic živi v

skupnem gospodinjstvu z možem oziroma partnerjem in otroci, v tretjini gospodinjstev pa živijo tudi stari starši in/ali druge osebe.

- 86,67 % kmetic je poročenih, 13,33 % kmetic pa je vdov. Nobena izmed anketiranih kmetic ni samska, razvezana ali živi v izvenzakonski skupnosti. Zakonska zveza v kmečkem okolju velja za edino legalno in legitimno obliko skupnega življenja.
- Anketirana kmetica ima v povprečju 2,82 otroka. Na to, koliko otrok bo kmetica imela, vpliva starost, saj imajo mlajše kmetice manj otrok kot starejše kmetice, medtem ko stopnja izobrazbe na število rojenih otrok ne vpliva.

6. PREDLOGI

Težiti moramo k temu, da bi čim več kmečkih žensk postalo lastnic oziroma solastnic kmetij. Zavzemati se moramo tudi za hitrejši prenos lastništva kmetij na mlajšo generacijo ter za izboljšanje velikostne strukture kmetij.

Kmečkim ženskam je potrebno omogočiti več besede pri odločanju o delitvi dela in investicijah v kmetijo ter v gospodinjstvo.

Izboljšati je potrebno socialno varnost kmečkih žensk. Stremeti moramo k temu, da bi se čim več kmečkih žensk pokojninsko in invalidsko zavarovalo ter tako lahko uveljavljalo pravice, ki iz navedenega zavarovanja izhajajo.

Kmečkim ženskam je potrebno zagotoviti ekonomsko samostojnost, kar pomeni lasten vir dohodkov iz dejavnosti, ki jo kmečka ženska opravlja bodisi samostojno bodisi pri njej sodeluje. Spodbujati moramo tudi uvajanje in razvoj podjetništva ter dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, ki prav tako lahko prispevajo k boljšemu dohodku ter s tem k zagotavljanju socialne varnosti kmečkih žensk. Raziskava je namreč pokazala, da ima le tretjina kmečkih žensk svoj lastni dohodek ter da je prav lastni dohodek podlaga za njihovo ekonomsko samostojnost in neodvisnost.

Zavzemati se moramo tudi za izboljšanje infrastrukture, bivalnih pogojev in kakovosti življenja na podeželju (več prevoznih linij, boljša cestna, komunalna, vodovodna infrastruktura itd).

Kmečke ženske je treba spodbujati k vključevanju v delo društev, skupin vzajemne pomoči ter različnih interesnih skupin. Treba jim je odpreti vrata v javno in politično življenje, da bodo lahko uresničile svoje interese izven dela in sposobnosti ter sodelovale pri odločitvah, ki jih bodisi zadevajo osebno bodisi zavzemajo kmečko družino in kmetijo, kmetijstvo kot gospodarsko panogo ali druga področja dela in življenja na podeželju.

Izboljšati je potrebno podobo kmetijstva, kmetov in kmečkih žensk v medijih in javnosti ter se zavzemati za spreminjanje oziroma preseganje stereotipov, ki so o kmečkih ženskah in moških prisotni v vsakdanjem življenju.

Zagotoviti oziroma povečati je potrebno sodelovanje vladnih in nevladnih organizacij ter strokovnjake in strokovnjakinje, ki delajo v njih, senzibilizirati za poglede, probleme in potrebe kmečkih žensk.

Glede na pomanjkanje raziskav o kmečkih ženskah je potrebno zasnovati in opraviti raziskave, ki bodo občutljive za problematiko kmečkega prebivalstva in kmečkih žensk. Hkrati pa je potrebno upoštevati tudi heterogenost kmečkega prebivalstva, kar pomeni, da je potrebno za posamezne skupine prebivalstva oziroma za posamezne skupine žensk v različnih podeželskih območjih oblikovati specifične programe in ukrepe.

7. LITERATURA IN VIRI

1. Bahor, Ana. 1991. Delitev dela v gospodinjstvu: višješolska diplomska naloga. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
2. Barbič, Ana. 2005. Izzivi in priložnosti podeželja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Barbič, Ana. 1994. Kakšne so možnosti, da se delavke poročijo na kmetijo. *Sodobno kmetijstvo* 27, 2: 61-67.
4. Barbič, Ana. 1990. Kmetov vsakdan: položaj in prihodnost družinskih kmetij na Slovenskem. Ljubljana: Cankarjeva založba.
5. Barbič, Ana. 1989. Možnosti mladih kmetov, da si ustvarijo družino. *Sodobno kmetijstvo* 22, 3: 113-119.
6. Boh, Katja. 1986. Ženska in preobrazba družine v industrijskih družbah. V: Maca Jogan (ured.), *Ženske in diskriminacija*. Ljubljana: Delavska enotnost.
7. Čebulj, Bernarda. 1997. Kmečka ženska zasebno, v družini in v javnem življenju: magistrsko delo. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
8. Černič Istenič, Majda. 2000. Differences in the quality of life of women regarding their source of income-agriculture vis-a-vis non-agriculture. V: *Zbornik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani* 75, 7-17.
9. Černič Istenič, Majda. 2002. Predlog nacionalnega načrta za vključevanje žensk v razvoj podeželja. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
10. Čufer, Andrejka. 1996. Zakaj ženske hočejo svoj prostor? V: Lenca Bogovič, Zoja Skušek (ured.), *Spol: Ž*. Ljubljana: KUD France Prešeren: Institutum Studiorum Humanitatis – ISH.
11. Destovnik, Irena. 2002. Moč šibkih: ženske v času kmečkega gospodarjenja. Celovec: Drava.
12. Dernulc Simona, Ilijaš Uršula, Kutin Barbara, Orešnik Irena, Cunder Tomaž, Golež Mojca, Juvančič Luka. 2002. Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija, 2000. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije, št. 777. Dostopno na: http://www.stat.si/publikacije/pub_rr777-02.asp
13. Dominelli, Lena, McLeod, Eileen. 1989. *Feminist social work*. MacMillan: London.
14. Gibson, Doreen. 1990. Socialno delo – nemogoča naloga?. *Socialno delo* 29, 1/3: 26-47.
15. Hribernik, Franc. 1994. Marginalci v družbi – marginalci v izobraževanju. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

16. Hribernik, Franc. 1995. Nekateri vidiki socio-demografskega položaja kmečkih družin v Sloveniji. *Socialno delo* 34, 3: 203-216.
17. Hribernik, Franc. 1993. Preživljanje prostega časa na podeželju – ali se ohranja tradicionalni življenjski stil kmetov. *Sodobno kmetijstvo* 26, 4: 150-156.
18. Jerman, Diana. 1996. Svetovanje. V: Lenca Bogovič, Zoja Skušek (ured.), Spol: Ž. Ljubljana: KUD France Prešeren: Institutum Studiorum Humanitatis – ISH.
19. Knaflič, Livija. 2006. Pismenost na podeželju: raziskovalno poročilo (CRP 2003-2006). Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dostopno na: http://porocila.acs.si/datoteke/Pismenost%20na%20podezelju-lektorirano_25.4.pdf
20. Kovačič, Mitja. 2004. Socialni položaj kmetov v Sloveniji. *Sodobno kmetijstvo* 37, 8: 19-27.
21. Kozmik Vera, Jeram Jasna (ured.). 1997. Položaj žensk v Sloveniji v devetdesetih: poročilo Urada za žensko politiko za obdobje 1990-1995. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.
22. Kranjc, Ana. 1986. Demokratična družina – kaj je to?. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
23. Krnel Umek, Duša, Šmitek, Zmago. 1987. Kruh in politika: poglavja iz etnologije Vitanja. Ljubljana: Partizanska knjiga.
24. Makarovič, Marija. 1991. Družine z vitalnih in odmirajočih kmetij v luči nekaterih odnosov. V: Ana Barbič (ured.), Prihodnost slovenskega podeželja: prostor, prebivalci, gospodarske dejavnosti. Novo mesto: Dolenjska založba.
25. Makarovič, Marija. 1995. Družinsko življenje v luči slovenskega narodopisja. V: Jože Ramovš (ured.), Zbornik predavanj in razprav na osrednjih strokovnih prireditvah v Sloveniji v letu družine v Cankarjevem domu v Ljubljani 25. in 26. oktober 1994. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno.
26. Mlakar, Andreja. 1992. Spodbude in ovire za poroko na kmetijo: diplomska naloga. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
27. Perpar, Anton. 2005. Nacionalni program za integracijo načela enakih možnosti spolov v kmetijstvu in razvoju podeželja v Sloveniji. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
28. Pinterič, Lucija. 2005. Medgeneracijski odnosi in odnosi med spoloma na slovenskih kmetijah: diplomsko delo. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
29. Puhar, Alenka. 2004. Prvotno besedilo življenja. Ljubljana: Studia humanitas.

30. Ramšak, Mojca. 2001. Zgodbe z obrobja: Vloge koroških podeželskih žensk v prvi polovici 20. stoletja. *Etnolog* 11=62, 91-126.
31. Roth, Maša. 2005. Vpliv predpisov s področja socialne varnosti na porodno strategijo kmečkih žena: specialistično delo. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
32. Rožman, Irena. 2004. Peč se je podrla! : kultura rojstva na slovenskem podeželju v 20. stoletju. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.
33. Sieder, Reinhard. 1998. Socialna zgodovina družine. Ljubljana: Studia Humanitas: ZRC.
34. Sunič, Franc. 1990. Nekateri vidiki dela žensk in otrok v kmetijstvu Slovenije. *Sodobno kmetijstvo* 23, 6: 266-268.
35. Šmajgl, Andrej. 1993. Kakšne so možnosti, da se delavke poročijo na kmetijo: diplomska naloga. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
36. Tivadar, Jože. 1998. Socialna varnost kmetov – o pokojninah kmetov. V: Jožica Polajžer (ured.), *Aktualne teme iz kmetijskega in gozdarskega združništva*. Ljubljana: Zadružna zveza Slovenije.
37. Tomšič Lušin, Jerca. 1993. Slojevska struktura slovenskih kmetov: magistrska naloga. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
38. Varnost in varovanje zdravja na malih kmetijskih in kmetijsko-gozdarskih obratih: strategija preventive: problemi in nakazane rešitve. 2000. Slovenj Gradec: Kmetijska založba. Dostopno na:
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/kmetijstvo_1.pdf
39. Verginella, Marta. 1990. Družina v Dolini v Trstu v 19. stoletju. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije.
40. Verginella, Marta. 2006. Ženska obrobja: vpis žensk v zgodovino Slovencev. Ljubljana: Delta.
41. Vode, Angela. 1999. Značaj in usoda. Ljubljana: Krtina.
42. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Ur. l. RS št. 109/2006. Dostopno na:
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006109&stevilka=4646>
43. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. Ur. l. RS št. 72/2006. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200672&stevilka=3075>
44. Zaviršek, Darja. 2000. Introduction. V: *Rural women in the process of accession to the European Union : a collection of essays*. Ljubljana: Open Society Institute.

45. Zaviršek, Darja. 1996. Med feministično socialno akcijo in tranzicijskim backlashom. V: Lenca Bogovič, Zoja Skušek (ured.), Spol: Ž. Ljubljana: KUD France Prešeren: Institutum Studiorum Humanitatis – ISH.
46. Zaviršek, Darja. 1994. Ženske in duševno zdravje: o novih kulturah skrbi. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
47. Žnidaršič Žagar, Sabina. 2000. Ora et labora – in molči ženska!: pregled demografije Kranjske in pridobitnosti žensk v desetletjih 1880-1910.
48. Žlavs Koštomaj, Breda. 2008. Razvoj pokojninskega in invalidskega zavarovanja kmetov na Slovenskem: diplomska naloga. Koper: Fakulteta za management. Dostopno na: http://www.ediplome.fm-kp.si/Zlavs_Breda_20080605.pdf
49. <http://www.acww.org.uk/> (21.4.2010)
50. <http://agri.bfro.uni-lj.si/zveza/> (25.4.2010)
51. http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1931 (10.4.2010)
52. <http://www.zpiz.si/src/predstavitev/zavarovanci.html> (10.4.2010)

8. POVZETEK

Teoretični del diplomske naloge je razdeljen na tri sklope. V prvih dveh delih sem opisala kmečko družino in kmečko žensko v dveh različnih časovnih obdobjih, in sicer do druge polovice 20. stoletja ter od druge polovice 20. stoletja do danes, v tretjem delu pa sem spregovorila o feminističnem socialnem delu in feminističnem svetovanju.

V empiričnem delu diplomske naloge sem grafično prikazala in interpretirala odgovore iz anketnih vprašalnikov, katere je izpolnilo šestdeset članic Društva kmečkih žena Zgornje Vipavske, ter preverila dvanajst postavljenih hipotez. Zanimalo me je predvsem, kakšna je delitev dela in odločanja v okviru kmečkega gospodinjstva in gospodarstva, kakšna je ekonomska in socialna varnost kmečkih žensk, kakšna je opremljenost kmečkega gospodinjstva in gospodarstva s tehničnimi napravami oziroma kmetijskimi stroji, kako so kmečke ženske vključene v javno življenje ter kako ocenjujejo svoje lastno življenje v primerjavi z življenjem njihove matere, stare matere in delavke.

Raziskava je privedla do naslednjih bistvenih rezultatov:

- Moški so pogosteje lastniki kmetij kot ženske. Kmetice niso pogosteje lastnice oziroma solastnice kmetij niti, če so na kmetiji, kjer živijo, rojene. Kmetice, ki so vdove, so pogosteje lastnice oziroma solastnice kmetij kot poročene kmetice.
- Med kmeticami, ki kmetujejo (in niso zaposlene zunaj kmetije ali upokojene), jih kar 41 % ni pokojninsko in invalidsko zavarovanih. Kmetice, ki so lastnice oziroma solastnice kmetij, niso pogosteje pokojninsko in invalidsko zavarovane kot kmetice, ki niso lastnice oziroma solastnice kmetij.
- Medtem ko se opravila v kmečkem gospodinjstvu delijo na moška in ženska, se opravila na kmetiji razvrščajo v moška, ženska in skupinska. Kljub temu da ženske s svojim delom precej prispevajo h kmetijski produkciji, pa imajo zelo malo besede pri odločanju o investicijah na kmetijo, saj o njih najpogosteje odloča moški svet.
- Količina časa, ki ga kmetice porabijo za vsa delovna opravila, je pozimi bistveno manjša kot poleti. Dolžina delovnika kmetic, zaposlenih izven kmetije in drugih kmetic je tako pozimi kot poleti približno enako dolga. Povprečen delovni dan moža oziroma partnerja kmetice se ne razlikuje bistveno od povprečnega delovnega dne kmetice.

- Skoraj tretjina kmetic nima svojega lastnega dohodka. Največ kmetic, ki ima svoj lastni dohodek, prejema pokojnino ali dohodek iz zaposlitve zunaj kmetije. Dohodek iz kmetijstva in dohodek iz dopolnilne dejavnosti je vir dohodka le majhnemu številu kmetic. Kmetice, ki imajo svoj lastni dohodek, se počutijo bolj ekonomsko samostojne in neodvisne kot kmetice, ki svojega lastnega dohodka nimajo.
- Kmečka gospodinjstva najpogosteje razpolagajo z napravami, ki olajšujejo življenje, v manjši meri pa z napravami, ki predstavljajo luksuz.
- Kmetice imajo pozimi več prostega časa kot poleti. Njihov prosti čas označujejo predvsem pasivne oblike preživljanja prostega časa in spremljanje množične kulture, manj pogosto pa se kmetice ukvarjajo z dejavnostmi, ki so odvijajo zunaj kmečkega doma.
- Najmočnejša vez kmečkih žensk z zunanjim svetom je sodelovanje v društvu kmečkih žena, saj se v druga društva vključujejo le redko. Med mlajšimi in starejšimi kmeticami ni razlik v pogostosti sodelovanja v društvih. Kmetice so politično neaktivne.
- Anketirane kmetice menijo, da je njihovo lastno življenje boljše kot življenje njihove matere in stare matere ter slabše kot življenje delavke.
- Na to, koliko otrok bo kmetica imela, vpliva starost, medtem ko stopnja izobrazbe na število rojenih otrok ne vpliva.

Če želimo doseči izboljšanje položaja anketiranih kmečkih žensk, se je potrebno zavzemati za to, da bi čim več kmečkih žensk postalo lastnic oziroma solastnic kmetije, imelo svoj lastni dohodek ter bilo pokojninsko in invalidsko zavarovanih. Uveljaviti je potrebno enakopravno partnerstvo obeh spolov v procesih odločanja tako v okviru kmečkega gospodinjstva kot v okviru kmetije. Da bi kmečke ženske lahko dosegle svoje interese, jih je potrebno vzpodbujati k vključevanju v javno in politično življenje. Izboljšati je potrebno infrastrukturo, bivalne pogoje in kakovost življenja na podeželju ter se zavzemati za izboljšanje podobe kmetijstva, kmetov in kmečkih žensk v javnosti. Strokovnjake in strokovnjakinje v vladnih in nevladnih službah je potrebno senzibilizirati za probleme in potrebe kmečkih žensk, saj bodo le tako lahko sprejemali/e ukrepe in programe, ki bodo resnično prispevali k izboljšanju njihovega položaja.

9. PRILOGE

9.1. Anketni vprašalnik

ANKETNI VPRAŠALNIK

V1 Kdo je lastnik kmetije, na kateri živite?

1. jaz sama
2. mož oz. partner
3. jaz in mož oz. partner
4. sin
5. hčerka
6. oče/tast
7. mati/tašča
8. drugi lastniki: _____

V2 Tip kmetije, na kateri živite, je:

1. čista kmetija (vsi člani gospodinjstva se preživljajo izključno s kmetijsko dejavnostjo, nobeden član gospodinjstva ni zaposlen izven kmetije)
2. mešana kmetija (vsaj en član gospodinjstva dela samo na kmetiji, drugi člani so zaposleni izven kmetije)
3. dopolnilna kmetija (vsi člani gospodinjstva so zaposleni izven kmetije)
4. ostarela kmetija (vsi člani gospodinjstva so starejši od 64 let in se še ukvarjajo s kmetovanjem)

V3 Kdo je zaposlen izven kmetije?

1. jaz sama
2. mož oz. partner
3. otroci
4. drugi član gospodinjstva
5. nihče

V4 Ali ste pokojninsko in invalidsko zavarovani?

1. ne, nisem pokojninsko in invalidsko zavarovana
2. da, kot kmetica
3. da, kot zaposlena oseba
4. sem upokojena

V5 Po kom ste zdravstveno zavarovani?

1. sama
2. po možu oz. partnerju
3. starših
4. tašči, tastu
5. po drugem članu gospodinjstva

V6 Ste imeli možnost izkoristiti porodniški dopust?

1. da, za vsakega otroka
2. da, vendar ne za vsakega otroka
3. ne, nisem imela možnosti izkoristiti porodniškega dopusta
4. nimam otrok

V7 Kdo pretežno opravlja naslednja gospodinjstva opravila? (V vsaki vrstici obkrožite številko.)

	jaz	partner	sin	hčerka	drug član gospodinjstva moškega spola (oče, tast ...)	druga članica gospodinjstva ženskega spola (mati, tašča ...)	vsi sodelujejo	najeta pomoč	se ne opravlja
A) kuhanje	1	2	3	4	5	6	7	8	9
B) pomivanje posode	1	2	3	4	5	6	7	8	9
C) pospravljanje	1	2	3	4	5	6	7	8	9
D) pranje	1	2	3	4	5	6	7	8	9
E) likanje	1	2	3	4	5	6	7	8	9
F) šivanje, krpanje	1	2	3	4	5	6	7	8	9
G) vsakdanji nakupi	1	2	3	4	5	6	7	8	9
H) manjša popravila v hiši	1	2	3	4	5	6	7	8	9
I) pleskanje	1	2	3	4	5	6	7	8	9
J) pomivanje oken	1	2	3	4	5	6	7	8	9
K) delo z otroki	1	2	3	4	5	6	7	8	9
L) skrb za ostarele in bolne člane	1	2	3	4	5	6	7	8	9
M) popravila kmetijskih strojev	1	2	3	4	5	6	7	8	9
N) popravilo avtomobila	1	2	3	4	5	6	7	8	9

V8 Kdo običajno skrbi oz. je odgovoren za posamezne zadeve in opravila, vezana na gospodinjstvo ali posamezne člane? (V vsaki vrstici obkrožite številko.)

	jaz	partner	sin	hčerka	drug član gospodinjstva moškega spola (oče, tast ...)	druga članica gospodinjstva ženskega spola (mati, tašča ...)	vsi sodelujejo	najeta pomoč	ni potrebno skrbeti
A) denarne zadeve (plačevanje položnic, varčevanje ...)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
B) izpolnjevanje davčnih in drugih obrazcev	1	2	3	4	5	6	7	8	9
C) zadeve na sodišču	1	2	3	4	5	6	7	8	9
D) opravke na občini, krajevni skupnosti	1	2	3	4	5	6	7	8	9
E) opravke na kmetijski zadruzi	1	2	3	4	5	6	7	8	9
F) roditeljske sestanke	1	2	3	4	5	6	7	8	9
G) socialne zadeve (pokojnine, otroške dodatke, socialne pomoči ...)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
H) stike s sorodniki in prijatelji	1	2	3	4	5	6	7	8	9

V9 Kdo običajno odloča o stvareh, ki zadevajo vse gospodinjstvo? (V vsaki vrstici obkrožite številko.)

	jaz	partner	sin	hčerka	drug član gospodinjstva moškega spola (oče, tast ...)	druga članica gospodinjstva ženskega spola (mati, tašča ...)	vsi sodelujejo	se ne odloča
A) vzgoji otrok	1	2	3	4	5	6	7	8
B) šolanju otrok	1	2	3	4	5	6	7	8
C) nakupu obleke	1	2	3	4	5	6	7	8
D) nakupu avtomobila	1	2	3	4	5	6	7	8
E) investicijah v gospodinjstvo	1	2	3	4	5	6	7	8
F) nakupu osebnega računalnika in priključitvi na internet	1	2	3	4	5	6	7	8
G) gradnji/adaptaciji hiše	1	2	3	4	5	6	7	8
H) preživljanju počitnic/dopusta	1	2	3	4	5	6	7	8
I) varčevanju	1	2	3	4	5	6	7	8

V10 Kdo pretežno opravlja posamezna opravila na kmetiji? (V vsaki vrstici obkrožite številko.)

	jaz	partner	sin	hčerka	drug član gospodinjstva moškega spola (oče, tast ...)	druga članica gospodinjstva ženskega spola (mati, tašča ...)	vsi sodelujejo	najeta pomoč	se ne opravlja
A) molža krav	1	2	3	4	5	6	7	8	9
B) krmljenje živine	1	2	3	4	5	6	7	8	9
C) čiščenje hleva	1	2	3	4	5	6	7	8	9
D) krmljenje prašičev	1	2	3	4	5	6	7	8	9
E) čiščenje svinjaka	1	2	3	4	5	6	7	8	9
F) skrb za perutnino	1	2	3	4	5	6	7	8	9
G) poljska opravila s stroji	1	2	3	4	5	6	7	8	9
H) ročna poljska opravila (okopavanje , ročna setev ...)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
I) košnja trave s stroji	1	2	3	4	5	6	7	8	9
J) ročna košnja	1	2	3	4	5	6	7	8	9
K) sušenje mrve s stroji	1	2	3	4	5	6	7	8	9
L) ročno sušenje mrve	1	2	3	4	5	6	7	8	9
M) spravilo mrve s travnikov	1	2	3	4	5	6	7	8	9
N) zmetavanje mrve, sena	1	2	3	4	5	6	7	8	9
O) siliranje mrve/koruze , sena	1	2	3	4	5	6	7	8	9
P) obdelovanje zelenjavneg a vrta	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Q) oskrba sadovnjakov	1	2	3	4	5	6	7	8	9
R) pobiranje sadja	1	2	3	4	5	6	7	8	9
S) dela v vinogradu	1	2	3	4	5	6	7	8	9
T) pridelava vina, žganih pijač (kletarjenje)	1	2	3	4	5	6	7	8	9

V11 Kdo običajno odloča o posameznih nakupih? (V vsaki vrstici obkrožite številko.)

	jaz	partner	sin	hčerka	drug član gospodinjstva moškega spola (oče, tast ...)	druga članica gospodinjstva ženskega spola (mati, tašča ...)	vsi sodelujejo	se ne odloča
A) kmetijskih zemljišč	1	2	3	4	5	6	7	8
B) živine	1	2	3	4	5	6	7	8
C) semen, sadik	1	2	3	4	5	6	7	8
D) rudninskih gnojil	1	2	3	4	5	6	7	8
E) sredstev za varstvo rastlin	1	2	3	4	5	6	7	8
F) kmetijskih strojev	1	2	3	4	5	6	7	8
G) gradnji, adaptaciji gospodarskih poslopjij	1	2	3	4	5	6	7	8

V12 Ali ste zadovoljni z delitvijo dela in odločanja v okviru gospodinjstva?

1. zelo zadovoljna
2. zadovoljna
3. niti zadovoljna niti nezadovoljna
4. nezadovoljna
5. zelo nezadovoljna

V13 Ali ste zadovoljni z delitvijo dela in odločanja v okviru kmetije?

1. zelo zadovoljna
2. zadovoljna
3. niti zadovoljna niti nezadovoljna
4. nezadovoljna
5. zelo nezadovoljna

V14 Koliko ur traja v povprečju vaš delovnik?

1. pozimi: _____
2. poleti: _____

V15 Koliko ur traja v povprečju delovnik vašega moža oz. partnerja?

1. pozimi: _____
2. poleti: _____
3. nimam moža oz. partnerja

V16 Ali imate svoj lastni dohodek?

1. ne
2. da

V17 Če ste na predhodno vprašanje odgovorili z DA, kateri je vaš lastni vir dohodka (možnih je več odgovorov):

1. dohodek iz kmetijstva
2. dohodek iz dopolnilne dejavnosti
3. dohodek iz zaposlitve zunaj kmetije
4. pokojnina
5. drugo, kaj: _____

V18 Ali se sami čutite ekonomsko samostojni in neodvisni?

1. v celoti se čutim ekonomsko samostojna
2. v precejšnji meri se čutim ekonomsko samostojna
3. v srednji meri se čutim ekonomsko samostojna
4. le v manjši meri se čutim ekonomsko samostojna
5. sploh se ne čutim ekonomsko samostojna

V19 Ali menite, da za svoje delo na kmetiji dobite ustrezno plačilo?

1. zelo ustrezno plačilo
2. ustrezno plačilo
3. niti ustrezno niti neustrezno plačilo
4. neustrezno plačilo
5. zelo neustrezno plačilo

V20 Ali menite, da je vaša družina ceni in spoštuje vaše delo na kmetiji?

1. zelo ceni
2. ceni
3. niti ceni niti ne ceni
4. ne ceni
5. zelo ne ceni

V21 Ali menite, da je delo kmetov v naši družbi spoštovano in cenjeno?

1. zelo cenjeno
2. cenjeno
3. niti cenjeno niti necenjeno
4. necenjeno
5. zelo necenjeno

V22 Ali vaše gospodinjstvo razpolaga z naslednjimi tehničnimi napravami? (Obkrožite eno številko v vsaki vrstici.)

	DA	NE
A) pralni stroj	1	2
B) sušilni stroj	1	2
C) hladilnik	1	2
D) zamrzovalna skrinja/omara	1	2
E) pomivalni stroj	1	2
F) mikrovalovna pečica	1	2
G) cvrtnik (friteza)	1	2
H) multipraktik	1	2
I) aparat za pripravo kruha	1	2
J) kavni avtomat	1	2
K) sokovnik	1	2
L) rezalnik	1	2
M) likalnik	1	2
N) sesalnik	1	2
O) telefon (stacionarni/mobilni)	1	2
P) tv sprejemnik	1	2
Q) video napravo za tv	1	2
R) satelitski sprejemnik	1	2
S) osebni računalnik	1	2
T) priključek za internet	1	2

V23 Ali ste zadovoljni z opremljenostjo vašega gospodinjstva s tehničnimi napravami?

1. zelo zadovoljna
2. zadovoljna
3. niti zadovoljna niti nezadovoljna
4. nezadovoljna
5. zelo nezadovoljna

V24 Ali vaša kmetija razpolaga z naslednjimi kmetijskimi stroji? (Obkrožite eno številko v vsaki vrstici.)

	DA, je v naši lasti	DA, imamo ga v solastništvu z drugimi	NE
A) traktor	1	2	3
B) plug	1	2	3
C) brana	1	2	3
D) trosilnik mineralnih gnojil	1	2	3
E) trosilnik hlevskega gnoja	1	2	3
F) cisterna za gnojevko	1	2	3
G) traktorski sejalec	1	2	3
H) traktorski sadilec	1	2	3
I) kombajn za žita/koruzo	1	2	3
J) kombajn za krompir	1	2	3
K) traktorska kosilnica	1	2	3
L) obračalnik	1	2	3
M) zgrabljalec	1	2	3
N) nakladalica za seno	1	2	3
O) balirka	1	2	3
P) ovijalka	1	2	3
Q) traktorska prikolica	1	2	3
R) molzni stroj	1	2	3
S) mlekovod	1	2	3
T) vitel	1	2	3
U) motorna žaga	1	2	3
V) cepilec drv	1	2	3

V25 Ali ste zadovoljni z opremljenostjo vaše kmetije s kmetijskimi stroji?

1. zelo zadovoljna
2. zadovoljna
3. niti zadovoljna niti nezadovoljna
4. nezadovoljna
5. zelo nezadovoljna

V26 Koliko ur prostega časa imate v povprečju na dan:

1. pozimi: _____
2. poleti: _____

V27 Ali ste zadovoljni s količino in kvaliteto preživljanja prostega časa?

1. zelo zadovoljna
2. zadovoljna
3. niti zadovoljna niti nezadovoljna
4. nezadovoljna
5. zelo nezadovoljna

V28 S katerimi aktivnostmi se ukvarjate v prostem času in kako pogosto? (Obkrožite eno številko v vsaki vrstici.)

	pogosto	včasih	nikoli
A) pogovarjanje s sosedi	3	2	1
B) gledanje tv	3	2	1
C) poslušanje radia	3	2	1
D) branje časopisov, revij	3	2	1
E) branje knjig	3	2	1
F) udeleževanje verskih obredov	3	2	1
G) obiskovanje sorodnikov, prijateljev	3	2	1
H) hoja na sprehode	3	2	1
I) zahajanje na veselice	3	2	1
J) zahajanje v gostinske lokale	3	2	1
K) hoja na izlete, v planine	3	2	1
L) hoja na letni dopust	3	2	1
M) zahajanje v kino, gledališče	3	2	1
N) obiskovanje športnih prireditev	3	2	1
O) hoja k frizerju	3	2	1
P) hoja h kozmetičarki	3	2	1
Q) dodatno izobraževanje na tečajih, seminarjih	3	2	1
R) igranje družabnih iger s člani družine	3	2	1
S) ukvarjanje z ročnimi deli	3	2	1
T) igranje inštrumenta, slikanje, pisanje proze, pesmi	3	2	1

V29 Ali ste, poleg tega, da ste članica Društva kmečkih žena Zgornje Vipavske, članica še kakšnega društva?

1. ne
2. da, katerega: _____

V30 Ali v Društvu kmečkih žena Zgornje Vipavske in/ali ostalih društvih tudi aktivno sodelujete?

1. ne
2. da

V31 Ali ste članica kakšne politične stranke?

1. ne
2. da, katere: _____

V32 Kako bi ocenili vaše lastno življenje v primerjavi z življenjem vaše matere, stare matere in delavke? (Obkrožite eno številko v vsaki vrstici.)

	mного slabše	slabše	enako	bolje	mного bolje
A) primerjava z materjo	1	2	3	4	5
B) primerjava s staro materjo	1	2	3	4	5
C) primerjava z delavko	1	2	3	4	5

V33 Če bi imeli možnost odločanja, ali bi se ponovno odločili za življenje na kmetiji?

1. da, za življenje na kmetiji bi se ponovno odločila brez pomisleka
2. da, za življenje na kmetiji bi se ponovno odločila, vendar pod določenimi pogoji
3. ne, za življenje na kmetiji se ne bi nikoli odločila

V34 Če ste na predhodno vprašanje odgovorili z odgovorom b), navedite pod katerimi pogoji bi se ponovno odločili za življenje na kmetiji: _____

V35 Ali ste odraščali:

1. v kmečki družini na vasi
2. v nekmečki družini na vasi
3. v mestu
4. drugje: _____

V36 S kom živite v skupnem gospodinjstvu?

1. živim sama
2. živim samo s partnerjem
3. živim samo z otroki
4. živim samo s partnerjem in otroki
5. v gospodinjstvu živijo tudi stari starši in/ali druge osebe

V37 Ali ste na kmetiji, kjer živite:

1. rojeni
2. priseljeni

V38 Vaša starost: _____

V39 Vaš zakonski stan je:

1. samska
2. poročena
3. izvenzakonska skupnost
4. vdova
5. razvezana

V40 Število otrok: _____

V41 Vaša izobrazba je:

1. nedokončana osnovna šola
2. dokončana osnovna šola
3. dve ali triletna poklicna šola
4. srednja šola
5. višja ali visoka šola
6. magisterij ali doktorat

V42 Velikost kmetije (v hektarjih) : _____

NAJLEPŠA HVALA ZA VAŠE SODELOVANJE!

9.2. Zbirna tabela

	1	2	3	4	5	6	7														8								9									
							A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	A	B	C	D	E	F	G	H	A	B	C	D	E	F	G	H	I	
1	2	3	1,2	3	1	1	7	7	7	1,4	1,4	1	1	1	2	2	1	1,2	1,2	2	2	1,2	1,2	9	2	2	1	1	7	7	7	7	7	2	2	2	2	
2	4	2	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1	9	9	3	3	3	3	3	3	3	9	1	7	9	9	7	3	3	9	3	9	3	
3	8	3	1,2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1,2	2,3	8	1	1,2	1,2	8	8	1,2	1	2	1,2	1,2	1,2	1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
4	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1	2	2	9	2	
5	3	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	7	7	1	1	1	2,3	2,3	1	1	1	1	2	1	1	7	7	7	7	7	7	7	9	9	7	
6	4	1	5	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1,2	2,3	2,3	1	1,2	9	2,3	2,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	9	1,2	
7	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	9	1	2	9	1	7	1	9	1	2	1	2	2	9	2	
8	2	3	1,2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2,3	2,3	1	1	9	2,3	2,3	7	1	2	1	2	1	1	7	1	1	1	1	1	2	2	1	1	
9	8	3	1,3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1	1	1	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	3	1	1	1	
10	3	3	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	9	1	2	2	2	2	2	2	2	9	2	1,2	9	9	1,2	1,2	1,2	9	1,2	1,2	1,2	
11	2	2	2,3	2	1	3	1	1	1	1	1	1	1,2	1,2	1,2	1	1,2	9	2	2	1,2	1,2	1,2	1,2	2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	9	1,2		
12	2	4	5	4	1	3	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	9	1	2	2	2	2	2	2	2	9	2	1	9	9	1	2	1	9	2	9	2	
13	3	1	5	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	7	7	2	2	1	1	1	1	2	1	1	7	7	7	7	7	4	7	9	7		
14	2	3	1,2	3	1	1	7	7	7	1	1	1	7	2	7	1	7	9	2	8	7	7	7	7	2	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	
15	7	3	1,2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	8	1	1	1	8	8	7	1	2	2	2	1	1	7	7	7	7	7	7	4	9	7	7	
16	2	3	3,4	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	7	7	1	4	7	5	5	1	1	9	1	1	4	1	1	7	4	4	7	7	9	7	7	7	
17	4	3	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1	9	1	3	3	3	3	3	3	3	9	3	1	9	9	1	3	3	3	3	9	7	
18	3	2	2,3	1	2	3	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	9	2	2	2	2	9	2	2	1	2	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	
19	8	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2,3	1	1	1	1	2,3	2,3	1,2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	
20	2	1	5	2	1	3	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1,2	9	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1,2	1,2	1,2	1	1,2	1,2	1,2	1,2	9	1,2	
21	3	2	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	7	1	1	9	1	2,3	2,3	7	7	2	2	2	9	1	7	9	9	7	3	7	3	7	9	7	
22	2	2	2	1	2	3	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	9	2	2	2	2	2	1	2	1	1	7	1	1	1	2	2	3	9	9	7	
23	2	4	5	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	9	1	2	2	1	1	9	2	2	9	1	1	9	9	7	2	7	9	7	9	7	

2 4	2	2	2,3	1	2	3	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1, 2	9	2	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	9	1, 2
2 5	2	1	5	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	2	8	2	2	2	2	2	1	1	7	7	7	7	7	7	7	7	7	9	7	
2 6	2	3	1,2	3	1	1	1	1	7	1	1	1	1	2	8	1	1, 2	9	2	8	1	1	9	1	2	1	1	7	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	7	1, 2	1, 2	1, 2	
2 7	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	9	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	3	2	1	1		
2 8	4	3	3,4	4	1	3	1, 6	1, 6	1, 6	1, 6	1, 6	1	1, 6	3	3	1, 6	6	7	3	3	3	3	9	3	3	3, 6	3, 6	7	3, 6	3, 6	7	3, 6	7	3, 6	7	3, 6	7	3, 6	
2 9	2	2	2,3	2	1	1	7	7	7	1	1	1	7	7	7	1	7	7	2, 3	2, 3	7	1	9	2	2	1	1	7	7	7	7	7	7	7	4	7	9	7	
3 0	2	1	5	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2	1	3	2	9	2		
3 1	1	3	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	3	3	3	1	9	9	3	3	7	3	3	7	1	9	7	7	9	9	7	7	7	7	9	7	7	7	
3 2	2	3	1,2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1, 2	1	1, 2	1	2	2	1, 2	1	1, 2	1, 2	1, 2	9	1, 2	1, 2	1, 2	9	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	
3 3	2	4	5	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	9	1	2	2	2	2	2	2	2	9	2	1, 2	9	9	1, 2	9	1, 2	9	1, 2	9	1, 2		
3 4	2	2	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	7	2	2	1	9	1	2	2	7	1	2	2	2	9	1	7	9	9	7	7	7	9	7	7	7		
3 5	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	9	2	8	2	2	9	2	2	1	2	7	1, 2	1, 2	1, 2	2	1, 2	1, 2	1, 2	9	1, 2		
3 6	2	3	3	4	1	3	7	7	7	1	1	1	7	2	2	1	9	9	2	2	1	1	2	2	2	9	1	7	9	9	7	7	7	9	7	7	7		
3 7	3	3	1,2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1, 2	2	2	1	1, 2	9	2	2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	
3 8	2	4	5	4	1	4	1	1	1	1	1	1	1	1	7	1	9	9	2	2	1	1	9	2	2	9	1	7	9	9	1	9	7	9	2	9	7		
3 9	2	2	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	9	1, 2	2	2	1, 2	1	9	2	2	9	1	1, 2	9	9	1, 2	1, 2	1, 2	9	1, 2	9	1, 2		
4 0	3	3	1,2, 3	3	1	1	7	7	7	1	1	1	7	2, 3	7	1	1, 2	9	2, 3	2, 3	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	7	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2		
4 1	4	3	3,4	4	1	3	1, 6	1, 6	1, 6	1, 6	1, 6	1, 6	7	3	3	1, 6	7	7	3	3	3	3, 6	3	3, 6	3	6	3, 6	7	3, 6	3, 6	7	3, 6	7	3, 6	7	3, 6	7		
4 2	2	3	1,2, 3	3	1	1	7	7	7	7	7	1	7	2	8	1	7	9	8	8	7	1	9	2	2	1	1	7	7	7	7	7	7	4	9	7	7		
4 3	2	1	5	1	2	3	1, 4	1, 4	1, 4	1	1	1	1, 2	2	1, 2	1	1, 2	1	2	2	1, 2	1, 2	2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	3, 4	1, 2	9	1, 2			
4 4	2	3	1,2	3	1	1	1, 6	1, 6	1, 6	1	1	1	1	2	8	1	1	1	2	8	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2	1, 2		
4 5	2	2	2,3	1	2	3	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	9	2	2	2	2	2	2	2	2	2	7	1	1	1	2	2	4	2	9	2		
4 6	7	2	2	1	2	1	1	1	7	1	1	1	7	7	7	1	1	7	2, 3	2, 3	1	1	9	1	2	1	1	7	1	1	1	2	1	4	2	9	7		
4	2	3	1,2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	7	2	2	1	1,	9	2	2	1,	1,	9	1,	1,	1,	1,	7	1,	1,	7	1,	1,	7	1,	7	1,		

7																2					2	2		2	2	2	2		2	2		2	2		2		
48	6	3	1,2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1,2	2	8	1	1	1	8	8	7	1	1	1,2	1,2	1	1	7	7	7	7	7	7	7	7		
49	2	2	2	2	1	1	1	7	7	1	1	1	7	7	7	1	1	9	2	2	1,2	1	2	1,2	2	1	1,2	7	1,2	1,2	7	7	7	7	9	7	
50	3	3	1,2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2,3	2,3	1	1	1	2,3	2,3	1	1	2	2	2	1	1	7	1,2	1,2	7	7	7	7	7	7		
51	2	2	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	2	2,3	2,3	1	9	1	2,3	2,3	2	2	2	2	2	9	2	1,2	9	9	1	2	2	9	2	1	2
52	3	3	1,2,3	3	1	1	7	7	7	1	1	1	7	2,3	2,3	1	7	7	2,3	2,3	7	7	9	2	2	1	1	7	7	7	7	7	7	7	7	7	
53	6	2	2,3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	5	1	1	7	7	7	7	7	7	7	9	7	
54	1	3	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1	9	9	3	3	3	3	3	3	3	9	3	1	9	9	1,3	3	3	9	3	9	1,3
55	1	3	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	3	1,3	1	9	9	3	3	1	1	9	1,3	1,3	9	1	1	9	9	1	3	1	3	1	9	1
56	1	3	3,4	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	5	8	1	4	1	5	8	7	7	1	7	1	4	7	7	4	4	7	4,5	7	4,5	7	4,5	7
57	4	2	3,4	4	1	3	1	1	1	1	1	1	7	2,3	2,3	1	7	7	2,3	2,3	7	7	9	7	3	3,6	7	7	3,6	3,6	7	7	7	3,6	7	3,6	7
58	1	3	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	9	9	2	2	2	2	2	2	2	9	2	1	9	9	1	9	1	9	2	1	1
59	3	2	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	9	1	3	3	2	2	2	2	3	9	2	1,2	9	9	1	2	2	9	2	9	2
60	2	2	2,3	1	2	2	7	7	7	7	7	1	7	7	7	7	7	7	2,3	2,3	7	7	2	7	2	1	7	7	7	7	7	7	7	3,4	7	9	7

	10																				11								12	13	14		15	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	A	B	C	D	E	F	G	1			2	1	2	
1	9	2	2	1	1	9	2	7	2	2	2	7	7	7	9	1,2	2	7	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	12	15	12	15		
2	1	3	3	1	1	1	3	1	3	3	3	1	3	3	9	1	9	9	9	9	9	3	3	3	3	3	3	2	2	4	7	/	/	
3	1	1	1	9	9	9	2,3	1	2,3	2,3	2,3	1	7	7	8	1	9	9	7	2,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	4	4	10	13	10	13	
4	1	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	7	7	7	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	10	12	10	12	
5	1,2	1,2	1,2	9	9	1,2	2,3	1,2	2,3	2	2,3	7	7	7	7	1,2	2,3	7	9	9	9	2	2	2	2	2	2	2	2	9	12	10	13	
6	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	2,3	1,2	2,3	2	2,3	1,2	2,3	2,3	2,3	1	9	9	7	7	1,2	1,2	1	1,2	1,2	2,3	1,2	3	3	8	11	8	11	
7	9	9	9	1	1	9	2	1	9	9	9	9	9	9	9	1	7	7	7	2	2	9	2	2	2	2	2	3	3	7	10	9	12	
8	9	9	9	1,2	1,2	1	2,3	1,2	9	9	9	9	9	9	9	1	2	1,2	2,3	2	9	9	1	2	2	2,3	2	4	4	10	14	10	14	
9	1	3	3	1	1	1	3	7	3	3	3	7	7	7	9	1	7	7	7	3	9	1	1	1	1	9	7	3	3	10	12	/	/	
10	2	2	2	2	2	2	2	1,2	2	2	2	1,2	2	2	9	1	2	1,2	2	2	1,2	1,2	1,2	2	2	2	1,2	2	2	7	9	6	8	
11	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	2	1,2	2	1,2	2	1,2	1,2	1,2	8	1,2	9	9	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	2	1,2	4	5	12	17	12	17	
12	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	9	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	8	10	8	10		
13	2	2	2	2	2	2	2	7	2	2	2	7	7	7	7	7	7	7	2	2	7	7	1	2	2	2	7	2	2	14	16	14	16	
14	7	7	7	7	7	1	2	7	2	2	2	7	7	7	7	1	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	4	4	9	12	9	12	
15	9	9	9	1	1	9	2	1	9	9	9	9	9	9	9	1	2	7	7	2	9	9	7	9	9	7	9	3	4	13	16	13	16	
16	1	1	1	1	1	1	5	7	5	5	5	7	7	7	7	7	7	7	7	5	7	7	7	7	7	7	7	1	1	11	13	11	13	
17	1	3	3	1	3	1	3	3	3	3	3	7	3	3	3	1	3	7	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	10	12	10	12	
18	9	9	9	9	9	9	2	7	9	9	9	9	9	9	9	7	2	7	7	2	9	9	2	2	2	7	7	2	2	9	11	10	13	
19	1	1	1	9	9	1	2,3	1	2,3	9	2,3	7	7	7	9	1	2	7	9	9	2	2	1	2	2	2	2	4	4	12	14	12	14	
20	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	9	2	1,2	2	2	2	1,2	1,2	2	1,2	1	2	1,2	1,2	2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	2	1,2	2	2	12	16	12	16	
21	1	2	2	9	9	9	2,3	7	2,3	2	2,3	7	7	7	7	1	2,3	7	7	2,3	2	2	2	2	2	2,3	2	2	2	10	13	10	13	
22	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	7	7	7	7	1	2	7	9	9	9	2	2	9	9	2	2	2	2	11	14	11	14	
23	1	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2	7	7	7	9	1	9	9	9	9	9	7	7	9	9	7	7	1	1	9	13	9	13	
24	9	9	9	1,2	1,2	1,2	2	1,2	9	9	9	9	9	9	9	1,2	2	1,2	2	2	1,2	9	1,2	1,2	1,2	2	1,2	3	3	9	12	10	14	
25	1	2	2	1	1	1	2	7	2	7	2	7	7	7	7	1	2	7	7	7	7	2	7	2	2	2	7	3	3	14	16	14	16	
26	9	9	9	9	9	9	2	1,2	9	9	9	9	9	9	9	1	2	7	7	2	2	9	1	2	2	9	2	3	3	12	15	12	15	
27	9	9	9	1	1	1	2	1	9	9	9	9	9	9	9	1	7	7	7	2	2	9	1	2	2	2	2	3	2	11	16	11	16	
28	1,3	1,3	1,3	1	1,3	1	3	1	3	1	3	1,3	1,3	1,3	3	1	3	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	12	14	/	/	
29	1	1	1	1	1	1	2,3	7	2,3	2,3	2,3	7	7	7	7	7	9	9	9	9	9	2	1	2	2	2	2	2	2	14	16	14	16	
30	1	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	9	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	13	15	13	15	
31	1	1	1	1	1	1	3	1	3	3	3	7	7	7	7	1	3	7	9	9	7	7	7	7	7	7	7	3	2	8	10	/	/	
32	9	9	9	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	9	9	9	9	9	9	9	1	7	7	7	7	1,2	9	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	3	3	10	13	10	13	
33	1	1,2	1,2	9	9	1	2	1,2	2	2	2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	2	1,2	1,2	2	2	2	1,2	2	2	2	2	2	2	6	8	7	9	
34	1	2	2	1	1	1	2	7	2	7	2	7	7	7	8	1	2	7	7	2	9	2	2	2	2	2	2	3	3	10	13	10	13	
35	1	1	1	1	1	1	2	1	2	9	2	9	2	2	9	1	9	9	2	2	9	2	2	2	2	2	9	2	2	12	14	12	15	
36	1	1	1	1	1	1	2	7	2	2	2	7	7	7	7	7	2	7	7	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	10	14	10	14	
37	1	1,2	1,2	1	1,2	9	2	1,2	2	2	2	1,2	1,2	1,2	9	1	2	1,2	1,2	2	2	2	2	2	2	2	1,2	4	4	12	16	12	16	
38	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	7	7	7	7	1	9	9	7	7	2	2	2	2	9	2	2	2	2	7	9	7	9	
39	9	9	9	1	1	1	2	1,2	9	9	9	9	9	9	9	1	2	1,2	2	2	9	9	1	2	2	9	1	2	9	11	9	9	11	
40	1	1,2	2	1	2	1	2,3	7	2,3	2,3	2,3	7	7	7	7	1	7	7	7	2,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	2	2	14	16	14	16	
41	1	3	3	1	1	1	3	1	3	3	3	1	3	3	3	1	3	7	7	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	11	15	/	/	
42	9	9	9	9	9	9	2	1	9	9	9	9	9	9	9	1	2	7	7	2	9	9	1	2	2	9	9	2	2	12	16	12	16	
43	1	1	1	1	1	9	2,3	1,2	2,3	2	2,3	7	2,3	2,3	2,3	1,2	9	9	9	9	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	3	3	12	16	12	16	

44	9	9	9	2,6	2,6	6	2	1,6	9	9	9	9	9	9	9	1,6	2	7	7	2	2	9	1	2	2	9	2	3	3	14	16	14	16	
45	1	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	9	2	2	2	2	2	9	12	10	13	
46	1	2	2	1	1	1	2,3	7	2,3	2	2,3	7	7	7	7	1	9	9	9	9	9	2	2	2	2	2	2	3	3	12	15	12	15	
47	1	1,2	2	1	1	9	2	7	2	2	2	7	7	7	7	7	2	7	7	2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	4	4	11	14	11	14	
48	9	5	5	5	5	9	2	1,2	2	5	2	7	7	7	7	1	9	9	9	9	2,5	2,5	2	2	2	2,5	7	3	3	13	15	14	16	
49	1	2	2	1	1	1	2	7	2	2	2	7	2	2	2	1	2	7	7	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	8	12	10	13	
50	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1	2,3	1,2	2,3	2,3	2,3	7	7	7	9	1,2	7	7	7	2	1,2	1,2	1,2	2	2	3	2	3	3	14	17	14	17	
51	1	1,2	1,2	1	1,2	1	2,3	1	2,3	2	2,3	7	7	7	7	1	7	7	7	2,3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	10	12	10	12	
52	1	2,3	2,3	1	2,3	1	2,3	1,2	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	1	9	9	2,3	2,3	2	2	2	2	2	7	7	3	3	11	13	11	13	
53	1	5	5	5	5	1	2	7	2	5	2	7	7	7	7	1	5	7	7	5	7	7	7	7	7	7	7	2	2	13	15	13	15	
54	1	1,3	1,3	1	1	1	3	1	3	3	3	1,3	3	3	9	1	9	9	9	9	3	3	3	3	3	3	9	2	2	8	10	/	/	
55	1	1,3	3	1	3	1	3	1,3	3	3	3	1,3	3	3	9	1	3	1,3	9	9	1	1	1	1	1	3	1,3	1	1	7	10	/	/	
56	1	1	1	1	1	1	5	1	5	5	5	1	5	5	5	1	5	1	5	5	1	1	1	5	5	5	5	2	2	9	11	/	/	
57	1	2,3	2,3	9	9	1	2,3	7	2,3	2,3	2,3	7	7	7	7	7	2,3	7	9	9	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2	2	5	7	4	6	
58	9	9	9	1	2	1	2	1	9	9	9	9	9	9	9	1	2	2	2	2	9	9	1	9	2	2	2	2	2	8	12	8	12	
59	1	3	3	1	3	1	3	1	3	3	3	9	3	3	3	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	6	9	6	9	
60	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	2,3	7	2,3	2,3	2,3	7	7	2,3	9	7	2	7	9	9	9	9	1,2	1,2	9	1,2	1,2	1,2	3	3	10	15	10	15

	1	1	1	1	2	2	22																2	24																						
	6	7	8	9	0	1	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	3	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q		
1	2	3	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	3	3	1	
2	2	4	3	3	3	3	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	3	3	1
3	2	3	1	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	1	3	1	
4	1	/	4	4	3	5	1	2	1	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	1	1	3	1	1	1	1	3	1	1	1	3	3	1	1	1	1	1	1	1		
5	2	1	3	4	3	4	1	2	1	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	2	1	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1	3	1	1	1		
6	1	/	5	4	3	4	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1	1	3	1	1	1	3	1	1	1	3	3	3	3	1	1	3	1	1	3	1	
7	1	/	4	4	3	3	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	
8	2	3	2	2	3	3	1	2	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	
9	2	3	2	4	3	3	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3	1	3	3	1
10	2	4	3	3	2	3	1	2	1	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	3	3	1
11	1	/	4	4	3	4	1	2	1	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	3	1	3	2	3	3	3	3	1	1	1	1	3	3	1	
12	2	4	4	3	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	
13	2	1,2	3	3	2	2	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	3	3	3	3	1	1	1	1	3	3	1	
14	2	3	2	5	4	5	1	2	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	3	3	1
15	2	3	2	3	3	3	1	2	1	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
16	2	4	2	3	3	3	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	1	1	1	3	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	3	3	3	1	
17	2	4	1	4	2	4	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	3	3	3	1
18	1	/	5	4	3	3	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
19	1	/	5	5	4	4	1	2	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
20	1	/	5	4	2	4	1	2	1	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	1	1	1	3	1	1	3	3	3	3	3	1	1	1	1	3	3	1	
21	2	1,4	2	2	1	2	1	2	1	1	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	3	1	1	3	2	3	1	3	1	1	3	3	3	1	
22	1	/	4	3	3	3	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	3	3	1
23	2	4	4	3	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	3	3	3	1
24	1	/	4	3	3	4	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
25	1	/	5	5	5	5	1	2	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1	1	1	1	1	1	3	1	
2	2	1,	1	2	2	4	1	2	1	1	1	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1

5 0	2	3	2	3	2	2	1	2	1	1	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	1	1	3	1	3	3	1
5 1	2	4	1	2	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	3	1	1	1	3	1	1	1	3	1	3	1	1	1	1	1	1	1	
5 2	2	3	2	4	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	3	2	2	3	2	3	1	1	3	1	3	3	1	
5 3	1	/	4	4	2	3	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	3	1	3	3	3	1	1	1	1	3	3	1	
5 4	2	1, 4	2	5	2	4	1	2	1	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	2	1	3	3	3	3	3	3	1	1	3	1	3	3	1
5 5	2	4	3	3	3	4	1	2	1	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	3	3	1
5 6	2	4	3	4	2	3	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	3	3	3	3	1	3	3	1	1	1	1	3	3	1	
5 7	2	4	1	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	3	3	1	3	3	1	1	1	1	3	3	1	
5 8	2	4	1	3	1	3	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	
5 9	2	4	1	4	2	4	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	3	3	1	1	3	3	1	1	1	1	1	1	1	
6 0	1	/	5	4	2	4	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	

						2	26		27	28														2	3	3	32			3	3	3	3	3	3	4	4	4						
	R	S	T	U	V	5	1	2		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	9	0	1	A	B	C	3	5	6	7	8	9	0	1	2
1	1	3	1	1	3	2	3	0	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	4	4	3	1	1	4	2	$\frac{4}{2}$	2	2	3	7	
2	3	3	1	1	1	3	5	3	3	3	3	3	2	3	2	2	2	1	2	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1	1	5	5	3	2	1	3	2	$\frac{7}{3}$	4	4	2	$\frac{1}{0}$		
3	1	3	1	1	3	2	4	1	4	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1	2	2	4	3	3	2	5	2	$\frac{4}{4}$	2	3	5	$\frac{1}{8}$	
4	3	1	1	1	1	2	2	1	4	2	3	3	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	1	3	3	1	1	3	5	2	$\frac{4}{2}$	2	3	3	$\frac{1}{0}$	
5	1	3	1	1	3	3	4	2	4	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	4	5	2	2	1	4	2	$\frac{5}{4}$	2	2	2	$\frac{1}{2}$	
6	3	3	1	1	1	3	3	1	3	3	3	3	3	3	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1	2	1	1	1	4	5	2	2	1	4	2	$\frac{5}{5}$	2	3	3	$\frac{2}{2}$		
7	3	3	3	1	3	2	3	1	3	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	4	5	3	2	1	5	2	$\frac{3}{2}$	2	2	2	$\frac{1}{2}$	
8	3	3	3	1	3	3	2	1	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	4	4	3	1	1	4	2	$\frac{4}{2}$	2	1	4	4		
9	3	3	3	1	3	3	2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2	2	4	4	3	3	1	3	1	$\frac{5}{1}$	4	1	3	5		
10	3	3	3	1	1	2	5	4	2	3	3	3	2	2	3	3	2	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	5	5	4	1	1	2	2	$\frac{7}{0}$	2	3	2	4
11	1	3	1	1	3	2	2	0	4	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1	2	2	1	4	5	3	1	3	4	2	$\frac{5}{2}$	2	4	2	8
12	3	3	3	1	3	3	6	4	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	1	2	1	1	1	3	1	1	3	3	3	1	1	1	5	5	3	2	1	2	1	$\frac{6}{5}$	2	2	3	5
13	3	1	1	1	1	2	2	0	4	3	3	3	3	3	3	2	2	2	1	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	1	4	4	2	2	3	4	2	$\frac{5}{3}$	2	2	3	$\frac{2}{0}$	
14	3	3	1	1	1	2	2	1	4	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	2	2	2	1	2	2	1	4	4	3	3	1	4	2	$\frac{4}{9}$	2	2	3	8
15	3	3	3	1	3	4	2	0	3	3	3	3	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	2	1	3	4	3	1	1	5	1	$\frac{4}{6}$	2	1	3	3	
16	1	3	3	1	1	2	5	4	2	2	3	3	2	2	3	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	4	4	1	3	1	5	2	$\frac{6}{4}$	2	4	1	$\frac{1}{1}$	
17	1	3	3	1	3	2	4	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	1	2	1	1	1	3	1	1	2	3	1	2	2	5	5	2	1	2	4	2	$\frac{6}{7}$	2	5	2	7	
18	3	3	3	1	3	3	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1	5	5	3	2	1	4	2	$\frac{5}{7}$	2	3	2	3	
19	3	3	3	1	3	3	3	1	3	2	3	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	4	4	2	3	2	5	2	$\frac{4}{5}$	2	3	4	2	
20	1	3	1	1	1	2	2	0	4	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	4	4	2	2	2	4	2	$\frac{5}{8}$	2	3	2	$\frac{3}{5}$	
21	1	3	1	1	3	2	4	2	3	2	2	3	2	2	3	2	2	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	4	4	2	2	1	4	2	$\frac{6}{7}$	2	2	2	$\frac{1}{2}$	
22	1	3	3	1	1	2	3	2	3	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	5	5	4	1	1	4	2	$\frac{5}{6}$	2	4	2	$\frac{1}{1}$	

2 3	3	3	3	1	1	3	4	2	3	2	3	3	1	1	3	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	2	2	1	2	2	6 6	2	4	2	7		
2 4	3	3	3	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	1	2	1	1	1	2	1	1	3	2	1	2	2	1	5	5	4	2	1	4	2	5 6	2	2	2	5		
2 5	3	1	3	1	3	1	2	0	4	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	3	2	3	1	1	1	1	4	5	2	1	1	5	2	4 6	2	2	2	5 4		
2 6	3	3	3	1	3	3	2	1	4	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2	3	3	2	2	3	2	3	2	2	2	2	2	1	5	5	3	2	2	4	2	5 4	2	5	4	3		
2 7	3	3	3	1	3	3	2	0	4	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4	2	2	1	4	2	5 3	2	3	2	3		
2 8	3	1	3	1	3	2	3	2	3	2	3	3	2	2	3	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	4	5	3	3	1	5	2	6 5	4	2	3	1 2		
2 9	1	3	1	1	1	3	2	0	4	3	2	3	2	1	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2	1	1	3	3	1	1	1	1	5	5	2	1	1	5	2	4 5	2	3	2	1 7	
3 0	1	3	1	1	1	1	2	0	5	2	2	3	2	2	3	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2	1	2	1	2	1	1	1	5	5	1	3	1	4	2	5 5	2	2	2	3 1		
3 1	3	3	1	1	3	3	5	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	3	3	1	1	3	1	1	2	3	1	1	1	1	5	5	2	2	1	3	2	6 7	4	3	2	1 1		
3 2	3	3	3	1	3	2	2	1	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1	5	5	3	1	1	4	2	3 9	2	3	4	6
3 3	1	3	1	1	1	2	5	3	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	4	4	2	3	2	2	2	6 6	2	4	2	1 4		
3 4	1	3	1	1	3	2	3	2	3	2	3	3	3	2	3	3	3	1	1	3	2	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	4	5	2	2	2	5	2	6 0	2	4	2	1 3		
3 5	3	3	3	1	3	3	4	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	4	5	2	2	1	4	2	5 1	2	7	2	4		
3 6	3	3	1	1	3	2	3	0	5	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2	1	2	2	1	4	4	2	3	1	4	2	6 0	2	2	2	8	
3 7	3	3	3	1	3	3	4	0	3	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	1	1	2	1	4	5	3	1	1	4	1	5 4	2	3	3	4	
3 8	3	1	1	1	1	1	6	3	2	3	3	3	2	1	3	3	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	4	5	3	2	1	2	2	6 6	2	0	2	1 2		
3 9	3	3	3	1	3	3	5	4	2	2	2	3	1	1	3	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4	4	1	1	5	2	6 5	2	5	1	1 1		
4 0	3	3	3	1	3	2	3	1	3	2	3	3	2	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	3	2	3	3	2	2	2	2	1	4	5	3	1	2	4	2	5 3	2	2	4	1 0		
4 1	3	3	3	1	1	3	2	1	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1	1	1	2	1	1	2	3	2	2	2	2	1	4	5	1	2	2	5	2	6 7	4	4	1	7	
4 2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2	1	3	3	2	2	3	1	3	3	2	1	2	2	1	4	5	3	1	1	4	2	5 2	2	2	2	2		
4 3	1	3	1	1	1	2	3	0	4	3	2	3	2	2	3	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	4	5	2	2	1	4	2	4 9	2	2	2	2 7		
4 4	3	3	3	1	3	2	2	0	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	4	5	3	3	1	5	2	4 2	2	2	4	4		
4 5	3	3	2	1	1	2	4	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	4	4	2	2	1	4	2	5 5	2	3	2	5		
4	3	3	1	1	1	2	3	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	2	1	1	1	2	1	3	2	3	3	1	1	1	4	5	2	2	1	5	2	4	2	2	2	6		

[illegible]

9.3. Odgovori na 34. vprašanje

V34 Pod katerimi pogoji bi se ponovno odločili za življenje na kmetiji?	
anketiranka	IZJAVA
2	več prostega časa zase, izlete in razvedrilo, možnost počitka v primeru bolezni
5	če bi bil dohodek na kmetiji višji ter omogočal preživetje in ne bi bilo potrebno iskati še drugih virov dohodka
6	enakopravnost z vrstnicami delavkami
7	krajši delovnik, več prostega časa za stvari, ki me veselijo
12	višje cene kmetijskih pridelkov
13	če bi se kmetijska politika v državi obrnila na bolje
18	če bi kmetija omogočala preživetje in življenje brez strahu, kako se prebiti čez mesec
20	če bi imela država večji posluš do kmečkih žena
21	boljša kmetijska politika v državi, manj birokracije, boljša socialna varnost kmetic (višje pokojnine)
23	če bi država bolje poskrbela za kmeta
24	ustreznejša delitev dela na kmetiji, da se delo ne bi ločevalo na žensko in moško
26	če bi se delo na kmetiji bolj pravično delilo in ne bi vse delo padlo na ženo oz. mater
27	če bi bilo kmečko delo bolje plačano
31	če bi bil višji dohodek in ne bi izdatkov za kmetijo pokrivala z mojo pokojnino
34	če bi imela enake pogoje in pravice kot delavci
35	če bi bile kmečke ženske manj obremenjene in imele več prostega časa
38	zagotovljena socialna varnost
41	če bi bilo delo kmetice bolj spoštovano
43	če bi se delovnik izenačil z delovnikom v tovarnah, pisarnah, boljše denarne razmere
45	če bi bilo delo na kmetiji bolj cenjeno, kmetijski pridelki bolje plačani, več prostega časa in možnost dopusta
46	če bi bila kmetija v lasti mene in moža, saj bi tako lahko imela večji vpliv na odločanje
47	bolje plačani kmetijski pridelki
53	če bi država bolj prisluhnila potrebam kmečke žene, če bi bila enakovredna ostalim poklicem
58	višji, predvsem pa stalen dohodek
60	če bi bila kmetija rentabilna, da bi se sredstva vložena v kmetovanje (nakup strojev, sadik) povrnila